

เงินกับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรอง: ศึกษากรณีญี่ปุ่นและไต้หวัน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHINA'S USE OF ECONOMIC STATECRAFT AS FOREIGN POLICY TOOL: CASE STUDIES OF
JAPAN AND TAIWAN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in International Relations
Department of International Relations
Faculty of Political Science
Chulalongkorn University
Academic Year 2018
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	จึ้นกับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกึจในการเจรจาต่อรอง: ศึกษากรณีญี่ปุ่นและไต้หวัน
โดย	นายชินดนัย ธีระพันธุ์พิเชษฐ์
สาขาวิชา	ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีวรินทร์ สุพทุทธิกุล

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	
.....	ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีวรินทร์ สุพทุทธิกุล)	
.....	กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติ ประเสริฐสุข)	

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ซินต๋นยี่ ชีระพันธ์พิเชษฐ์ : จีนกับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรอง:
 ศึกษากรณีญี่ปุ่นและไต้หวัน. (CHINA'S USE OF ECONOMIC STATECRAFT AS
 FOREIGN POLICY TOOL: CASE STUDIES OF JAPAN AND TAIWAN) อ.ที่ปรึกษา
 หลัก : ผศ. ดร.ธีรวิทย์ สุพทธิกุล

การศึกษาชิ้นนี้นำเสนอการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนในการต่อรองระหว่างประเทศ ซึ่งมีคำถามสำคัญคือจีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการต่อรองระหว่างประเทศในเชิงผลประโยชน์หรือเชิงยุทธศาสตร์อย่างไร และการใช้เครื่องมือนี้ส่งผลอย่างไร โดยจะชี้ให้เห็นว่าในเบื้องต้นจีนได้ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาประเทศไปสู่การเรืองอำนาจโดยสันติ การพัฒนานี้ทำให้จีนกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในภายหลัง และยังคงสร้างอุปสรรคทางเศรษฐกิจกับชาติต่างๆ ทำให้ชาติต่างๆ เข้ามาพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับจีน เมื่อเกิดการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันเช่นนี้ จีนได้ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อต่อรองเมื่อเกิดความขัดแย้งกับประเทศคู่พิพาท การศึกษาชิ้นนี้ได้หยิบยกญี่ปุ่นขึ้นมาเป็นกรณีศึกษาโดยชี้ให้เห็นว่าการที่เศรษฐกิจญี่ปุ่นพึ่งพาสินแร่ที่มีธาตุโลหะหายากจากจีนนั้น การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันได้ทำให้จีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการต่อรองเมื่อเกิดข้อพิพาทเกาะเซนกากุ/เตียวหยูเพื่อให้ญี่ปุ่นปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของจีน การศึกษาชิ้นนี้ยังหยิบยกไต้หวันขึ้นมาเป็นกรณีศึกษาโดยชี้ให้เห็นว่าจีนพยายามที่จะใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจภายหลังการเลือกตั้งไต้หวันปี 2000 และปี 2004 และจีนยังให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชาติต่างๆ อันเป็นเครื่องมือในการแข่งขันการแย่งชิงความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างจีนกับไต้หวัน ดังนั้น การพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับจีนจึงเป็นทั้งประโยชน์และโทษที่รัฐพึ่งพิงจะต้องระวัง อย่างไรก็ตาม การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนก็ไม่ได้ประสพผลสำเร็จตามที่จีนต้องการเสมอไปเพราะการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจนี้ไม่เพียงก่อให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดี แต่ยังชี้ให้เห็นถึงความอ่อนแอของการสร้างความหวาดระแวงกับการเรืองอำนาจโดยสันติด้วย

สาขาวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2561 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5880609524 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

KEYWORD: Economic Statecraft, Asymmetrical Interdependence, China, Japan,
Taiwan

Chindanai Theeraphanphichet : CHINA'S USE OF ECONOMIC STATECRAFT AS
FOREIGN POLICY TOOL: CASE STUDIES OF JAPAN AND TAIWAN. Advisor: Asst.
Prof. TEEWIN SUPUTTIKUN, Ph.D.

This study presents China's use of economic statecraft as a foreign policy tool and questions that how China use of economic statecraft as a foreign policy tool for interest or for strategy and how this tool affects by demonstrates China use of economic statecraft to develops herself as peaceful rising at the beginning. After that, this development cause China to become an economic power and economic contributor that cause other nations to dependent on China. But China also uses economic statecraft as a foreign policy tool in bilateral dispute when China holds asymmetrical interdependence. This study uses Japan as a case study and indicates that Japan's economy depends on China's rare-earth elements (REE). This asymmetrical interdependence cause China to use economic statecraft as a foreign policy tool in Senkaku/Diaoyu islands dispute to coerce Japan to admit China's claim. This study also uses Taiwan as a case study and indicates that China tries to use economic statecraft after 2000, 2004 Taiwan's election. China also uses the economic contribution to other nations as a tool in China-Taiwan diplomatic competition. So, economic interdependence with China is "carrots" and "sticks" that interdependence state must be careful. However, China's use of economic statecraft as a foreign policy tool in a bilateral dispute does not clearly succeed. The use of this tool not only provides a negative attitude but also appears a dilemma between China's threat and China's peaceful rising.

Field of Study: International Relations

Student's Signature

Academic Year: 2018

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้ามีบุคคลที่ข้าพเจ้าต้องขอขอบคุณมากมาย เริ่มจากข้าพเจ้าขอขอบคุณตัวข้าพเจ้าเองที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ รวมถึงขอขอบคุณครอบครัวของข้าพเจ้าที่ให้การสนับสนุนและคอยช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ทั้งทุนทรัพย์และกำลังใจ

ข้าพเจ้าขอขอบคุณ อาจารย์ธีวินท์ สุพุทธิกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่คอยให้คำแนะนำแก่ข้าพเจ้าเป็นอย่างดีมาโดยตลอด อาจารย์ธีวินท์ไม่เพียงชี้แนะแนวทางวิทยานิพนธ์เท่านั้น แต่ยังสามารถดูแลข้าพเจ้าเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเรื่องการศึกษา หรือเรื่องส่วนตัว อีกทั้งยังให้คำแนะนำที่ดีเมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับวิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอขอบคุณอาจารย์ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์ และอาจารย์กิตติ ประเสริฐสุข ที่กรุณามาเป็นประธานและกรรมการสอบวิทยานิพนธ์นี้ อาจารย์ทั้ง 2 ท่านได้ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ข้าพเจ้า ตั้งแต่การนำเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ ระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนการสอบปิดเล่มวิทยานิพนธ์

ข้าพเจ้าขอขอบคุณอาจารย์ศิวาภรณ์ ไชยเจริญ อาจารย์มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ที่ให้คำแนะนำแก่ข้าพเจ้า และร่วมลุ้นผลกับข้าพเจ้าตั้งแต่สอบเข้ามาเป็นนิสิตของที่นี่ ไปจนถึงการให้คำปรึกษาในการตีพิมพ์บทความลงในวารสารวิชาการ ข้าพเจ้าขอขอบคุณ คุณวันวิสาข์ วงศ์สวรรค์, กองบรรณาธิการ และ ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในวารสาร MFU Connexionทุกท่าน ที่พิจารณาตีพิมพ์บทความอันเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ลงในวารสาร MFU Connexion

ข้าพเจ้าขอขอบคุณ พี่สุชาดา เลี้ยงชูศักดิ์ เพื่อนร่วมรุ่นของข้าพเจ้าที่มีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมกัน พี่สุชาดาไม่เพียงช่วยกระตุ้นให้ข้าพเจ้าเขียนวิทยานิพนธ์เท่านั้น แต่ยังคงเตือนถึงกำหนดการต่างๆของมหาวิทยาลัย รวมไปถึง ถ่ายทอดข้อความต่างๆจากอาจารย์ธีวินท์ ดังนั้น จึงเป็นคราวโชคดีของข้าพเจ้า ที่มีอาจารย์ที่ปรึกษาคนเดียวกันกับพี่สุชาดา ไม่เพียงเท่านั้น เพื่อนร่วมรุ่นทุกคนที่อยู่ร่วมกันมาจนถึงการสอบปิดเล่มวิทยานิพนธ์ต่างก็มีส่วนให้กำลังใจกันและกันในการทำวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ เพื่อนของข้าพเจ้าที่ย้ายไปอาศัยอยู่ต่างประเทศ ทั้งจีน ญี่ปุ่น และ ไต้หวัน ต่างก็ช่วยเหลือข้าพเจ้าและให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่วิทยานิพนธ์นี้ที่ศึกษาเรื่อง จีน ญี่ปุ่น และ ไต้หวัน

ท้ายที่สุด ข้าพเจ้าขอขอบคุณพระพรหมเอราวัณ ที่พึ่งทางจิตใจที่เคยไปขอพรท่านก่อนสอบปิดเล่มวิทยานิพนธ์ แม้ว่าวิทยานิพนธ์นี้จะสำเร็จลุล่วงได้จากการลงมือทำของข้าพเจ้า แต่ที่พึ่งทางใจนี้ก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้ข้าพเจ้ามีความมั่นใจในการสอบปิดเล่มวิทยานิพนธ์มากยิ่งขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	3
1.3 สมมติฐาน	3
1.4 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.6 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	4
การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ (economic statecraft).....	5
การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน (asymmetrical interdependence).....	6
1.7 ขอบเขตการศึกษา.....	10
1.8 วิธีการวิจัย	11
1.9 การทบทวนวรรณกรรม.....	12
1.10 วิธีการนำเสนอ.....	15
บทที่ 2 ภูมิหลังทางเศรษฐกิจของจีน.....	16
2.1 เศรษฐกิจของจีนปี 1949 - 1989.....	16

2.2 เศรษฐกิจของจีนปี 1989 - 2000.....	19
2.3 เศรษฐกิจของจีนหลังปี 2000.....	26
2.4 การควบคุมตัวแสดงทางเศรษฐกิจ.....	30
2.5 สรุป	33
บทที่ 3 กรณีญี่ปุ่น: ประเด็นเกาะเซนกากุ.....	35
3.1 ภาพรวมสภาพการพิพาทระหว่างจีนกับญี่ปุ่น	35
3.2 การเรียกร้องสิทธิ์ในการครอบครองเกาะเซนกากุของทั้งสองฝ่าย	38
3.3 เหตุการณ์ในปี 2010: เรือประมงจีนชนเรือหน่วยยามฝั่งญี่ปุ่น.....	41
3.4 พิจารณาการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน	45
มาตรการการใช้เศรษฐกิจกดดันของจีน	45
ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน.....	50
3.5 สรุป	55
บทที่ 4 กรณีไต้หวัน: ประเด็นการรวมไต้หวัน.....	57
4.1 ความสัมพันธ์ข้ามช่องแคบ (Cross-strait relations).....	58
4.2 แนวคิดของจีนเกี่ยวกับการรวมไต้หวัน.....	64
4.3 จีนกับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาทอรองกับไต้หวัน	69
การตอบโต้ของจีนต่อผลการเลือกตั้งไต้หวันปี 2000.....	70
การค้าผลไม่กับการเลือกตั้งภายหลังปี 2004.....	74
การกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตกับนานาประเทศเพื่อโดดเดี่ยวไต้หวัน.....	78
4.4 พิจารณาการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน	81
มาตรการการใช้เศรษฐกิจกดดันของจีน	81
ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน.....	83
4.5 สรุป	87
บทที่ 5 บทสรุป.....	89

บรรณานุกรม.....	95
ประวัติผู้เขียน.....	108

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 มูลค่าการค้าการลงทุนระหว่างจีนกับญี่ปุ่น (หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ).....	37
ตารางที่ 2 มูลค่าการค้าการลงทุนระหว่างจีนกับไต้หวัน (หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ).....	63

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 1 ภาพแสดงที่ตั้งของเกาะเซนกากุ.....	38
รูปภาพที่ 2 ภาพแสดงแนวโน้มการผลิต REE ของโลก	46
รูปภาพที่ 3 ภาพแสดงที่ตั้งของเกาะมินามิโทริที่อยู่ทางด้านขวาของญี่ปุ่น	48
รูปภาพที่ 4 ภาพแสดงผลการเลือกตั้งได้หวนปี 2004 (ซ้าย) และปี 2008 (ขวา).....	78

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จีนไม่เพียงเป็นประเทศขนาดใหญ่และปกครองด้วยระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ แต่การเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนจนกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลก ได้ทำให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียหวาดระแวงว่าอาจจะถูกจีนครอบงำ จีนได้ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการลดความหวาดระแวงดังกล่าวด้วยการสร้างคุณูปการทางเศรษฐกิจเพื่อทำให้ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียมีทัศนคติที่ดีกับจีนมากขึ้น เช่น การที่จีนเป็นผู้นำในการก่อตั้ง Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) เพื่อเป็นทุนในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานให้กับภูมิภาค¹ โครงการนี้เป็นแผนทางการเงินของจีนที่เชื่อมโยงกับความพยายามในโครงการ One Belt One Road ของจีน ที่จะทำให้เกิดการค้าการลงทุนเชื่อมต่อเส้นทางระหว่างเอเชียกับยุโรป และทำให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาวต่อประเทศต่าง ๆ ตามเส้นทางของ One Belt One Road โดยแผนนี้จะสามารถเชื่อมต่อ 65 ประเทศเข้าด้วยกัน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 55 ของ GDP โลก และร้อยละ 70 ของประชากรโลก² จีนยังให้ความช่วยเหลือทางการเงินอื่น ๆ อีก เช่น เงินสนับสนุนการพัฒนาในภูมิภาคเอเชียรายประเทศ, ASEAN Investment Cooperation Fund (CAF), New Development Bank (NDB)³ นอกจากนี้ จีนยังเข้าร่วมกับสถาบันระดับภูมิภาค เช่น การประชุมต่าง ๆ ในกรอบ ASEAN เพื่อกระชับความสัมพันธ์และเปลี่ยนมุมมองของประเทศในภูมิภาคต่อจีนให้ดีขึ้น ทั้งยังขยายขีดความสามารถทางเศรษฐกิจสู่ภูมิภาคเพื่อลดความไม่ไว้วางใจและเพื่อลดความตึงเครียด⁴

¹ Yun Sun, "China and the Evolving Asian Infrastructure Investment Bank," in *Asian Infrastructure Investment Bank: China as Responsible Stakeholder?*, ed. Daniel Bob (Washington DC: Sasakawa Peace Foundation USA, 2015).

² Zhao Hong, "China's One Belt One Road: An Overview of the Debate," *Trends in Southeast Asia* 6 (2016): 1-33.

³ Nargiza Salidjanova, Lacob Koch-Weser, and Jason Klanderma, "China's Economic Ties with Asean: A Country-by-Country Analysis," *U.S.-China Economic and Security Review Commission* (March 2015): 1-43.

⁴ Yul Sohn, "Japan's New Regionalism: China Shock, Values, and the East Asian Community," *Asian Survey* 50 (May/June 2010): 497-519.

งานเขียนไม่น้อยกล่าวถึงจีนในเชิงบวก เช่น งานของ Suri (2013) ที่กล่าวถึงการขึ้นมาใช้อำนาจของจีนโดยใช้หลักสันติภาพอันเอื้อเฟื้อ (Benevolent Pacifism) หมายถึงความต้องการเรื่องอำนาจโดยสันติและมีนโยบายต่างประเทศที่ไม่คุกคามใคร รวมไปถึงการก้าวขึ้นมาใช้อำนาจของจีนเพื่อรักษาสันติภาพของโลก อีกทั้งยังมีงานเขียนในลักษณะใกล้เคียงกันที่กล่าวถึงการขึ้นมาใช้อำนาจโดยสันติ เช่น งานของ Kurlantzick (2007) และ Lampton (2005) เป็นต้น⁵ การให้คูปองการทางเศรษฐกิจดังที่กล่าวข้างต้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยลดความรู้สึกคุกคามให้กับภูมิภาคเอเชียและทำให้ภาพลักษณ์ของจีนดีขึ้นต่อสายตาประเทศในภูมิภาคได้ ภาพลักษณ์ดังกล่าวนี้ยังส่งผลต่อความเชื่อมั่นทางการค้า การลงทุน การดำเนินโครงการหรือความร่วมมือต่าง ๆ ระหว่างจีนกับประเทศในภูมิภาคเอเชียด้วย

อย่างไรก็ตาม ท่าทีของจีนยังมีความไม่ชัดเจนระหว่างการขึ้นมาใช้อำนาจโดยสันติและการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือต่อรอง (economic statecraft) จะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งระหว่างจีนกับชาติต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียยังมีอยู่ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ตรงกันข้ามกับแนวคิดเสรีนิยมที่มองว่าความร่วมมือทางเศรษฐกิจจะก่อให้เกิดสันติภาพ ในทางกลับกันนี้ จีนได้ใช้อำนาจทางเศรษฐกิจของตน เป็นเครื่องมือในการสร้างอิทธิพลต่อประเทศที่มาพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับจีน ถ้าประเทศนั้นมีข้อพิพาทกับจีนหรือผลประโยชน์ของจีนถูกคุกคาม จีนก็อาจจะใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการลงโทษหรือบีบบังคับ เพื่อรักษาสถิติผลประโยชน์ของจีนไว้ เช่น กรณีพิพาทจีน-ญี่ปุ่น ในประเด็นเกาะเซนกากุ⁶ ข้อพิพาทนี้ได้ทำให้จีนจำกัดการส่งออกสินค้าไปยังญี่ปุ่น เกิดการเพิ่มความเข้มงวดทางศุลกากรในการตรวจสอบสินค้านำเข้าจากญี่ปุ่น เกิดการแทรกแซงจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวไปญี่ปุ่น เป็นต้น⁷ หรือกรณีพิพาทจีน-ไต้หวัน ในประเด็นการรวมไต้หวัน ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างจีนกับไต้หวัน ก็

⁵ งานจำนวนมากที่มีเนื้อหาบางส่วนกล่าวถึงจีนในเชิงบวก ซึ่งไม่เพียงแคในด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังรวมถึง Soft Power อื่น ๆ ของจีนด้วย เช่น งานของ Manik V. Suri, "Conceptualizing China within the Kantian Peace," *Harvard International Law Journal* 54, 1 (Winter 2013): 219-58.; Jusuf Wanandi, "China and Asia Pacific Regionalism," in *The Rise of China and a Changing East Asian Order*, ed. Kokubun Ryosei and Wang Jisi (Tokyo: Japan Center for International Exchange, 2004).; Fenna Egberink, "Asean, China's Rise and Geopolitical Stability in Asia," *Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'* 2 (2011.); Joshua Kurlantzick, *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World* (New York: Yale University, 2007).; David M. Lampton, "China's Rise in Asia Need Not Be at America's Expense," in *Power Shift: China and Asia's New Dynamics*, ed. David Shambaugh (Berkeley: University of California Press, 2005). เป็นต้น

⁶ เซนกากุคือชื่อเกาะในภาษาญี่ปุ่น ข้อมูลบางแหล่งอาจใช้คำว่าเกาะเตียวหยู ซึ่งเป็นชื่อเรียกในภาษาจีน งานชิ้นนี้จะใช้คำว่าเกาะเซนกากุทั้งหมดเพื่อความเป็นเอกภาพของงาน

⁷ Reinhard Drifte, "The Senkaku/Diaoyu Islands Territorial Dispute between Japan and China: Between the Materialization of the "China Threat" and Japan "Reversing the Outcome of World War II"?", *UNISCI Discussion Papers* 32 (May 2013): 9-62.

ส่งผลกระทบต่อความพยายามรักษาอธิปไตยของไต้หวันเช่นกัน ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าแม้เงินจะมีแนวคิดเกี่ยวกับสันติภาพอันเอื้อเฟื้อ แต่เมื่อผลประโยชน์ที่สำคัญของเงินถูกคุกคาม เงินก็ใช้มาตรการกดดันประเทศคู่พิพาท ซึ่งทำที่สุดก็ได้ทำให้ประเทศคู่พิพาทมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อเงินและเกิดทัศนคติในเชิงลบ ท่าทีของเงินจึงยังไม่ชัดเจนระหว่างการขึ้นมามีอำนาจโดยสันติและการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจเพื่อคุกคาม

งานชิ้นนี้มุ่งศึกษากรณีข้อพิพาทในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ 2 กรณีได้แก่ กรณีพิพาทจีน-ญี่ปุ่น ในประเด็นเกาะเซนกากุ และ กรณีพิพาทจีน-ไต้หวัน ในประเด็นการรวมไต้หวัน เพื่อชี้ให้เห็นว่าเงินใช้ศักยภาพทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการต่อรองเชิงผลประโยชน์หรือเชิงยุทธศาสตร์ในบริบทของข้อพิพาทอย่างไร? และการใช้เครื่องมือเหล่านี้ ส่งผลอย่างไร? เพราะเมื่อเงินรับรู้ถึงภัยคุกคามต่อผลประโยชน์ เครื่องมือทางเศรษฐกิจของเงินไม่ได้เป็นเพียงแค่การให้เงินช่วยเหลือลดความหวาดระแวงหรือความรู้สึกเข้าครอบงำเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการบีบบังคับเมื่อเกิดข้อพิพาท งานชิ้นนี้จึงมุ่งนำเสนอประเด็นการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรอง บังคับ ลงโทษ หรือเป็นเครื่องมือในการกดดันให้ประเทศคู่พิพาทปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตน มากกว่าการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการให้ประโยชน์ เพื่อชี้ให้เห็นว่าการพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับจีนนั้นมีทั้งประโยชน์และโทษ และชี้ให้เห็นว่าการพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับจีนที่มากเกินไปอาจนำไปสู่ความเปราะบางจากการถูกจีนกดดันในภายหลัง นอกจากนี้ การที่เงินใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการกดดัน ประเทศคู่พิพาท การกระทำเช่นนี้ก็ได้ทำให้ประเทศคู่พิพาทมีทัศนคติขี้แยลงต่อเงินด้วยเช่นกัน ดังนั้น การกระทำของเงินนอกจากจะเป็นการกระทำที่ย้อนแย้งกับความต้องการที่จะเรื่องอำนาจโดยสันติแล้ว ยังทำให้ประเทศคู่พิพาทมีพฤติกรรมตอบโต้การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของเงินด้วย ซึ่งงานชิ้นนี้จะชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่เงินไม่ได้คาดคิดเอาไว้จากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรอง

1.2 คำถามการวิจัย

เงินใช้ศักยภาพทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการต่อรองเชิงผลประโยชน์หรือเชิงยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนืออย่างไร? และการใช้เครื่องมือเหล่านี้ ส่งผลอย่างไร?

1.3 สมมติฐาน

เงินได้ใช้ประโยชน์จากการที่รัฐต่างๆพึ่งพาเงินมากขึ้น (Interdependence) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน (asymmetrical interdependence) เงินจึงสามารถใช้ภาวะนี้

เป็นเครื่องมือในการกดดันรัฐที่มาพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับจีนในกรณีพิพาท โดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในเชิงข่มขู่เพื่อลงโทษและให้ประโยชน์เพื่อกดดันคู่พิพาท และเพื่อให้รัฐคู่พิพาทกระทำตามข้อเรียกร้องของจีน การที่จีนใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือเช่นนี้ ไม่ได้ส่งผลสำเร็จตามที่จีนต้องการเสมอไป โดยในหลายกรณีได้ทำให้รัฐที่ถูกจีนกดดัน เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อจีนและทำให้เกิดความยัอนแย้งระหว่างการขึ้นมามีอำนาจโดยสันติของจีน กับการสร้างความหวาดระแวงต่อรัฐอื่นๆ

1.4 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อชี้ให้เห็นถึงการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจของจีนในเชิงบีบบังคับหรือกดดัน
2. เพื่อแสดงให้เห็นผลกระทบจากการพึ่งพาทางเศรษฐกิจผ่านกรณีศึกษา และปฏิกิริยาตอบโต้ภายใต้การกดดันทางเศรษฐกิจของจีน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงการพึ่งพากับจีนที่เป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ เพราะการพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับจีนมากเกินไปอาจนำไปสู่ความเปราะบางจากการถูกจีนกดดันในภายหลัง
2. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในบริบทต่างๆได้มากขึ้น เนื่องจากงานเขียนภาษาไทยในเชิงวิเคราะห์กรณีศึกษา ยังมีข้อมูลอยู่ไม่มาก

1.6 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

งานชิ้นนี้ศึกษาการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจของจีนในการต่อรองระหว่างประเทศ ดังนั้นแนวคิดที่สำคัญในงานชิ้นนี้คือการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ (economic statecraft) ของ David Baldwin ซึ่งการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจของจีนในงานชิ้นนี้อยู่ในบริบทของความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ และใช้ประโยชน์จากการพึ่งพาทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกันนี้ในการต่อรองข้อพิพาท แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน (asymmetrical interdependence) ของ Albert Hirschman ที่นำเสนอการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันภายใต้บริบทของอิทธิพลของการค้าต่างประเทศ (The Influence effect of Foreign Trade) จึงเป็นอีกหนึ่งแนวคิดสำคัญของงานชิ้นนี้ รวมไปถึง การที่ Harrison Wagner ที่นำงานของ Hirschman มาต่อยอด

เพื่ออธิบายเกี่ยวกับการต่อรองภายใต้บริบทของการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียม ก็จะนำมาช่วยอธิบายในงานชิ้นนี้ด้วยเช่นกัน ซึ่งรายละเอียดสำคัญในแต่ละแนวคิด มีดังนี้

การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ (economic statecraft)

คำว่า economic statecraft ยังคงเป็นที่ถกเถียงเกี่ยวกับการนิยามและจำกัดความ การใช้ economic statecraft หรือการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ David Baldwin ได้อธิบายว่า ลักษณะของการใช้ statecraft คือลักษณะของความพยายามในการกระทำใดๆก็ตามเพื่อให้บรรลุนโยบายต่างประเทศ ซึ่งหากพิจารณาคำอธิบายของ Baldwin เช่นนี้ economic statecraft จึงอาจเป็นลักษณะของการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อบรรลุนโยบายต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม Baldwin ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ในบริบทของเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ ลักษณะของ statecraft มักจะถูกใช้ในเชิงการสร้างอิทธิพลต่ออีกรัฐหนึ่ง ดังนั้น การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจจึงหมายถึงความพยายามในการใช้ปัจจัยทางเศรษฐกิจของตนเพื่อที่จะมีอิทธิพลต่ออีกรัฐหนึ่ง⁸

การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจนี้ อาจเป็นไปได้หลายรูปแบบตั้งแต่ต้นนโยบายเศรษฐกิจทั่วไป จนกระทั่งการใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างสงครามเศรษฐกิจ หนึ่งในรูปแบบที่น่าสนใจคือการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อการข่มขู่ หมายถึงการจำกัดทางเลือกต่อรัฐเป้าหมายที่ต้องการแสดงอิทธิพล หรือการที่รัฐหนึ่งสามารถควบคุมค่าใช้จ่าย/ต้นทุน (Cost/Benefit) ในทางเลือกต่างๆของอีกรัฐหนึ่งได้ ซึ่งการข่มขู่ทางเศรษฐกิจนี้สามารถให้ผลลัพธ์ได้ทั้งการคุกคาม, ลงโทษ หรือให้รางวัล โดยที่อีกรัฐหนึ่งไม่สามารถปฏิเสธ และต้องยอมรับทางเลือกใดทางเลือกหนึ่งที่ถูกกำหนดมา⁹

ระบบเศรษฐกิจของจีน จะถูกนำมาวิเคราะห์ผ่านแนวคิดของ economic statecraft ตามที่ Baldwin อธิบายไว้ เพื่อพิจารณาว่าในแต่ละช่วงเวลาแนวทางของการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนนั้นเป็นอย่างไร เช่น การมีนโยบายต่างๆทางเศรษฐกิจเพื่อผลักดันการพัฒนาประเทศในช่วงปลายทศวรรษ 1970 ไปจนถึงการแปรเปลี่ยนความมั่งคั่งของชาติ ไปสู่อำนาจในการสร้างกฎระเบียบ

⁸ David Baldwin, *Economic Statecraft* (New Jersey: Princeton University Press, 1985), p. 30.

⁹ Ibid. p. 38.

ระหว่างประเทศเพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน¹⁰ ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจตามบริบทของจีน ในบทถัดไป

การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน (asymmetrical interdependence)

Albert Hirschman ที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในบริบทของการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียม (asymmetrical interdependence) ได้กล่าวว่า เครื่องมือทางเศรษฐกิจมักจะถูกใช้กับรัฐที่ได้รับผลประโยชน์ทางการค้าที่ไม่เท่าเทียมกับอีกรัฐ ซึ่งหากกำหนดให้รัฐ A คือรัฐที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง รัฐ B คือรัฐที่ต้องพึ่งพาการค้ากับรัฐ A การที่รัฐ A ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจจึงเป็นไปเพื่อการแสวงหาอิทธิพลต่อรัฐ B เงื่อนไขที่ยังคงทำให้การค้าดำเนินต่อไปได้โดยมีข้อแม้ว่ารัฐ B จะต้องยอมอยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐ A มีทั้งหมด 3 กรณี ดังนี้

1. กรณีผลประโยชน์จากการค้าที่รัฐ B ได้จากรัฐ A ผลประโยชน์ในที่นี่ Hirschman ตีความถึงระดับของการพึ่งพาการค้าต่างประเทศ โดย Hirschman ได้อ้างถึงแนวคิดดั้งเดิมของ Alfred Marshall ว่าการนำเข้าสินค้ามาก เป็นภาวะของการพึ่งพาการค้าต่างประเทศมาก หากการค้าถูกยกเลิกก็ต้องผลิตสินค้าขึ้นเอง กรณีนี้ หากรัฐ B นำเข้าสินค้าจากรัฐ A มาก ย่อมส่งผลให้รัฐ A มีอิทธิพลเหนือกว่ารัฐ B ได้ วิธีการที่จะเพิ่มระดับของการพึ่งพาเพื่อให้รัฐ B พึ่งพารัฐ A มากยิ่งขึ้น อาจเป็นไปได้ตั้งแต่การที่รัฐ A ปรับเปลี่ยนการค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของรัฐ B, การมีข้อมูลว่าควรส่งออกสินค้าอะไรไปให้รัฐ B ไปจนถึงการพัฒนาศักยภาพของรัฐ A ให้เป็นผู้ค้ารายเดียวจนสามารถผูกขาดการค้ากับรัฐ B ได้ ดังนั้น เมื่อเกิดการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันเช่นนี้แล้ว รัฐ A จึงสามารถใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการต่อรองต่อรัฐ B ได้ อย่างไรก็ตาม กรณีที่ 1 ที่ Hirschman ได้ อธิบายนี้ มุ่งให้ความสำคัญต่อการที่รัฐ A ได้ประโยชน์จากรัฐ B มากเกินไป ในความเป็นจริงแล้ว การส่งออกไปรัฐ B มาก ก็อาจทำให้รัฐ A ต้องพึ่งรัฐ B มากได้ด้วยเช่นกัน ถ้ารัฐ A ต้องพึ่งรายได้จากการส่งออกเช่นกรณีจีนส่งออกสินค้าไปสหรัฐอเมริกา

2. กรณีผลกระทบจากการรบกวนทางการค้า การที่รัฐ A ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจต่อรัฐ B เพื่อรบกวนการค้าในกรณีที่รัฐ B ไม่ยอมเชื่อฟังรัฐ A การรบกวนทางการค้านี้จะทำให้เกิดผลกระทบ 2 อย่างคือ 1.) ทำให้รัฐ B ขาดรายได้จากการค้า 2.) ทำให้รัฐ B เกิดความยากลำบากในการ

¹⁰ Zhang Xiaotong and James Keith, "From Wealth to Power: China's New Economic Statecraft," *The Washington Quarterly* 40, 1 (Spring 2017): 185-203.

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อตอบสนองต่อการค้าของตนเอง สำหรับแนวคิดดั้งเดิม หากรัฐ A ยุติการค้ากับรัฐ B รัฐ B ซึ่งพึ่งพาการนำเข้าจากรัฐ A มาก เมื่อถูกยุติการค้าในทันทีทันใดก็จะได้รับความเสียหายมากและไม่สามารถผลิตเพื่อส่งออกเองได้ แต่รัฐ A ก็จะไม่สูญเสียผลประโยชน์ทางการค้าด้วยเช่นกัน สำหรับแนวคิดสมัยใหม่นั้น มุ่งเน้นไปที่การสร้างอิทธิพล เพราะแม้ว่ารัฐ A จะขาดรายได้จากการยุติการค้าด้วยเช่นกัน แต่ก็ดูเหมือนว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นในรัฐ B จะสร้างความพึงพอใจให้กับรัฐ A จนสามารถทำให้รัฐ A มองข้ามประเด็นเรื่องการสูญเสียผลประโยชน์ทางการค้าของตัวเองไปได้ โดยความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากที่รัฐ A ยุติการค้ามีโอกาสเป็นได้ดังนี้ 1.) รัฐ B ต้องผลิตสินค้าเองภายในประเทศหรือหาสินค้าอื่นมาทดแทนการนำเข้า 2.) รัฐ B ต้องจ้างงานใหม่ ค้นหาปัจจัยการผลิตใหม่ในอุตสาหกรรมส่งออก 3.) รัฐ B ต้องใช้ทรัพยากรเดิมหรือทรัพยากรตามที่มีรัฐมี ในการผลิตสินค้าใหม่ รวมไปถึงการปรับตัวของแรงงานเดิมในงานใหม่ 4.) รัฐ B ต้องย้ายฐานการผลิตกลับมาผลิตในประเทศ ทำให้เสียโอกาสในฐานการผลิตที่มีความชำนาญอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น หากรัฐ B ไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพล รัฐ A ก็จะใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจจบบกบั่นการค้า ซึ่งหากเป็นเช่นนั้น ในท้ายที่สุดรัฐ B ก็จะต้องเผชิญกับความเสียหายตามที่กล่าวข้างต้น

3. กรณีที่เกิดผลประโยชน์ทางอ้อม หากรัฐ B ซึ่งพึ่งพาการค้ากับรัฐ A เชื้อเพลิงและยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐ A รัฐ B ก็จะได้ผลประโยชน์ทางการค้าตามที่รัฐ A จัดสรรให้ โดยรัฐ B จะได้สินค้าที่นำเข้าจากรัฐ A เข้ามาในกระบวนการผลิต เมื่อผลิตเพื่อบริโภคภายในรัฐ B หรือผลิตเพื่อส่งออกไปยังรัฐอื่นๆ การผลิตนี้ก็จะเกิดผลประโยชน์ขึ้นต่อรัฐ B และเกิดการนำเข้าสินค้ามากขึ้นจากรัฐ A เพื่อการผลิตในรัฐ B ซึ่งการนำเข้าสินค้าที่มากขึ้นนี้เป็นผลประโยชน์ทางอ้อมต่อรัฐ A เอง ที่ได้ประโยชน์จากการส่งออกสินค้าที่มากขึ้นไปยังรัฐ B ด้วยเช่นกัน ดังนั้น หากรัฐ B ยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐ A การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในเชิงลบก็จะไม่เกิดขึ้น และยังเกิดผลประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่ายด้วย¹¹

แม้ว่าการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในเชิงบวกต่อทั้งสองฝ่าย แต่เมื่อพิจารณาของ Hirschman จะพบว่าการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเป็นไปเพื่อการแสวงหาอิทธิพลของรัฐหนึ่งต่ออีกรัฐหนึ่ง ซึ่งรัฐที่แสวงหาอิทธิพลก็จะมองว่าการแสวงหาอิทธิพลเป็นปัจจัยที่สำคัญกว่าความต้องการการพึ่งพา ดังนั้น เมื่อมองในมุมมองของ Baldwin ก็จะพบว่างานของ Hirschman ก็

¹¹ Albert O. Hirschman, *National Power and the Structure of Foreign Trade* (London: University of California Press, 1945), pp. 17-29.

เป็นการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการแสวงหาอิทธิพลด้วยเช่นกัน โดยเป็นการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจผ่านการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน

อย่างไรก็ตาม Harrison Wagner ได้กล่าวว่าการงานของ Hirschman นั้นมุ่งศึกษาเรื่องอิทธิพล โดยละเอียดเรื่องความสามารถในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจก่อนที่จะนำไปสู่การค้าต่างประเทศ เพราะหากรัฐอ่อนแอจนไม่มีความสามารถในการพึ่งเศรษฐกิจของตนเอง ภาคส่วนที่จะได้รับผลกระทบคือการค้า โดย Wagner ได้ยกตัวอย่างว่า การที่สหรัฐอเมริกากดดันสหภาพโซเวียตโดยการขายข้าวสาลีให้แก่สหภาพโซเวียตยากขึ้นนั้น ไม่ใช่แค่ว่าสหรัฐอเมริกาต้องพิจารณาผู้ขายข้าวสาลีอื่นๆให้แก่สหภาพโซเวียตเท่านั้น (ตามที่ Hirschman กล่าวในกรณีแรกของ Influence Effect) แต่สหรัฐอเมริกาต้องพิจารณาผลกระทบจากการเมืองระหว่างประเทศของผู้ผลิตข้าวสาลีในสหรัฐอเมริกาเอง และความอ่อนแอของผู้บริโภคข้าวสาลีในสหภาพโซเวียตด้วย นั่นจึงเป็นเหตุผลว่าทำไมงานของ Hirschman จึงยังไม่สมบูรณ์และอธิบายปรากฏการณ์ได้ไม่ครอบคลุมนัก¹²

สำหรับประเด็นในเรื่องอิทธิพลทางการเมืองต่อการค้าระหว่างประเทศ หากว่ารัฐ B เป็นรัฐที่ยากจนกว่ารัฐ A คำถามคือรัฐ A จะสามารถคุกคามการค้าเพื่อชักนำรัฐ B ให้คอยทำตามที่รัฐ A ต้องการได้หรือไม่? กรณีนี้รัฐ B กลายเป็นเบี้ยในการต่อรองและต้องยอมรับในการคุกคามของรัฐ A ซึ่งรัฐ A ก็จะทำทุกวิถีทางเพื่อคงสถานะให้รัฐ B เป็นเบี้ยต่อไป ถ้ารัฐ B ไม่เชื่อฟังก็จะถูกรัฐ A คุกคามจนเกิดความสูญเสีย อย่างไรก็ตาม การเพิ่มอำนาจการต่อรองนี้สามารถทำให้รัฐ A สูญเสียได้เช่นเดียวกัน จากกรณีที่ 3 ของ Hirschman ที่ว่าด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในเชิงบวกต่อทั้งสองฝ่าย ในภาวะของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แม้จะเป็นการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน แต่การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในเชิงลบต่อรัฐ B ก็ส่งผลเสียย้อนกลับมาที่รัฐ A ด้วยเช่นกัน โดยหากรัฐ A ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อรบกวนผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในรัฐ B รัฐ A ก็จะได้ไม่ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อมซึ่งเป็นบริบทที่ตรงข้ามกับกรณีที่ 3 ของ Hirschman รัฐที่จะใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการต่อรองใดๆก็ตาม จึงจำเป็นต้องชั่งน้ำหนักให้ดีว่าการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรอง จะสร้างความพึงพอใจที่เพียงพอต่อการลงทุนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ เพราะนอกจากมีต้นทุนที่ใช้ในเครื่องมือทางเศรษฐกิจแล้ว อาจเกิดผลกระทบเชิงลบอื่นๆ ตามมาอีกได้ ดังนั้น เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาคำถามที่ว่า รัฐ A จะสามารถคุกคามการค้าเพื่อชักนำรัฐ B ให้คอยทำ

¹² Harrison R. Wagner, "Economic Interdependence, Bargaining Power, and Political Influence," *International Organization* 42, 3 (Summer 1988): 461-83.

ตามที่รัฐ A ต้องการได้หรือไม่? จึงขึ้นอยู่กับการยอมลดผลประโยชน์ของรัฐ A เพื่อไปต่อรองกับการสนับสนุนของรัฐ B¹³ งานของ Wagner จึงชี้ให้เห็นว่าในการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันนี้ ก็สามารถทำให้ผู้ที่มีอิทธิพลมากกว่าเสียประโยชน์ได้เช่นกัน เมื่อวิเคราะห์บริบทของจีนกับประเทศคู่พิพาทด้วยกรอบความคิดของ Wagner ก็จะพบว่าไม่เพียงแต่ประเทศคู่พิพาทจะได้รับผลกระทบจากการกดดันทางเศรษฐกิจเท่านั้น จีนเองก็ได้รับผลกระทบจากการที่ตนเองเป็นฝ่ายกดดันทางเศรษฐกิจเช่นกัน

เมื่อพิจารณาแนวคิดทั้งหมดจะพบว่า แนวคิดการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ (economic statecraft) สามารถนำมาช่วยอธิบายลักษณะของการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนในแต่ละช่วงเวลาเพื่อให้เกิดความเข้าใจว่าในแต่ละช่วงเวลา แนวทางนโยบายของจีนสอดคล้องกับเศรษฐกิจของจีนอย่างไร การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนในช่วงก่อนและหลังที่เศรษฐกิจของจีนมีขนาดใหญ่ รูปแบบการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจนี้จึงมีความแตกต่างกัน แนวคิดการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจจึงถูกนำมาพิจารณารูปแบบของการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเหล่านี้

แนวคิดการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างอิทธิพลและกดดันรัฐคู่พิพาทของจีน การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจดังกล่าวก็เป็นหนึ่งในแนวคิด economic statecraft เช่นกัน รูปแบบของการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเช่นนี้ปรากฏในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจของจีนมีขนาดใหญ่แล้ว โดยงานของ Hirschman และ Wagner ที่มุ่งศึกษาการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างอิทธิพลและกดดัน จะถูกนำมาพิจารณาผ่านกรณีศึกษาทั้ง 2 กรณี ทั้งกรณีพิพาทจีน-ญี่ปุ่น ในประเด็นเกาะเซนกากุ และกรณีพิพาทจีน-ไต้หวัน ในประเด็นการรวมไต้หวัน

งานของ Hirschman ที่นำเสนอแนวคิดการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน แนวคิดนี้ก็จะพิจารณาบริบทของข้อพิพาทที่จีนได้ประโยชน์จากการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันในการต่อรองทั้งกรณีญี่ปุ่นต้องพึ่งพาทรัพยากรในประเทศจีนและกรณีไต้หวันต้องพึ่งพาระบบเศรษฐกิจในประเทศจีน และงานของ Wagner ที่นำงานของ Hirschman มาพัฒนาต่อ ได้ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สามารถพิจารณาถึงผลกระทบในเชิงลบที่ย้อนกลับมาหาจีน เพราะแม้ว่าจีนจะได้ประโยชน์จากการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน แต่การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจก็ส่งผลกระทบต่อจีนภายใต้ระบบการพึ่งพาดังกล่าวเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบในเชิงลบที่ทำให้ภาพลักษณ์ของจีนในเวทีระหว่างประเทศย่ำแย่ลง ซึ่งท้ายที่สุดก็กลายเป็นประเด็นที่ย้อนแย้งระหว่างการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างภาพลักษณ์ในเชิงสันติภาพและการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเมื่อผลประโยชน์ของจีนถูกคุกคาม ดังนั้น การพิจารณาแนวคิดตามที่กล่าว

¹³ Ibid.

มานี้ จึงช่วยให้งานวิจัยชิ้นนี้สามารถพิจารณากรณีพิพาททั้ง 2 กรณี และชี้ให้เห็นว่าจีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการต่อรองเชิงผลประโยชน์หรือเชิงยุทธศาสตร์อย่างไร และการใช้เครื่องมือเหล่านี้ส่งผลอย่างไร?

1.7 ขอบเขตการศึกษา

งานชิ้นนี้มุ่งศึกษาการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน เพื่อชี้ให้เห็นว่าจีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศเมื่อเกิดข้อพิพาทกับรัฐอื่น ซึ่งได้ยกรณศึกษาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือมา 2 กรณีคือ กรณีพิพาทจีน-ญี่ปุ่น ในประเด็นเกาะเซนกากุ และ กรณีพิพาทจีน-ไต้หวัน ในประเด็นการรวมไต้หวัน

กรณีพิพาทจีน-ญี่ปุ่น ในประเด็นเกาะเซนกากุ กรณีพิพาทนี้เกิดจากการอ้างสิทธิ์ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของแต่ละฝ่ายมาอย่างยาวนาน และเกี่ยวข้องกับหลายประเด็น ทั้งในเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (ทรัพยากร) ความมั่นคง (ดินแดน ยุทธศาสตร์) รวมไปถึงเรื่องของการเมืองภายใน เหตุการณ์สำคัญที่งานชิ้นนี้จะหยิบยกขึ้นมาศึกษาคือเหตุการณ์ในปี 2010 แม้ว่าเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศจะมีขนาดใหญ่ แต่ญี่ปุ่นก็ยังจำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรจากจีนอยู่ กระบวนการตอบโต้ของจีน ก็ดูจะเป็นเครื่องมือต่อรองที่ทำให้ญี่ปุ่นเกิดความยากลำบากในการหาแหล่งทรัพยากรใหม่ๆ แต่ท่าทีของญี่ปุ่นที่ตอบสนองต่อการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนก็ดูจะส่งผลกระทบต่อจีนด้วยเช่นกัน ซึ่งข้อมูลตามที่กล่าวมานี้ จะกล่าวถึงโดยละเอียดในบทที่ 3

กรณีพิพาทจีน-ไต้หวัน ในประเด็นการรวมไต้หวัน เศรษฐกิจของไต้หวันเคยมั่งคั่งมาก่อนจีน และยังมีส่วนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจจีนให้มั่งคั่งจนถึงทุกวันนี้ แต่ความผูกพันทางเศรษฐกิจทำให้การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันที่เดิมเคยเอื้อประโยชน์ต่อไต้หวัน กลับกลายเป็นเอื้อประโยชน์ให้จีน ซึ่งจีนได้ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการกดดันไต้หวัน ไม่ให้ไต้หวันได้พรรคการเมืองที่มีนโยบายสนับสนุนการแยกตัวออกจากจีนชนะการเลือกตั้งในปี 2004 และปี 2008 อีกทั้ง จีนยังใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจต่อประเทศต่างๆ โดยการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ประเทศเหล่านั้นเพื่อให้ประเทศเหล่านั้นตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน และหันมาสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแทน ซึ่งในปี 2019 ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไต้หวันกับประเทศต่างๆ เหลือเพียง 17 ประเทศเท่านั้น ข้อมูลตามที่กล่าวมานี้ จะกล่าวถึงโดยละเอียดในบทที่ 4

ด้วยลักษณะของแต่ละข้อพิพาท ต่างก็มีที่มาทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันออกไป ขอบเขตของการศึกษาจึงขยายไปถึงความสัมพันธ์ของจีนกับประเทศคู่พิพาทแต่ละประเทศในเบื้องต้นด้วย ซึ่งทำให้ขอบเขตทางด้านเวลาของแต่ละกรณีศึกษาจึงไม่เท่ากัน อย่างไรก็ตาม ในเบื้องต้น งานวิจัยได้มุ่งใช้ช่วงเวลา ปี 2000-2018 เป็นช่วงเวลาหลักในการศึกษา เนื่องจากเป็นช่วงที่เศรษฐกิจจีนเริ่มก้าวขึ้นมาเป็นชาติที่มีเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับที่ 2 และกรณีพิพาททั้ง 2 กรณีก็มีความรุนแรงในช่วงเวลาดังกล่าว

1.8 วิธีการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้รูปแบบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผสมผสานรูปแบบต่างๆตามลักษณะของงานวิจัยเชิงคุณภาพทั้งหมด 2 ลักษณะ ดังนี้

1.รูปแบบของกรณีศึกษา จะใช้การเลือกกรณีศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจหรือวิเคราะห์และตีความสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และเพื่อที่จะสามารถขยายข้อสรุปจากกรณีศึกษา ไปสู่ข้อสรุปที่กว้างกว่าหรือเหตุการณ์อื่นๆ ซึ่งงานได้ยกกรณีศึกษาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือมา 2 กรณีศึกษาคือ กรณีพิพาทจีน-ญี่ปุ่น ในประเด็นเกาะเซนกากุ และ กรณีพิพาทจีน-ไต้หวัน ในประเด็นการรวมไต้หวัน

2.รูปแบบการศึกษาจากเอกสาร ข้อมูลที่จำเป็นต้องใช้มักปรากฏอยู่ในสื่อหรือสิ่งพิมพ์ต่างๆ อยู่แล้ว เช่น ข่าวเกี่ยวกับข้อพิพาทต่างๆที่เกิดขึ้น วาทกรรมหรือถ้อยแถลงของบุคคลสำคัญต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประธานาธิบดี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งมีเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ของหน่วยงานนั้นๆ ดังนั้น เอกสารที่ใช้ในการทำวิจัยจึงแบ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ เอกสารในเชิงนโยบายจากหน่วยงานต่างประเทศเช่น รายงานการประชุมสภาพรรคคอมมิวนิสต์จีน, เอกสารเผยแพร่แนวทางแก้ไขข้อพิพาทจากกระทรวงการต่างประเทศจีน, เอกสารคำแถลงของโฆษกกระทรวงการต่างประเทศจีน, เอกสารคำแถลงของนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น, คำประกาศกระทรวงพาณิชย์จีนในการให้สิทธิพิเศษทางการค้าแก่ไต้หวัน เป็นต้น

ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่หน่วยงานต่างๆรวบรวมไว้เช่น เอกสารทางสถิติข้อมูลการท่องเที่ยวจากองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization), ข้อมูลการท่องเที่ยวจากบริษัทที่ปรึกษาและวิจัยการท่องเที่ยวของญี่ปุ่น (JTB Tourism Research & Consulting Co.), ข้อมูลสถิติการค้าจากสำนักงานการค้าต่างประเทศของไต้หวัน, บทความเชิงวิชาการอื่นๆ เป็นต้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อมูลจากสำนักข่าวต่างๆ ณ ช่วงเวลานั้น แม้ว่าจะเป็นข้อมูลที่รวบรวมและผ่านการคัดกรองโดยบรรณาธิการข่าวมาแล้วซึ่งเข้าข่ายลักษณะข้อมูลทุติยภูมิ แต่การเผยแพร่ข้อมูล ณ ช่วงเวลานั้นๆ ก็ได้ให้ลักษณะของข้อมูลปฐมภูมิด้วยเช่นกัน

1.9 การทบทวนวรรณกรรม

จากการสำรวจวรรณกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ งานของ William J. Norris เรื่อง **“Chinese economic statecraft: Commercial actors, grand strategy, and state control”**¹⁴ ได้นำเสนอการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน (economic statecraft) เพื่อวัตถุประสงค์ในเชิงยุทธศาสตร์ ทั้งยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านพลังงาน ยุทธศาสตร์ในความสัมพันธ์ข้ามช่องแคบ (จีน-ไต้หวัน) และ ยุทธศาสตร์ในเวทีระหว่างประเทศ การนำเสนอถึงการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจของจีน การทำงาน และประสิทธิภาพของเครื่องมือทางเศรษฐกิจ ของ Norris ช่วยให้ งานวิจัยชิ้นนี้เห็นภาพของการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจผ่านยุทธศาสตร์ต่างๆ ที่ Norris ยกกรณีศึกษาขึ้นมาได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะกรณีไต้หวัน อย่างไรก็ตาม งานของ Norris มุ่งเน้นไปที่การพิจารณาการควบคุมตัวแสดงทางเศรษฐกิจของจีน ทำให้งานของ Norris เป็นการอธิบายปรากฏการณ์การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนผ่านแนวคิด state control ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยชิ้นนี้ที่พิจารณาปรากฏการณ์การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนผ่านแนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน (asymmetrical interdependence)

ในส่วนของกรณีพิพาทจีน-ญี่ปุ่น ในประเด็นเกาะเซนกากุ งานของ Linus Hagstom เรื่อง **“ ‘ Power Shift’ in East Asia? A Critical Reappraisal of Narratives on the Diaoyu/Senkaku Islands Incident in 2010”**¹⁵ เป็นงานที่บรรยายเหตุการณ์ในปี 2010 ได้โดยละเอียด ทั้งยังให้ข้อมูลในเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการตอบโต้ของจีนต่อเหตุการณ์ในปี 2010 แก่ งานวิจัยชิ้นนี้ เช่นเดียวกับงานของ Reinhard Drifte เรื่อง **“The Senkaku/Diaoyu Islands Territorial Dispute between Japan and China: Between the Materialization of the "China Threat" and Japan "Reversing the Outcome of World War II"?”**¹⁶ ที่วิเคราะห์ประเด็น

¹⁴ William J. Norris, *Chinese Economic Statecraft: Commercial Actors, Grand Strategy, and State Control* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2016).

¹⁵ Linus Hagstom, "‘Power Shift’ in East Asia? A Critical Reappraisal of Narratives on the Diaoyu/Senkaku Islands Incident in 2010," *The Chinese Journal of International Politics* 5 (2012): 267-97.

¹⁶ Drifte, *The Senkaku/Diaoyu Islands*.

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของจีนกับญี่ปุ่นในเบื้องต้น ตลอดจนความขัดแย้งที่มีมาอย่างยาวนาน และความรุนแรงของข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเป็นระลอกๆ งานชิ้นนี้ใช้กรอบความคิดแบบ Constructivism และ Realism ในการวิเคราะห์ต่อปัญหาที่เกิดขึ้น โดยในงานชิ้นนี้ได้กล่าวถึงการที่จีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อกดดันญี่ปุ่น ซึ่งงานของ Drifte ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์ ในปี 2010 เพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้นำข้อมูลดังกล่าวไปพิจารณาต่อผ่านกรอบความคิดของงานวิจัยชิ้นนี้ได้ นอกจากนี้ยังมีงานของ Jeffrey R. Dundon Jr เรื่อง “**Triggers of Chinese Economic Coercion**”¹⁷ ที่นำเสนอเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนเพื่อข่มขู่ญี่ปุ่นในประเด็นเกาะเซนกากุ งานของ Dundon ยังพิจารณาไปถึงการได้เปรียบในการค้าที่ไม่เท่าเทียมกัน เพื่อวิเคราะห์ว่าจีนมีทรัพยากรสำคัญที่ญี่ปุ่นจำเป็นต้องพึ่งพา งานวิจัยชิ้นนี้จึงพิจารณาการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยให้รายละเอียดที่มากขึ้น และยังพิจารณาถึงท่าทีตอบสนองของญี่ปุ่นต่อการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน ซึ่งงานของ Dundon ไม่ได้กล่าวถึง

ในส่วนของกรณีพิพาทจีน-ไต้หวัน ในประเด็นการรวมไต้หวัน งานของ Winberg Chai เรื่อง “**Document 1 2: PRC White Paper, "The One China Principle and the Taiwan Issue," 21February 2000**”¹⁸ ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับหลักการจีนเดียวแก่งานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งรายละเอียดดังกล่าวนี้เริ่มตั้งแต่ช่วงเวลาที่จีนปกครองด้วยราชวงศ์ชิง การกล่าวถึงกรรมสิทธิ์ในการปกครองเกาะไต้หวันของจีน แนวคิดต่างๆของจีนเพื่อรวมไต้หวัน ทั้งหลักการจีนเดียว การรวมประเทศโดยสันติ และหนึ่งประเทศสองระบบ Chai ไม่เพียงนำเสนอข้อมูลจากฝั่งจีนเท่านั้น แต่ยังนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับความพยายามแยกตัวของไต้หวันด้วยเช่นกัน ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ได้ใช้รายละเอียดจากงานของ Chai ในการวางรากฐานของเหตุการณ์พิพาทระหว่างจีนกับไต้หวัน ขณะที่งานของ Murray Scot Tanner เรื่อง “**Chinese Economic Coercion Against Taiwan: A Tricky Weapon to Use**”¹⁹ ที่มุ่งนำเสนอเกี่ยวกับการข่มขู่หรือกดดันทางเศรษฐกิจต่อไต้หวัน งานวิจัยชิ้นนี้ก็ได้ใช้รายละเอียดเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนเพื่อกดดันกลุ่มธุรกิจไต้หวันที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในจีน ซึ่งรายละเอียดเหล่านี้ Tanner ได้ให้ข้อมูลไว้ แต่งานของ

¹⁷ Jeffrey R. Dundon Jr, "Triggers of Chinese Economic Coercion" (Master's Thesis, Naval Postgraduate School, 2014).

¹⁸ Winberg Chai, "Document 12: Prc White Paper, "the One China Principle and the Taiwan Issue," 21february 2000," *Asian Affairs: An American Review* 27, 1 (Spring 2000): 38-54.

¹⁹ Murray Scot Tanner, *Chinese Economic Coercion against Taiwan: A Tricky Weapon to Use* (California: RAND Corporation, 2007).

Tanner ไม่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจโดยการให้ประโยชน์ ซึ่งนอกจาก Norris จะกล่าวถึงประเด็นนี้และยังให้รายละเอียดเกี่ยวกับมณฑลที่สำคัญต่อผลการเลือกตั้งปี 2008 แล้ว งานของ Chi-hung Wei เรื่อง “China's Economic Offensive and Taiwan's Defensive Measures: Cross-Strait Fruit Trade, 2005—2008”²⁰ ก็กล่าวถึงประเด็นนี้เช่นกัน โดย Wei ได้ให้รายละเอียดแก่งานวิจัยชิ้นนี้เกี่ยวกับกระบวนการเจรจาต่อรองระหว่างจีนกับไต้หวันถึงการค้าผลไม้ ซึ่งจีนหวังจะให้ประโยชน์แก่ชาวสวนผลไม้ไต้หวันเพื่อจุดประสงค์ทางการเมือง ซึ่งรายละเอียดต่างๆ เหล่านี้ จะถูกนำมาพิจารณาการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน ในบริบทของการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียม นอกจากนี้ งานวิจัยชิ้นนี้ยังกล่าวถึงการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ประเทศต่างๆ เพื่อให้ประเทศต่างๆ เหล่านี้หันเหความสัมพันธ์ทางการทูตออกจากไต้หวันมาหาจีนแทน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า จีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจต่อประเทศต่างๆ เพื่อให้บรรลุต่อนโยบายนี้

งานวิจัยชิ้นนี้จึงไม่เพียงนำเสนอว่าการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนจะปรากฏออกมาในรูปแบบลงโทษเท่านั้น เพราะการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ก็ถือเป็นการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรองข้อพิพาทด้วยเช่นกัน แม้จะมีงานที่กล่าวถึงการให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่นงานของ Yun Sun เรื่อง “China and the Evolving Asian Infrastructure Investment Bank”²¹ ที่นำเสนอคุณูปการทางเศรษฐกิจของจีนต่อภูมิภาคเอเชีย คือความพยายามในการสร้าง Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) เพื่อให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ซึ่งไม่เพียงส่งผลต่อการพัฒนาในภูมิภาคเอเชียเท่านั้น แต่ยังช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของจีนเองในทางอ้อมด้วยเช่นกัน กล่าวคือการพัฒนาของภูมิภาคเอเชีย จะทำให้เศรษฐกิจของจีนเจริญเติบโตไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาภูมิภาคเพื่อไปสู่การสร้างแผน One Belt One Road ของจีน ที่จะช่วยเชื่อมต่อเศรษฐกิจระหว่างภูมิภาคเอเชียกับภูมิภาคยุโรป ทำให้เกิดการพัฒนาศรษฐกิจในระยะยาว ดังนั้น ความพยายามในการสร้าง AIIB จึงเป็นคุณูปการทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการพัฒนาศรษฐกิจทั้งของจีนและภูมิภาคเอเชียด้วย แต่หากพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับจีนมากเกินไป เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นกับจีน ก็จะถูกจีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการกดดันได้

อย่างไรก็ตาม แม้วรรณกรรมต่างๆ จะให้รายละเอียดหรือข้อมูลที่แตกต่างกันออกไป งานวิจัยชิ้นนี้ได้รวบรวมรายละเอียดเหล่านั้น และพิจารณาข้อมูลเหล่านั้นใหม่ผ่านกรอบความคิดที่งานวิจัยชิ้น

²⁰ Chi-hung Wei, "China's Economic Offensive and Taiwan's Defensive Measures: Cross-Strait Fruit Trade, 2005—2008," *The China Quarterly* 215 (September 2013): 641-62.

²¹ Sun, *China and the Evolving Asian Infrastructure Investment Bank*.

นี้ได้วางไว้ เพื่อชี้ให้เห็นแง่มุมอื่น ๆ ของการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน และชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากจีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจกับประเทศคู่พิพาท

1.10 วิธีการนำเสนอ

งานวิจัยชิ้นนี้ประกอบไปด้วย 5 บท ดังนี้

1. บทนำ: ในส่วนนี้จะอธิบายภูมิหลังและสภาพปัญหา สมมติฐาน การทบทวนวรรณกรรม วัตถุประสงค์ ประโยชน์ของการศึกษา วิธีการศึกษา และขอบเขตของการศึกษา

2. ภูมิหลังทางเศรษฐกิจของจีน: อธิบายประวัติศาสตร์จีนพอสังเขปเพื่อให้เข้าใจความเป็นมาของระบบเศรษฐกิจจีน การปฏิรูปเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจทั้งเพื่อสนับสนุนนโยบายภายในประเทศและนโยบายต่างประเทศ พิจารณาการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจทั้งในแง่ของการสร้างคุณูปการและการสร้างความหวาดระแวง ชี้ให้เห็นโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชนเพื่อสนับสนุนการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ

3. กรณีพิพาทจีน-ญี่ปุ่น ในประเด็นเกาะเซนกากุ: อธิบายภูมิหลังความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับญี่ปุ่นในเบื้องต้น เพื่อให้เข้าใจการกล่าวอ้างสิทธิ์บนเกาะเซนกากุของทั้งสองฝ่าย อธิบายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และยกกรณีศึกษาโดยใช้เหตุการณ์ในปี 2010 เป็นสำคัญ เพื่อพิจารณาการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนและผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน

4. กรณีพิพาทจีน-ไต้หวัน ในประเด็นการรวมไต้หวัน: อธิบายภูมิหลังความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับไต้หวันในเบื้องต้น โดยเฉพาะความสัมพันธ์ข้ามช่องแคบจีน-ไต้หวัน (Cross-Strait Relations) เพื่อให้เข้าใจที่มาทางเศรษฐกิจของทั้งสองฝ่ายและแนวคิดเกี่ยวกับการรวมไต้หวัน ยกกรณีศึกษาโดยใช้เหตุการณ์การเลือกตั้งปี 2004 และปี 2008 เพื่อให้เห็นการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน ทั้งในเชิงกดดันและในเชิงให้ประโยชน์ อีกทั้งยังยกกรณีศึกษาโดยพิจารณาการกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างจีนกับประเทศต่างๆ เพื่อโดดเดี่ยวไต้หวัน

5. บทสรุป

บทที่ 2

ภูมิหลังทางเศรษฐกิจของจีน

การก่อจลาจลของดร.ซุนยัตเซ็น (Sun Yat-sen) เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ราชวงศ์ชิงล่มสลายในปี 1911 และดร.ซุนยัตเซ็นก็ขึ้นเป็นผู้นำพรรคก๊กมินตั๋ง (Kuomintang) ช่วงเปลี่ยนผ่านการปกครองนี้เป็นช่วงที่ประเทศกำลังเกิดความอ่อนไหวทางการปกครองเพราะเกิดการต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจอันชอบธรรมในการปกครองประเทศระหว่างพรรคก๊กมินตั๋ง ที่เปลี่ยนผู้นำมาสู่ เจียงไคเช็ค (Chiang Kai-shek) กับพรรคคอมมิวนิสต์จีน (Chinese Communist Party: CCP) ที่นำโดย เหมาเจ๋อตุง (Mao Zedong) ผลของการต่อสู้ของทั้งสองทำให้เหมาเจ๋อตุงขึ้นเป็นผู้นำสูงสุดของจีน และทำให้เจียงไคเช็คต้องหลบหนีไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่ไต้หวันและเกิดความพยายามในการแยกตัวออกมาจากจีน ในบทนี้จะพิจารณา economic statecraft ของจีนผ่านรากฐานสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการสร้างควมเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของจีนจนสามารถนำเศรษฐกิจมาใช้เป็นเครื่องมือในการช่วยให้นโยบายต่างๆ ของรัฐดำเนินไปได้อย่างราบรื่นในภายหลัง รูปแบบการรวมศูนย์อำนาจการปกครองของเหมาเจ๋อตุง และรูปแบบการปกครองแบบสังคมนิยม มีส่วนช่วยให้เกิดความสามารถในการควบคุมปัจจัยทางเศรษฐกิจภายในประเทศโดยรัฐบาลได้ และความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจนี้ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองระหว่างประเทศได้ในภายหลัง เช่น ประเด็นการรวมไต้หวัน หรือการใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการตอบโต้เมื่อเกิดข้อพิพาท เช่น ประเด็นข้อพิพาททางดินแดนเกาะเซนกาคุ

2.1 เศรษฐกิจของจีนปี 1949 - 1989

จีนในปี 1949 ภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตุงในการปกครองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ในช่วงนี้จีนได้รวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางและมุ่งสร้างความเข้มแข็งให้กับประเทศ รัฐบาลได้มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลัก โดยรัฐบาลเป็นผู้ควบคุมดูแลอุตสาหกรรมโดยตรง ไม่เพียงเท่านั้น รัฐบาลยังเป็นเจ้าของกิจการใหญ่ๆ ทั้งขนส่ง และคมนาคม อีกทั้งสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้รัฐบาลสามารถควบคุมเศรษฐกิจได้โดยง่าย คือการที่พรรคคอมมิวนิสต์ส่งคนลงไปควบคุมดูแลในสายอาชีพต่างๆ²² ดังนั้น การที่รัฐเป็นผู้ควบคุมเศรษฐกิจโดยตรงจึงง่ายต่อการมุ่งเน้นพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อสร้างประเทศให้เข้มแข็ง นอกจากนี้ ระบบการควบคุมโดยรัฐยังแพร่ขยายไปถึงการควบคุมความรู้สึกนึกคิด

²² Barry J. Naughton, *The Chinese Economy: Transition and Growth* (London: The MIT Press, 2007), pp. 59-60.

ของประชาชนและการควบคุมสังคม²³ ซึ่งประเด็นนี้ไม่เพียงแต่จะทำให้การปกครองของเหมาเจ๋อตง เป็นไปได้อย่างราบรื่นเท่านั้น แต่ยังปลูกฝังความรู้สึกค่านิยมการอยู่อาศัยร่วมกันระหว่างรัฐบาลกับประชาชนด้วย

การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการดำเนินนโยบายหรือ economic statecraft ของจีน ในช่วงนี้ เป็นเพียงการชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเศรษฐกิจก่อนที่จะแปรเปลี่ยนความมั่งคั่งไปสู่การสร้างอำนาจในภายหลัง โดยเฉพาะความพยายามในการสร้างความเข้มแข็งของรัฐด้วยการ มุ่งเน้นพัฒนาอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการมุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อสร้างชาติจะเป็นสิ่งที่ดี แต่ระบบการควบคุมโดยรัฐอย่างเข้มงวดเช่นนี้ก็ยังมีช่องว่าง การตัดสินใจดำเนินนโยบายต่างๆ ของ สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ได้ส่งผลในเชิงลบต่อระบบเศรษฐกิจ เพราะสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ขาด ทักษะและความสามารถในการบริหารเศรษฐกิจ²⁴ ไม่เพียงเท่านั้น นโยบายที่มุ่งเน้นการ พัฒนาอุตสาหกรรมหรือเอื้อประโยชน์ต่ออุตสาหกรรม ได้กลายมาเป็นปัจจัยที่ทำให้ระบบ อุตสาหกรรมอ่อนแอลงด้วยเช่นกัน เพราะรัฐบาลควบคุมราคาเพื่อเอื้อประโยชน์ให้ระบบอุตสาหกรรม ทำให้ระบบอุตสาหกรรมไม่ได้รับแรงกระตุ้นหรือขาดแรงจูงใจที่จะแข่งขัน²⁵ นอกจากนี้ การมุ่งเน้น พัฒนาอุตสาหกรรม ยังทำให้ระบบเศรษฐกิจขาดความสมดุลระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับภาค การเกษตรด้วยเช่นกัน

ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่แนวคิดการปฏิรูปเศรษฐกิจของเติ้งเสี่ยวผิง (Deng Xiaoping) ในช่วง ปลายทศวรรษ 1970 ความคิดริเริ่มของการปฏิรูปเริ่มจากการทยอยกระจายอำนาจ ไม่รวมศูนย์ อำนาจจนเกินไป จากที่รัฐบาลเป็นผู้ควบคุมดูแลในหน่วยต่างๆ ก็กลายเป็นผู้เข้าร่วมสังเกตการณ์หรือ ผู้ติดตามและประเมินผล²⁶ การปฏิรูปยังมุ่งเน้นที่การรวมปฏิสัมพันธ์กันระหว่างรัฐบาล ผู้ประกอบการ แรงงาน รวมไปถึงผู้บริโภค ในภาคส่วนอุตสาหกรรมซึ่งแต่เดิมรัฐเป็นผู้ควบคุมดูแล การปฏิรูป เศรษฐกิจนี้รัฐบาลก็เป็นผู้ริเริ่มแบ่งรูปแบบของอุตสาหกรรมออกเป็น อุตสาหกรรมที่รัฐเป็นเจ้าของ

²³ Ibid. p.62.

²⁴ Peter Nolan and Robert Ash, "China's Economy on the Eve of Reform," *The China Quarterly* 144 (December 1995): 980-98.

²⁵ รัฐที่คอยเอื้อประโยชน์ให้กับระบบอุตสาหกรรม ได้ทำให้ระบบอุตสาหกรรมร้องขอวัตถุดิบราคาถูกจากรัฐ และขอให้รัฐ ขายผลผลิตอุตสาหกรรมในราคาสูง อีกทั้งยังต่อรองเรื่องภาษีและงบประมาณที่ได้จากรัฐ เพื่อให้อุตสาหกรรมมีต้นทุนต่ำใน เรื่อง ต้นทุนน้อยที่สุด รวมไปถึงการตั้งจุดแรงงานเข้าระบบอุตสาหกรรมด้วยการขึ้นค่าแรงและสวัสดิการ รายละเอียดเพิ่มเติมใน Andrew G. Walder, "Wage Reform and the Web of Factory Interests," *ibid.* 109 (March 1987): 22-41., "Factory and Manager in an Era of Reform," *The China Quarterly* 118 (June 1989): 242-64.

²⁶ Thomas Rawski, "Implications of China's Reform Experience," *ibid.* 144 (December 1995): 1150-73.

ทั้งหมด, อุตสาหกรรมที่รัฐร่วมกิจการ, อุตสาหกรรมชุมชน, กิจการของหมู่บ้าน และ บริษัทเอกชน ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ก็ส่งผลให้เกิดข้อจำกัดที่แตกต่างกันไปด้วย และแข่งขันกันภายใต้แนวคิดทฤษฎีวงจรสินค้า (product cycles) ที่ผู้ประกอบการรายย่อยมุ่งเน้นไปที่การเลียนแบบสินค้าในต้นทุนที่ต่ำกว่า ขณะที่ผู้ประกอบการที่มีกำลังผลิตมากกว่ามุ่งเน้นไปที่การรักษาคุณภาพของสินค้าอุตสาหกรรมและการยกระดับความทันสมัยของสินค้า²⁷ สิ่งนี้จึงทำให้เกิดแรงกระตุ้นและแรงจูงใจในการแข่งขันกันเองของระบบอุตสาหกรรมเพื่อให้อุตสาหกรรมเข้มแข็งขึ้น

ภายหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจของจีนสามารถกล่าวได้ว่าเป็นการเปิดประเทศของจีนด้วยเช่นกัน เพราะจีนเริ่มใช้เศรษฐกิจในระบบตลาด และการยอมรับการลงทุนจากต่างประเทศก็ริเริ่มดำเนินการมาก่อนที่จะประกาศปฏิรูปเศรษฐกิจ²⁸ การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในครั้งแรกทั้ง 4 ที่ได้แก่ เส้นเงิน จูไห่ ซ่านโถว และเซี่ยเหมิน (Shenzhen, Zhuhai, Shantou and Xiamen) ได้ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแหล่งอุตสาหกรรมมายังเขตดังกล่าวเพื่อรับสิทธิประโยชน์จากภาษีและค่าแรงที่มีราคาถูก²⁹ สิ่งนี้ก็ยังเป็นการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศให้มากขึ้นอีก

รัฐได้ลดความเป็นเจ้าของในกิจการต่างๆลง เปิดโอกาสให้เกิดผู้ประกอบการใหม่ๆขึ้น ซึ่งผู้ประกอบการเหล่านั้นจะได้เรียนรู้ สร้างความคุ้นเคยกับระบบตลาดและการแข่งขัน การปล่อยให้ราคาเป็นไปอย่างเสรีและไม่ถูกควบคุมโดยรัฐจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการปรับตัวของผู้ประกอบการ อย่างไรก็ตาม ยุคของการปฏิรูปเศรษฐกิจในช่วงแรกก็ต้องชะงักงันในปี 1989 เนื่องจากเกิดเหตุการณ์ที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน (Tiananmen Massacre) การเติบโตของเงินเฟ้อ การคอร์รัปชัน และความหวาดกลัวของประชาชนที่จะตกงาน³⁰ เหตุการณ์ดังกล่าวนำไปสู่ความพยายามที่จะเยียวยาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมด้วยแนวคิดประชาสังคม (Civil Society)³¹

²⁷ Ibid.

²⁸ Yun-wing Sung and Thomas Chan, "China's Economic Reforms: The Debates in China," *The Australian Journal of Chinese Affairs* 17 (January 1987): 29-51.

²⁹ Gautam Sen, "Post-Reform China and the International Economy: Economic Change and Liberalisation under Sovereign Control," *Economic and Political Weekly* 35, 11 (11-17 March 2000): 929-36.

³⁰ Andrew G. Walder, "China's Transitional Economy: Interpreting Its Significance," *The China Quarterly* 144 (December 1995): 963-79.

³¹ Steven Goldstein, "China in Transition: The Political Foundations of Incremental Reform," *ibid.*: 1105-31.

2.2 เศรษฐกิจของจีนปี 1989 - 2000

แม้ว่าเศรษฐกิจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่เหตุการณ์ในปี 1989 แต่การปฏิรูปเศรษฐกิจก็ยังคงดำเนินต่อไปได้ โดยการเยือนเขตเศรษฐกิจพิเศษในปี 1992 คำกล่าวของเติ้งเสี่ยวผิงที่ว่า “ตราบไตที่สามารถสร้างการพัฒนาอย่างเข้มแข็งได้ ก็ไม่เกียจว่านโยบายจะเป็นแบบสังคมนิยมหรือทุนนิยม” (It doesn't matter if policies are labeled socialist or capitalist, so long as they foster development.)³² คำกล่าวของเติ้งเสี่ยวผิงนี้ จึงชี้ให้เห็นแนวทางนโยบายของจีนว่าจะมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาอย่างเข้มแข็งมากกว่าการเสียเวลาไปกับการพิจารณาว่านโยบายจะเป็นแบบสังคมนิยมหรือทุนนิยม ซึ่งคำกล่าวนี้แม้จะมีนัยยะในเชิงแนวคิดมากกว่านโยบายที่จะปฏิบัติ แต่คำกล่าวนี้ก็ส่งผลให้รัฐสามารถดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจต่อไปได้ และส่งผลให้การประชุมสภาพรรคคอมมิวนิสต์ที่จัดขึ้นในปีเดียวกันนี้ เกิดการรับรองหลักการเศรษฐกิจสังคมนิยมภายใต้กลไกตลาด (socialist market economy)³³

ในปี 1992 ที่ประชุมสภาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 14 ได้กล่าวถึงความพยายามสร้างระบอบสังคมนิยมในแบบของจีนเอง และความต้องการของจีนที่จะเปิดประเทศเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาและความทันสมัย แต่ก่อนที่จะลงรายละเอียดดังกล่าว ที่ประชุมได้สรุปภาพรวมการพัฒนาของจีนไว้ว่า ที่ผ่านมามีเงินได้สร้างการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญภายใต้การนำของเติ้งเสี่ยวผิง จีนพัฒนาประเทศไปไกลกว่าเดิมมากขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น อีกทั้งความเข้มแข็งของประเทศในหลายๆด้านก็เกิดขึ้น ซึ่งก็อาจกล่าวได้ว่าที่เป็นเช่นนี้เพราะปัจจัยสภาพแวดล้อมต่างประเทศ เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาภายในประเทศ การเปิดประเทศควบคู่ไปกับการพัฒนากำลังผลิตของจีนและการรับแนวคิดตลาดเสรีได้เปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจของจีน โดยเฉพาะการเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ถือเป็นก้าวสำคัญในการเชื่อมต่อกับโลกภายนอก รวมไปถึงการรับเอาเงินทุนต่างประเทศ เทคโนโลยี และทักษะการจัดการต่างๆเข้ามาช่วยในการพัฒนาระบอบสังคมนิยม การปฏิรูปเศรษฐกิจยังช่วยยกระดับเมืองชนบทให้กลายเป็นเมืองใหญ่ เกษตรกรมีความเข้มแข็งมากขึ้นและสามารถสร้างการตัดสินใจต่อระบบการผลิตของตนเองได้ การที่รัฐสนับสนุนผลผลิตทางการเกษตรก็ช่วยให้ระบบเกษตรของจีนเติบโตขึ้นภายหลังจากที่ประสบภาวะฝืดเคืองมานาน³⁴

³² Naughton, *The Chinese Economy*, pp. 59-60.

³³ Ibid. pp. 98-100.

³⁴ "Full Text of Jiang Zemin's Report at 14th Party Congress," *China's National English News Weekly*, 29 March 2011, http://www.bjreview.com.cn/document/txt/2011-03/29/content_363504.htm [25 May, 2018].

ประเด็นที่รัฐบาลกล่าวในที่ประชุมถึงการดำเนินการต่อก่อนที่จะเข้าสู่การประชุมครั้งถัดไปในอีก 5 ปีคือ ความพยายามสร้างระบอบสังคมนิยมในแบบของจีนเอง เร่งดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจต่อไปและเปิดประเทศจีนสู่โลกภายนอกโดยมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งขณะที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักนี้ รัฐบาลได้ตระหนักถึงการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยสังคมนิยม ระบบกฎหมาย วัฒนธรรมและศีลธรรม โดยการที่จีนมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักนี้ รัฐบาลให้เหตุผลว่า ประเทศอื่นๆ ต่างก็มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจ หากจีนดำเนินการล่าช้าแล้ว ก็จะทำให้การพัฒนาประเทศสังคมนิยมรวมไปถึงการรักษาระบอบสังคมนิยมให้คงอยู่ในระยะยาวได้ยากยิ่งขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ถูกกล่าวในที่ประชุม โดยรายงานการประชุมของเจียงเจ๋อหมิน (Jiang Zemin) ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีนได้รายงานว่าหากคำนึงแต่เรื่องสังคมนิยมหรือทุนนิยมก็จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ การเปิดประเทศครั้งนี้จึงไม่ใช่แค่การรับเอาทุนต่างประเทศเข้ามาเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการนำเอาทรัพยากร เทคโนโลยี การจัดการและทักษะความรู้เข้ามาเพื่อพัฒนาประเทศด้วย นอกจากนี้ การพัฒนายังมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มความแข็งแกร่งของกำลังทหารเพื่อให้มั่นใจว่าการพัฒนาประเทศจะเป็นไปอย่างราบรื่น โดยการพัฒนากองกำลังทหารในที่นี้หมายถึงการพัฒนาขีดความสามารถทางทักษะและการรับเอาเทคโนโลยีมาปรับใช้ ดังนั้น การพัฒนากองกำลังทหารจึงเกิดขึ้นเพื่อให้มั่นใจว่ามีความพร้อมที่จะปกป้องผลประโยชน์ของจีน อธิปไตยเหนือดินแดนเงินทั้งภาคพื้นแผ่นดิน มหาสมุทร หรือทางอากาศ ขณะเดียวกัน กองกำลังทหารก็ต้องทำงานให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ สนับสนุนการปฏิรูปเศรษฐกิจและเป็นกำลังสนับสนุนต่อการพัฒนาและความรุ่งโรจน์ของจีน³⁵

นโยบายต่างประเทศของจีนถูกกล่าวถึงเป็นประเด็นสั้นๆในที่ประชุม เพื่อให้สอดคล้องกับการเปิดประเทศ นโยบายต่างประเทศของจีนจึงมุ่งเน้นไปที่การผูกมิตรกับประเทศต่าง ๆ ทั้งการกระชับความสัมพันธ์และการร่วมมือกับประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ อีกทั้งในที่ประชุม ผู้นำจีนยังแถลงถึงความต้องการสันติภาพในสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศเพื่อเป็นสิ่งสนับสนุนต่อการพัฒนาประเทศ โดยกล่าวว่าสิ่งนี้จะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาทั้งในประเทศจีนเองและประเทศต่างๆ เพราะหากไม่มีสันติภาพ การพัฒนา ก็จะดำเนินไปได้อย่างยากลำบาก รวมไปถึง จีนจะไม่เข้าร่วมเป็นพันธมิตรหรือเข้าร่วมทางการทหารกับใคร³⁶

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการดำเนินนโยบายหรือ economic statecraft ของจีน ในช่วงนี้ เมื่อพิจารณาจากคำแถลงในที่ประชุมตามแนวคิด economic statecraft ของ David Baldwin จะพบว่ารูปแบบการใช้ economic statecraft ของจีนในช่วงนี้ได้ปรากฏขึ้นมา 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบนโยบายเศรษฐกิจต่างประเทศของจีน (foreign economic policy) เป็นรูปแบบของการมีนโยบายต่างประเทศเพื่อต้องการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศเป็นหลัก เช่นนโยบายการส่งเสริมสันติภาพในสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ รวมไปถึงนโยบายการผูกมิตรและสร้างความร่วมมือกับประเทศกำลังพัฒนา ต่างก็มีเหตุปัจจัยจากความต้องการเปิดประเทศเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศของตน, รูปแบบการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของจีน (economic leverage) คือ การมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจแล้วใช้ประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจนี้เพื่อช่วยรักษาและพัฒนาระบอบสังคมนิยมเพื่อป้องกันการล้มล้างระบอบสังคมนิยม, รูปแบบของสงครามเศรษฐกิจ (economic warfare) แม้จีนจะยังไม่มีนโยบายที่ใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการคุกคามประเทศอื่นๆ แต่ตามคำแถลงในที่ประชุมสภาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 14 ว่าการสร้างการแข่งขันทางเศรษฐกิจ จะช่วยให้จีนมีความพร้อมต่อสถานการณ์ต่างๆที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น ความขัดแย้ง ก็เข้าข่ายรูปแบบของสงครามเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม economic statecraft ของจีนในช่วงนี้ยังไม่พบลักษณะของความพยายามในการยกระดับจุดยืนทางเศรษฐกิจของตนเพื่อแสดงอำนาจในเวทีระหว่างประเทศ หรือการใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการกดดันต่างประเทศ ซึ่งเป็นรูปแบบของการแทรกแซงทางเศรษฐกิจ (economic sanctions) และ การข่มขู่ทางเศรษฐกิจ (economic coercion)

นอกจากนี้ ก่อนหน้าที่จะเกิดการประชุมสภาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 14 เจียงเจ๋อหมิน ก็ได้เยือนประเทศญี่ปุ่น ซึ่งการเยือนครั้งนี้ทั้งสองฝ่ายต่างก็ตระหนักดีว่าความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นกำลังชะงักงันโดยมีเหตุมาจากความขัดแย้งในหลายๆด้าน แต่เจียงเจ๋อหมินก็ได้เน้นย้ำถึงการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักโดยกล่าวว่า “การพัฒนาเศรษฐกิจที่รุดหน้าไปมากอันเป็นเหตุที่สามารถดึงดูดประเทศต่างๆเข้ามาในญี่ปุ่นได้ทำให้จีนต้องแสวงหาประสบการณ์และเรียนรู้จากญี่ปุ่น” อีกทั้งจีนยังกล่าวถึงประเด็นเกาะเซนกากุที่เป็นข้อพิพาทระหว่างจีนกับญี่ปุ่นมาช้านานว่าปัญหาดังกล่าวจะยังไม่ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญในช่วงนี้ โดยทางจีนจะยังคงตั้งคำถามถึงสิทธิ์ในอำนาจอ

อธิปไตยของเกาะดังกล่าวต่อไป แล้วให้คนรุ่นหลังเป็นคนตัดสินในปัญหาดังกล่าว³⁷ คำแถลงจากการเยือนญี่ปุ่นนี้ ก็ยิ่งชี้ให้เห็นว่านโยบายของจีนมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเศรษฐกิจ ปัญหาข้อพิพาทหรือประเด็นอื่นๆ ยังคงเป็นประเด็นที่ไม่สำคัญเท่ากับการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจ

การประชุมสภาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 15 ถูกจัดขึ้นในปี 1997 ภายใต้การเป็นประธานาธิบดีของเจียงเจ่อหมินที่ขึ้นรับตำแหน่งในปี 1992 ที่ประชุมครั้งที่ 15 นี้ ก็ได้อภิปรายว่าแผนการพัฒนาที่วางไว้ตั้งแต่ 1992 เมื่อนำมาปฏิบัติแล้วจะเป็นอย่างไรบ้าง โดย 5 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลได้ยึดแนวทางการดำเนินการที่สำคัญ 3 อย่างคือ 1.การคว้าโอกาสเพื่อเร่งการพัฒนา 2.พิจารณาหลักการเศรษฐกิจสังคมนิยมภายใต้กลไกตลาดเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจจีน 3.การแสดงให้เห็นถึงระบอบสังคมนิยมในลักษณะของจีนซึ่งเป็นแนวคิดของเติ้งเสี่ยวผิง

ในช่วงปี 1992-1997 นี้เศรษฐกิจของจีนเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว GDP เติบโตเฉลี่ยในแต่ละปีอยู่ที่ร้อยละ 12.1 อัตราเงินเฟ้ออยู่ภายใต้การควบคุม การเติบโตทางเศรษฐกิจนี้แม้จะเกิดขึ้นกระจุกตัวอยู่ที่ภาคตะวันออกของจีน แต่ก็ทยอยขยายตัวไปยังภาคตะวันตกอย่างรวดเร็วด้วยเช่นกัน สาธารณูปโภค การคมนาคม การสื่อสาร และอุตสาหกรรมพื้นฐานเช่นเหล็ก, เหล็กกล้า และ พลังงานขยายตัวอย่างรวดเร็ว หลักการเศรษฐกิจสังคมนิยมภายใต้กลไกตลาดทำให้รัฐปฏิรูประบบการเงิน การธนาคาร ภาษี การค้าต่างประเทศ การลงทุน การควบคุมราคา และการจัดการทั่วไป รวมไปถึงการพัฒนาาระบบป้องกันประเทศให้ทันสมัยได้แก่การเพิ่มประสิทธิภาพทางการทหารเพื่อให้ตอบสนองต่อความมั่นคงของชาติและรวมชาติเป็นปึกแผ่นให้เป็นอย่างสงบจากการที่จีนได้อำนาจอธิปไตยเหนือฮ่องกงกลับคืนมา อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้คือเศรษฐกิจโดยรวมยังคงเติบโตได้ไม่มากเท่าที่ควรเนื่องจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจยังมีปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงสร้างของรัฐวิสาหกิจ³⁸

ดังนั้น การประชุมสภาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 15 จึงวางแผนเพื่อปรับปรุงโครงสร้างของรัฐวิสาหกิจ โดยมุ่งเน้นที่การให้เอกชนเป็นเจ้าของภายใต้เศรษฐกิจแบบสังคมนิยม การแปรรูปรัฐวิสาหกิจขนาดเล็กให้เอกชนเป็นเจ้าของ และปรับระบบรัฐวิสาหกิจไม่ว่าจะรัฐเป็นเจ้าของหรือ

³⁷ David E. Sanger, "China Party Chief Visits Japan Amid Tensions in Relations," *The New York Times*, 7 April 1992, <https://www.nytimes.com/1992/04/07/world/china-party-chief-visits-japan-amid-tensions-in-relations.html> [25 May, 2018].

³⁸ "Hold High the Great Banner of Deng Xiaoping Theory for an All-Round Advancement of the Cause of Building Socialism with Chinese Characteristics' into the 21st Century," *China's National English News Weekly*, 25 March 2011, http://www.bjreview.com.cn/document/txt/2011-03/25/content_363499.htm [25 May 2018].

เอกชนเป็นเจ้าของ ให้สอดคล้องกับระบบสังคมนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่รัฐและเอกชนเป็นเจ้าของร่วมกัน สิ่งนี้จะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน และความรู้สึกร่วมกันที่ช่วยเชื่อมโยงระหว่างสังคมกับรัฐ ทั้งยังช่วยให้เอกชนได้ปรับตัวเข้ากับระบบตลาดได้ง่ายยิ่งขึ้นเนื่องจากมีรัฐคอยให้คำแนะนำ³⁹ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจจึงส่งผลให้โครงสร้างความเป็นเจ้าของในภาคอุตสาหกรรมเปลี่ยนไป โดยในปี 1978 มูลค่าผลผลิตของภาครัฐอยู่ที่ร้อยละ 77.6 ขณะที่ภาคเอกชนมูลค่าผลผลิตอยู่ที่ร้อยละ 22.4 ซึ่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้ในปี 2000 มูลค่าผลผลิตของภาครัฐอยู่ที่ร้อยละ 47.3 ขณะที่ภาคเอกชนมูลค่าผลผลิตอยู่ที่ร้อยละ 52.7⁴⁰

ที่ประชุมยังวางแผนที่จะพัฒนาในอีกหลายด้าน เช่น การวางแผนผลักดันการใช้กลไกตลาดให้มากขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในเศรษฐกิจระดับจุลภาค การสร้างความแข็งแกร่งให้กับภาคเกษตรกรรมที่เป็นรากฐานของเศรษฐกิจโดยสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเกษตร ให้การศึกษาและการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในภาคเกษตรกรรมรวมถึงการนำอุตสาหกรรมเข้ามาใช้ในภาคเกษตรกรรมให้มากขึ้น นอกจากนี้ รัฐยังคงมีนโยบายเปิดประเทศให้มากขึ้นโดยวางแผนขยายการค้าทั้งสินค้าและบริการ อีกทั้งยังปรับปรุงโครงสร้างทางการเมือง ระบบกฎหมาย เพื่อให้ยกระดับมาตรฐานการใช้ชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น⁴¹

สิ่งที่น่าสนใจในการประชุมครั้งนี้คือแนวคิดการรวมประเทศโดยสันติ การได้ฮ่องกงคืนมาจากอังกฤษในปี 1997 และการที่จะได้มาเก๊าคืนมาจากโปรตุเกสในปี 1999⁴² ทำให้ที่ประชุมการประชุมสภาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 15 ในปี 1997 หยิบยกประเด็นการรวมประเทศโดยสันติ ที่ประชุมได้วางแผนพัฒนาฮ่องกงให้มีความรุ่งโรจน์ต่อไปและยังวางแผนเช่นเดียวกันนี้กับกรณีไต้หวันด้วย แต่แนวโน้มที่จะแยกตัวออกไปของไต้หวันและแรงต่อต้านจากต่างประเทศเป็นอุปสรรคในการดำเนินการของจีน ซึ่งที่ประชุมได้ประกาศอย่างชัดเจนว่าไม่อนุญาตให้มีกองกำลังใดๆ เข้ามาเปลี่ยนแปลงสถานะของไต้หวันเนื่องจากจีนต้องการดำเนินการโดยสันติ แต่ก็ไม่ให้สัญญาว่าจะไม่มีการใช้กำลังเกิดขึ้น จีนมีนโยบายที่จะขยายการพัฒนาไปสู่ไต้หวัน การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ ความร่วมมือต่างๆ และสนับสนุนการเดินทางเยี่ยมชม การแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ วัฒนธรรม ซึ่ง

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Xiaolu Wang, "Rethinking Thirty Years of Reform in China: Implications for Economic Performance," in *China's Dilemma: The Economic Growth, the Environment and Climate Change*, ed. Ligang Song and Wing Thye Woo (Brookings Institution Press, 2008).

⁴¹ "Hold High the Great Banner," *China's National English News Weekly*, [25 May 2018].

⁴² Naughton, *The Chinese Economy*, p. 22.

จีนก็หวังว่าไต้หวันจะให้การตอบสนองที่ดีกับนโยบายและข้อเสนอของจีน และยังมีอีกครั้งที่ว่าประเด็นการรวมประเทศกับจีนแผ่นดินใหญ่ควรเป็นปัญหาที่ต้องแก้ร่วมกันระหว่างจีนกับไต้หวันเท่านั้น⁴³

สันติภาพและการพัฒนา ยังคงเป็นนโยบายของจีนที่สำคัญในช่วงนี้ สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศในช่วงเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สหัสวรรษใหม่กำลังอยู่ในบริบทของความร่วมมือ ดังจะเห็นองค์การระหว่างประเทศต่างๆ หรือความร่วมมือในระดับภูมิภาค เพิ่มขึ้นมากอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน เช่น ในปี 1995 ที่มีการจัดตั้งองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) การมุ่งเน้นนโยบายด้านสันติภาพและการพัฒนาของจีนทำให้จีนยืนยันถึงการมุ่งมั่นพัฒนาประเทศและจะไม่เข้าร่วมการเป็นพันธมิตรเพื่อกดดันในข้อพิพาทอื่นใด อีกทั้งยังยืนยันที่จะไม่เข้าร่วมทางการทหารหรือเข้าร่วมแข่งขันการสะสมอาวุธ นโยบายดังกล่าวของจีนยังเสนอถึงการแก้ปัญหาในข้อพิพาทต่างๆ ด้วยตนเองอย่างสันติวิธีแทนที่จะใช้กำลังในการแก้ไขปัญหา และต่างประเทศไม่ควรเข้าไปแทรกแซงหรือเกี่ยวข้องกับปัญหภายในของประเทศอื่น ที่ประชุมยังเน้นย้ำถึงท้ายว่าจุดยืนตามที่กล่าวข้างต้นจะเป็นจุดยืนที่มั่นคงไม่เปลี่ยนแปลง

เมื่อเศรษฐกิจของจีนเติบโตขึ้น ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจก็เริ่มเป็นปัจจัยที่แสดงให้เห็นว่า การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการดำเนินนโยบาย หรือ economic statecraft ชัดเจนมากยิ่งขึ้น economic statecraft ของจีนในช่วงปี 1992-1997 นี้ หากพิจารณาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับประเทศต่างๆ เช่น การที่จีนต้อนรับการเยือนจากราชวงศ์ญี่ปุ่นเพื่อสานความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ⁴⁴ การเจรจาความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ, การค้า, วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของจีนกับคาซัคสถานระหว่างการเยือนของนายกรัฐมนตรีคาซัคสถานต่อประเทศจีนในปี 1992⁴⁵ การเยือนจีนของประธานาธิบดีคิวบาในปี 1995 เพื่อเข้ามาศึกษาตัวแบบทางเศรษฐกิจของจีน⁴⁶ สามารถพิจารณาได้ว่าจีนให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์อันดีในสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ เพื่อให้สภาพแวดล้อมภายนอกประเทศสอดคล้องกับการสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจและการดำเนินการพัฒนาภายในประเทศ

⁴³ "Hold High the Great Banner," *China's National English News Weekly*, [25 May 2018].

⁴⁴ David E. Sanger, "Japan's Emperor Tells China Only of His 'Sadness' on War," *The New York Times*, 24 October 1992, <https://www.nytimes.com/1992/10/24/world/japan-s-emperor-tells-china-only-of-his-sadness-on-war.html> [20 May, 2019].

⁴⁵ "China and Kazakstan," *China Central Television*, n.d., <http://www.cctv.com/lm/1039/20/3.html> [20 May, 2019].

⁴⁶ "Castro in China for First State Visit," *CNN*, 29 November 1995, http://edition.cnn.com/WORLD/9511/castro_china/index.html [20 May, 2019].

สำหรับกรณีของไต้หวันนั้น การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรอง เห็นได้ชัดจาก ถ้อยแถลงที่ว่า จีนมีนโยบายที่จะขยายการพัฒนาไปสู่ไต้หวัน การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ ความร่วมมือต่างๆ และสนับสนุนการเดินทางเยี่ยมชม การแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ วัฒนธรรม โดยข้อเสนอต่อไต้หวันดังกล่าว เป็นข้อเสนอในลักษณะการให้ประโยชน์ทาง เศรษฐกิจ ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวก็เป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจที่จีนต้องการให้ไต้หวันเข้าร่วมกลับมาเป็น ส่วนหนึ่งของจีนแผ่นดินใหญ่ อีกทั้ง การที่จีนไม่ให้สัญญาว่าจะไม่มีการใช้กำลังเกิดขึ้นกับไต้หวัน ก็ แสดงนัยยะของการเตรียมพร้อมการใช้กำลังที่เข้าข่ายแนวคิดเกี่ยวกับการแปรเปลี่ยนความมั่งคั่งทาง เศรษฐกิจไปสู่การพัฒนากองกำลังทหาร

นอกจากนี้ คำแถลงของเจียงเจ๋อหมิน ที่งานเลี้ยงอาหารกลางวัน America China Society And Five Other Organizations ในปี 1997 นอกจากจะกล่าวถึงนโยบายและแผนการพัฒนาของ จีนซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับที่กล่าวในที่ประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 15 แล้ว เจียงเจ๋อหมิน ยังกล่าวถึงแผนที่จะแลกเปลี่ยนในเชิงลึกถึงมุมมองการสร้างยุทธศาสตร์หุ้นส่วนเศรษฐกิจร่วมกัน ระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา ทั้งยังกล่าวถึงทักทายว่า การที่สหรัฐอเมริกามีนโยบายตัดสัมพันธ์ทางการทูต กับไต้หวันและยึดนโยบายจีนเดียว เป็นการกระทำที่สมควรแล้วที่จะถนอมความสัมพันธ์ระหว่างจีน กับสหรัฐอเมริกา⁴⁷ ประเด็นนี้ เมื่อวิเคราะห์ตามกรอบ economic statecraft ก็สามารถมองได้ว่าจีน ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อสหรัฐอเมริกาหรือก็คือเป็นการใช้ เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อให้บรรลุนโยบายการรวมประเทศของจีน เพราะหากสหรัฐอเมริกาดำเนิน นโยบายที่ตรงกันข้าม ก็อาจทำให้การสร้างยุทธศาสตร์หุ้นส่วนเศรษฐกิจร่วมกันระหว่างจีนกับ สหรัฐอเมริกาดำเนินได้อย่างล่าช้า หรืออาจจะไม่เกิดขึ้นเลยก็เป็นได้

อย่างไรก็ตาม นโยบายของจีนยังคงเน้นย้ำถึงสันติภาพ แม้กระทั่งแนวคิดการรวมประเทศก็ ยังใช้คำว่า การรวมประเทศโดยสันติ (peaceful reunification) ทำให้ในช่วงปี 1992-1997 แม้ เศรษฐกิจของจีนจะพัฒนาไปมาก แต่ก็ยังไม่พบลักษณะของการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการข่มขู่ หรือกดดัน พบเพียงการแสดงจุดยืนของจีนที่ว่า ต่างประเทศไม่ควรเข้ามาแทรกแซงหรือเกี่ยวพันกับ ปัญหาภายในของประเทศอื่น

⁴⁷ "Speech by President Jiang Zemin of the People's Republic of China," *Asia Society*, 30 October 1997, <https://asiasociety.org/speech-president-jiang-zemin-peoples-republic-china> [24 May, 2018].

2.3 เศรษฐกิจของจีนหลังปี 2000

ก่อนที่หูจิ่นเทา (Hu Jintao) จะรับตำแหน่งประธานาธิบดีต่อจากเจียงเจ๋อหมินในปี 2003 นั้น ในปี 2002 พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้จัดประชุมสภาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 16 เพื่อแถลงสิ่งที่จีนได้ดำเนินการมาในช่วงปี 1997-2002 และแผนที่จะดำเนินการพัฒนาต่อไปหลังปี 2002 ซึ่งในช่วงปี 1997-2002 นั้นที่ประชุมได้แถลงการทำงานว่า จีนได้ปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นที่สำเร็จ เศรษฐกิจจีนเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน และด้วยการวางแผนนโยบายการเงินและการคลังก็ทำให้จีนก้าวข้ามวิกฤติเศรษฐกิจในปี 1997 ไปได้ด้วยดี แม้แต่ในภาคการเกษตรที่เป็นรากฐานทางเศรษฐกิจก็มีความเข้มแข็ง อุตสาหกรรมพื้นฐานทุกยกระดับ เทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีขั้นสูงก็ถูกนำมาใช้ในภาคอุตสาหกรรม โครงการที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานเช่น การคมนาคม การสื่อสาร พลังงาน และสิ่งแวดล้อมก็ดำเนินการไปได้ด้วยดี ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมก็นำพาจีนให้เกิดการพัฒนาที่ดีได้ รัฐวิสาหกิจที่ถูกปรับโครงสร้างไปก็พัฒนาไปได้ด้วยดี ปัจจัยต่างๆเหล่านี้ได้เกื้อหนุนให้จีนสามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกได้ในปี 2001 ซึ่งถือเป็นก้าวที่ยิ่งใหญ่ของจีนที่ดำเนินนโยบายเปิดประเทศ ในภาพรวม ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น รายได้ที่เกิดขึ้นทั้งในเขตชุมชนเมืองหรือชนบทได้เติบโตขึ้นอย่างคงที่ รวมไปถึงในเวทีระหว่างประเทศ จีนได้เป็นผู้แลกเปลี่ยนและเข้าร่วมกับความร่วมมือในเวทีระหว่างประเทศซึ่งทำให้จีนมีบทบาทในระหว่างประเทศมากขึ้น⁴⁸

อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่จีนกำลังเผชิญอยู่คือรายได้ในบางครัวเรือนยังเติบโตได้เพียงเล็กน้อย ตัวเลขผู้ว่างงานเติบโตขึ้น เอกชนในบางพื้นที่ยังยากจนอยู่ และบางพื้นที่ยังประสบปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียม นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในรูปแบบของระบบราชการ การกระทำความผิดในระบบราชการ การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และการคอร์รัปชัน สิ่งเหล่านี้จึงนำไปสู่การใช้ทฤษฎี 3 ตัวแทนของเจียงเจ๋อหมินที่กล่าวขึ้นในปี 2000 เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบและพัฒนาขีดความสามารถของการนำระบบสังคมนิยมมาใช้ โดย 3 ตัวแทนนี้ หมายถึง 1.การที่พรรคคอมมิวนิสต์เป็นตัวแทนชั้นนำแนวโน้มการพัฒนาของกำลังการผลิต 2.การที่พรรคคอมมิวนิสต์เป็นตัวแทนในการกำหนดทิศทางของ

⁴⁸ "Build a Well-Off Society in an All-Round Way and Create a New Situation in Building Socialism with Chinese Characteristics (I)," *China's National English News Weekly*, 2 March 2011, http://www.bjreview.com.cn/document/txt/2011-03/24/content_360557.htm [25 May, 2018].

วัฒนธรรมในสังคม 3. การที่พรรคคอมมิวนิสต์เป็นตัวแทนแห่งผลประโยชน์พื้นฐานของประชาชนชาวจีน⁴⁹

แผนการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจที่จีนจะดำเนินการต่อไปหลังปี 2002 คือ การสร้างความตื่นตัวทางเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรมผ่านทางองค์ความรู้และวิทยาการ การพัฒนาเศรษฐกิจในชนบทให้เจริญรุ่งเรืองและเร่งยกระดับชนบทให้กลายเป็นชุมชนเมือง ขยายการพัฒนาไปสู่จีนในภูมิภาคตะวันตกมากขึ้น ยกกระดับพื้นฐานระบบเศรษฐกิจและปฏิรูประบบการจัดการอสังหาริมทรัพย์ และพัฒนาระบบตลาดสมัยใหม่ อีกทั้งยังเพิ่มการควบคุมเศรษฐกิจในระดับจุลภาค⁵⁰ ซึ่งแผนการพัฒนาเศรษฐกิจนี้ได้เชื่อมโยงกับแผนการพัฒนากองกำลังทหารด้วยเช่นกัน โดยที่ประชุมกล่าวว่า การพัฒนาขีดความสามารถในการป้องกันประเทศควรดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ระบบการป้องกันประเทศและกองกำลังทหารของจีนมีความทันสมัยที่สอดคล้องกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ⁵¹

สำหรับนโยบายต่างประเทศของจีนนั้น จีนยังคงเน้นย้ำถึงสันติภาพและการพัฒนาโดยกล่าวว่าจุดประสงค์ของนโยบายต่างประเทศจีนคือเพื่อรักษาสันติภาพของโลกและสนับสนุนการพัฒนาอย่างใดก็ตาม จีนแสดงความต่อต้านอย่างหนักแน่นต่อคำกล่าวของชาติต่างประเทศถึงเรื่อง การแสวงหาเอกราชของไต้หวัน แนวคิดสองจีน หรือ หนึ่งจีนหนึ่งไต้หวัน ซึ่งจีนมีเจตนาที่มั่นคงที่จะแลกเปลี่ยนมุมมองกับพรรคการเมืองหรือฝ่ายต่างๆในไต้หวันในประเด็นการพัฒนาความสัมพันธ์และการรวมชาติอย่างสันติ โดยกล่าวว่าทั้งจีนและไต้หวันควรจะขยายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนการทำงานร่วมกัน ทั้งในด้านข่าวสาร การบริการต่างๆทั้งทางน้ำและทางอากาศรวมถึงการค้าอันจะส่งผลประโยชน์ร่วมกันต่อทั้งสองฝ่าย หนึ่งประเทศสองระบบคือแนวทางที่ดีที่สุดในการรวมชาติ

⁴⁹ "What Is "Three Represents" Cpc Theory?," *China Through A Lens*, n.d., <http://www.china.org.cn/english/zhuanti/3represents/68735.htm> [23 May, 2018].

⁵⁰ "Build a Well-Off Society in an All-Round Way and Create a New Situation in Building Socialism with Chinese Characteristics (ii)," *China's National English News Weekly*, 24 March 2011, http://www.bjreview.com.cn/document/txt/2011-03/24/content_360558.htm [25 May, 2018].

⁵¹ "Build a Well-Off Society in an All-Round Way and Create a New Situation in Building Socialism with Chinese Characteristics (iii)," *China's National English News Weekly*, 24 October 2011, http://www.bjreview.com.cn/document/txt/2011-03/24/content_360559.htm [25 May, 2018].

ไต้หวันจะสามารถคงสภาพระบบสังคมไว้และจีนยืนยันว่าไต้หวันจะมีระบบปกครองตนเอง และยังได้ประโยชน์จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาจากจีนแผ่นดินใหญ่ด้วย⁵²

เศรษฐกิจของจีนในช่วงปี 1997-2002 จึงมีความเข้มแข็งจากการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของจีน เครื่องมือทางเศรษฐกิจในลักษณะของการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ไต้หวันเพื่อบรรลุนโยบายรวมชาติของจีนจึงเป็นที่เด่นชัด อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากวิกฤตการณ์ช่องแคบไต้หวันในปี 1996 (รายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 4) ท่าทีของจีนแสดงให้เห็นถึงความอ่อนปรนต่อไต้หวันมากขึ้น ในคำแถลงต่อที่ประชุมสภาพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 16 นี้ จีนกล่าวถึงการร่วมกันพัฒนาและการสร้างความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างจีนกับไต้หวันมากกว่าการประชุมครั้งที่ 15 ที่กล่าวถึงเพียงความต้องการรวมชาติโดยสันติวิธี แต่คำกล่าวในครั้งใหม่ของจีนก็อาจแสดงนัยยะของการสร้างคุณูปการทางเศรษฐกิจต่อไต้หวันเพื่อใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการกดดันไต้หวันในอนาคตก็เป็นได้เช่นกัน

เศรษฐกิจของจีนยังคงพัฒนาต่อไปในช่วงปี 2002-2007 แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการค้าเงินตามแผนก็ยังปรากฏอยู่ ซึ่งในที่ประชุมสภาพรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 17 ปี 2007 ได้กล่าวถึงปัญหาระหว่างการดำเนินการพัฒนาตามแผนในช่วงปี 2002-2007 ว่า เศรษฐกิจจีนเจริญเติบโตได้เพราะใช้ทรัพยากรในการพัฒนาสูงมาก และแม้เศรษฐกิจจีนจะเติบโตแต่ความสมดุลของการพัฒนา ระหว่างชุมชนเมืองกับชนบทยังคงแตกต่างกันอยู่ อีกทั้งภาคการเกษตรที่เป็นฐานรากทางเศรษฐกิจก็ยากที่จะเติบโตขึ้น แรงงานภายในประเทศก็มีแนวโน้มเลือกงานทำให้ความต้องการแรงงานขาดแคลน แผนการพัฒนาเศรษฐกิจที่จะเกิดในช่วงปี 2007-2012 จึงวางแผนไว้ว่าจะใช้นวัตกรรมเข้ามามากขึ้น เพื่อลดต้นทุนและทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนา ยกกระตือรือร้นโครงสร้างอุตสาหกรรม สร้างสมดุลระหว่างชุมชนเมืองกับชนบท เพิ่มระดับขีดความสามารถในรูปแบบของการพัฒนาอย่างยั่งยืน พัฒนาพื้นฐานระบบเศรษฐกิจและระบบตลาดต่อไป พัฒนาระบบการเงิน ภาษี การคลัง อีกทั้งยังมีแผนส่งเสริมการพัฒนาภายใต้วัฒนธรรมแบบสังคมนิยมเพื่อให้ประชาชนมีค่านิยมร่วมกัน⁵³

ในช่วงปี 2002-2007 นี้แนวคิดการรวมชาติโดยสันติของจีนได้แสดงท่าทีที่ย่อนแอกับการกระทำต่อไต้หวันมากขึ้น แม้ว่าจีนจะยึดถือแนวทางสันติภาพในการดำเนินนโยบายต่างประเทศดังคำแถลงที่ว่าจีนเป็นชาติที่รักสันติภาพ และเคารพแนวทางการดำเนินการพัฒนาประเทศอย่างเป็นอิสระตามที่แต่ละประเทศเลือก แต่สำหรับกรณีไต้หวัน จีนได้กล่าวโน้มน้าวโดยยกตัวอย่างการดำเนิน

⁵² Ibid.

⁵³ "Full Text of Hu Jintao's Report at 17th Party Congress," *China's National English News Weekly*, 25 October 2007, http://www.bjreview.com.cn/17thCPC/txt/2007-10/25/content_83051.htm [25 May, 2018].

นโยบาย 1 ประเทศ 2 ระบบ ในฮ่องกงและมาเก๊า ซึ่งกล่าวถึงการที่จีนยอมให้อิสระในการปกครองตนเอง ทั้งยังให้การสนับสนุนการบริหารของทั้งสองในการส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ของประชาชนและประชาธิปไตย รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือระหว่างจีนแผ่นดินใหญ่กับฮ่องกงและมาเก๊าที่ทำให้ฮ่องกงและมาเก๊ามีความเข้มแข็งและเกิดการพัฒนาที่ดีขึ้นได้ ไม่เพียงเท่านั้น จีนยังยืนยันที่จะใช้นโยบายจีนเดียวและจะเดินหน้าการรวมประเทศโดยสันติต่อไปและจะไม่รับรองการประกาศเอกราชในไต้หวัน เพราะความเป็นจริงที่ว่าไต้หวันคือส่วนหนึ่งของจีนจะไม่มีทางเปลี่ยนแปลงไปได้⁵⁴ อย่างไรก็ตาม จีนยังคงเตรียมความพร้อมสำหรับข้อเสนอเกี่ยวกับการพัฒนา ร่วมกันหรือความร่วมมือต่างๆต่อไป ตราบเท่าที่ไต้หวันจะยินยอมเจรจาในประเด็นที่เกี่ยวกับการกลับมาเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของจีน และจีนยังแสดงความห่วงกังวลเรื่องการจัดตั้งกองกำลังเพื่อเอกราชของไต้หวันด้วยเช่นกัน ซึ่งอาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาโดยสันติระหว่างจีนกับไต้หวัน

ไม่เพียงแค่นั้นไต้หวันเท่านั้น การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนยังปรากฏในกรณีของญี่ปุ่น ถึงประเด็นเกาะเซนกากุด้วยเช่นกัน โดยในปี 2010 เหตุการณ์เรือประมงจีนเข้าไปหาปลาในน่านน้ำเกาะเซนกากุ และชนเข้ากับเรือหน่วยยามฝั่งของญี่ปุ่น การจับกุมลูกเรือและกัปตันชาวจีนโดยญี่ปุ่น ทำให้ทางการจีนร้องขอการปล่อยตัวแต่ทางญี่ปุ่นได้นิ่งเฉยต่อคำร้องของจีน เหตุการณ์นี้นำไปสู่การจำกัดการส่งสินแร่ไปยังญี่ปุ่น⁵⁵ ซึ่งเป็นการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในรูปแบบของการข่มขู่ทางเศรษฐกิจ (economic coercion) ที่กล่าวสาระสำคัญถึงการจำกัดทางเลือกของรัฐเป้าหมาย⁵⁶ นอกจากนี้ ยังมีเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างจีนกับญี่ปุ่นในปี 2012 ที่เป็นเหตุการณ์เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในปี 2010 ซึ่งนำไปสู่ค่าแถลงแสดงความไม่พอใจของหูจิ้นเทาผู้นำจีนในขณะนั้น⁵⁷ และนำไปสู่การตอบโต้ด้วยการใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือของประชาชนชาวจีน เช่น การต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นในจีน การแทรกแซงกลุ่มนักธุรกิจของญี่ปุ่นในจีน⁵⁸

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Drifte, *The Senkaku/Diaoyu Islands*, p. 31.

⁵⁶ Baldwin, *Economic Statecraft*, pp. 38-40.

⁵⁷ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, "Hu Jintao States China's Position on Relations with Japan, Diaoyu Islands," 9 September 2012, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/diaodao_665718/t969863.shtml [21 June, 2018].

⁵⁸ Drifte, *The Senkaku/Diaoyu Islands*, p. 31.

งานวิจัยชิ้นนี้จึงชี้ให้เห็นว่าในช่วงของการพัฒนาเศรษฐกิจจีน กับช่วงที่เศรษฐกิจของจีนพัฒนาไปจนมีขนาดใหญ่แล้ว รูปแบบของการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจมีความแตกต่างกัน โดยในช่วงของการพัฒนาเศรษฐกิจจีน จีนจะใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนต่อการพัฒนาภายในประเทศของตนเอง ทั้งการใช้เศรษฐกิจเพื่อผูกมิตรและสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ ขณะเดียวกัน การผูกมิตรและความร่วมมือระหว่างประเทศเหล่านี้ก็ช่วยพัฒนาระบบเศรษฐกิจของจีนด้วยเช่นกัน เศรษฐกิจของจีนจึงไม่เพียงมีส่วนช่วยพัฒนาประเทศจีนเท่านั้น แต่ยังช่วยรักษาระบบการปกครองแบบสังคมนิยมให้คงอยู่ เมื่อเศรษฐกิจของจีนพัฒนามากขึ้น เศรษฐกิจของจีนจึงเริ่มกลายเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้จีนขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศอื่นๆ ได้ เช่น แนวคิดการรวมชาติโดยสันติ เศรษฐกิจของจีนก็ช่วยสนับสนุนการพัฒนาในฮ่องกงและมาเก๊าที่จีนได้อธิปไตยคืนมาจากอังกฤษและโปรตุเกส นอกจากนี้ เศรษฐกิจของจีนยังเป็นเครื่องมือโน้มน้าวหรือเป็นข้อเสนอผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้ได้วันกลับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของจีน การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการให้ประโยชน์นี้ ยังปรากฏในกรณีการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชาติที่สนับสนุนนโยบายจีนเดียวเพื่อพยายามกดดันได้วันในอีกทางหนึ่งด้วยเช่นกัน ตลอดจนการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการกดดันโดยตรงเมื่อผลประโยชน์บางอย่างของจีนถูกคุกคาม ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้จะชี้ให้เห็นการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนภายหลังจากที่จีนสามารถพัฒนาเศรษฐกิจจนเศรษฐกิจมีขนาดใหญ่แล้วในบริบทของข้อพิพาทกับญี่ปุ่นและไต้หวัน ในบทถัดๆ ไป

2.4 การควบคุมตัวแสดงทางเศรษฐกิจ

การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ (economic statecraft) เศรษฐกิจที่จะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือได้จะต้องเข้มแข็ง และผู้ใช้เครื่องมือนี้ก็ต้องสามารถควบคุมปัจจัยต่างๆ และตัวแสดงทางเศรษฐกิจได้ ดังเช่น การตอบโต้ของจีนด้วยการใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือต่อข้อพิพาทที่เกิดขึ้นตามที่กล่าวข้างต้น อย่างกรณีการจำกัดการส่งออกสินแร่ไปยังญี่ปุ่นที่ทำให้ญี่ปุ่นเกิดความยากลำบากในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตที่ต้องใช้สินแร่ อย่างไรก็ตาม การที่จีนจำกัดการส่งออกสินแร่กับญี่ปุ่น ไม่ใช่แค่ว่าจีนต้องพิจารณาความสำคัญของสินแร่ที่จะถูกใช้ในญี่ปุ่นเท่านั้น แต่จีนเองต้องพิจารณาผลกระทบจากการจำกัดการส่งออกสินแร่ในจีนเองด้วย นั่นหมายถึงจีนจะต้องใช้อำนาจในการบังคับใช้คำสั่งควบคุมการส่งออกสินแร่ ซึ่งความสามารถในการสั่งการโดยตรง

หรือควบคุมพฤติกรรมของตัวแสดงทางเศรษฐกิจ William J. Norris ได้นิยามเป็นแนวคิดที่เรียกว่า State Control⁵⁹

แนวคิดดังกล่าวมุ่งให้ความสำคัญกับตัวแสดงที่เป็นรัฐ, ตัวแสดงทางการค้า, และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับตัวแสดงทางการค้า ซึ่งปัจจัยที่จะบ่งบอกว่ารัฐสามารถควบคุมเศรษฐกิจได้หรือไม่นั้นมีทั้งหมด 5 ปัจจัยคือ 1.โครงสร้างตลาด (Market Structure) ปัจจัยนี้ Norris ได้วิเคราะห์ผ่านกรอบของตัวแสดงทางการค้า โดยให้ความสนใจกับจำนวนของตัวแสดงทางการค้า หากว่าตัวแสดงทางการค้ามีจำนวนมากเกินไป โครงสร้างตลาดเช่นนี้ก็จะทำให้รัฐควบคุมเศรษฐกิจได้ยาก แต่หากตัวแสดงทางการค้าน้อยเกินไป ตัวแสดงเหล่านี้ก็จะแข่งกร้าวต่อต้านอำนาจรัฐได้ ดังนั้นโครงสร้างตลาดที่ดีต้องมีจำนวนของตัวแสดงทางการค้าที่ไม่มากจนเกินกว่ารัฐจะสอดส่องดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ก็ต้องไม่น้อยเกินไปจนรัฐไม่มีทางเลือก

2.ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของรัฐ (Unity of the State) ปัจจัยนี้ Norris ได้วิเคราะห์ผ่านกรอบของตัวแสดงที่เป็นรัฐ รูปแบบการปกครองของรัฐได้ส่งผลต่อการควบคุมตัวแสดงทางการค้า รัฐที่ไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก็ยากที่จะควบคุมตัวแสดงเหล่านั้นได้ เช่น การแบ่งแยกอำนาจก็เป็นอุปสรรคต่อการควบคุมตัวแสดงทางการค้าให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ของชาติ

3.ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับตัวแสดงทางการค้า (Relation) ปัจจัยนี้ Norris ได้วิเคราะห์ผ่านกรอบของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับตัวแสดงทางการค้า ปัจจัยนี้เชื่อมโยงถึงโครงสร้างภายในตัวแสดงทางการค้าเองด้วย หากว่ารัฐเป็นเจ้าของ, เป็นผู้ควบคุมดูแล หรือมีส่วนร่วมในการบริหารตัวแสดงทางการค้านั้นๆ รัฐก็จะสามารถควบคุมตัวแสดงทางการค้านั้นได้โดยตรง

4.การจัดการทรัพยากร (Resources) ปัจจัยนี้ Norris ได้วิเคราะห์ผ่านกรอบของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับตัวแสดงทางการค้า หากว่าตัวแสดงทางการค้าครอบครองทรัพยากรมาก ตัวแสดงเหล่านี้ก็จะมีท่าทีวางอำนาจมากกว่ารัฐ แต่หากรัฐเป็นผู้จัดสรรงบประมาณ พนักงาน ผู้เชี่ยวชาญ หรือทรัพยากรต่างๆ ให้ ก็มีแนวโน้มว่ารัฐจะสามารถควบคุมตัวแสดงทางการค้านั้นๆได้

5.เป้าหมายที่สอดคล้องกันระหว่างรัฐกับตัวแสดงทางการค้า (Goal) ปัจจัยนี้ Norris ได้วิเคราะห์ผ่านกรอบของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับตัวแสดงทางการค้า เป้าหมายต่างๆ เช่น การแสวงหากำไร การขยายตลาด การคุ้มครองการผลิต การเพิ่มผลผลิต เป้าหมายเหล่านี้ล้วนเป็น

⁵⁹ Norris, *Chinese Economic Statecraft*, pp. 26-43.

เป้าหมายของตัวแสดงทางการค้าที่ไม่ขัดแย้งกับเป้าหมายของรัฐ ดังนั้น การมีเป้าหมายที่สอดคล้องกันนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อตัวแสดงทางการค้าแล้ว ยังส่งผลดีต่อรัฐด้วย แต่หากเป้าหมายไม่สอดคล้องกัน ปัจจัยที่จะบ่งบอกว่ารัฐสามารถควบคุมตัวแสดงต่างๆ ได้หรือไม่นั้น ต้องย้อนกลับไปพิจารณาปัจจัยข้างต้นใหม่อีกครั้ง ได้แก่ โครงสร้างตลาด ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับตัวแสดงทางการค้า และ การจัดการทรัพยากร

เมื่อพิจารณาในมุมมองของโครงสร้างตลาด Norris ได้นำเสนอโครงสร้างตลาด 3 รูปแบบ ได้แก่ 1. โครงสร้างตลาดแบบเข้มข้น รัฐจะไม่สามารถควบคุมตัวแสดงทางการค้าได้ เพราะตัวแสดงเหล่านั้นมีจำนวนน้อยและมีแนวโน้มที่จะแสดงท่าทีแข็งกร้าวได้ง่าย 2. โครงสร้างตลาดแบบน้อยราย หากรัฐเป็นเจ้าของตัวแสดงทางการค้าหรือเป็นผู้ควบคุมดูแล รัฐก็จะสามารถควบคุมตัวแสดงเหล่านั้นได้ แต่หากไม่เป็นไปตามนั้น รัฐก็ต้องมีความสามารถในการจัดการทรัพยากรเพื่อที่จะสามารถควบคุมตัวแสดงเหล่านั้น 3. โครงสร้างตลาดแบบกระจายกระจาย โครงสร้างแบบนี้รัฐจะไม่สามารถควบคุมตัวแสดงทางการค้าได้ เว้นแต่รัฐจะเป็นผู้จัดสรรทรัพยากรให้ตัวแสดงทางเศรษฐกิจเหล่านั้น

นอกจากนี้ หากพิจารณามุมมองของรัฐ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของรัฐจะทำให้รัฐสามารถควบคุมตัวแสดงทางการค้าได้ หากเป้าหมายระหว่างรัฐกับตัวแสดงเหล่านั้นสอดคล้องกัน รัฐก็ยังสามารถควบคุมตัวแสดงเหล่านั้นได้อยู่ แต่หากเป้าหมายไม่สอดคล้องกันแล้ว ตัวแสดงทางการค้ายังมีความสามารถในการจัดการทรัพยากรด้วยตนเองอีก รัฐก็จะไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งเหตุปัจจัยที่รัฐไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทำให้ไม่สามารถควบคุมตัวแสดงทางการค้าได้คือ 1. ความขัดแย้งระหว่างการบริหารส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่น ตัวแสดงทางการค้าจะยุบการบริหารส่วนท้องถิ่นให้ต่อต้านการบริหารส่วนกลาง 2. ความแตกแยกภายในรัฐ ตัวแสดงทางการค้าดำเนินการได้อย่างอิสระทำให้ไม่สามารถควบคุมได้ 3. รูปแบบของระบบราชการ ตัวแสดงทางการค้าที่สนับสนุนบางส่วนของ การปกครอง จะแสดงท่าทีต่อต้านอีกฝั่งหนึ่งของการปกครอง

เมื่อพิจารณาในบริบทของจีน เศรษฐกิจของจีนเริ่มต้นจากรูปแบบการปกครองระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของรัฐจึงมีสูง เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สามารถควบคุมตัวแสดงทางเศรษฐกิจได้ รูปแบบของการบริหารกิจการภายในรัฐ ตั้งแต่สมัยเหมาเจ๋อตุง มาจนถึงเติ้งเสี่ยวผิง จำนวนกิจการยังมีไม่มาก และกิจการเหล่านั้นก็เป็นรูปแบบรัฐวิสาหกิจที่มีรัฐเป็นเจ้าของ โครงสร้างตลาด และ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับตัวแสดงทางการค้าในลักษณะดังกล่าวก็เป็นปัจจัยสนับสนุนให้รัฐสามารถควบคุมตัวแสดงทางเศรษฐกิจได้ อีกทั้ง ในแง่ของการจัดการทรัพยากร ด้วย

รูปแบบของการปกครองเป็นระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ทั้งยังถูกพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการมาโดยตลอดจนเป็นในลักษณะเศรษฐกิจสังคมนิยมภายใต้กลไกตลาด และการสร้างระบอบสังคมนิยมในแบบของจีนเอง ก็ยังเป็นปัจจัยสนับสนุนอำนาจในการจัดการทรัพยากรของรัฐ

การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการตอบโต้ต่อข้อพิพาทที่เกิดขึ้น จะพบว่า เป้าหมายในการดำเนินนโยบายในช่วงเวลานั้น อาจไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของตัวแสดงทางเศรษฐกิจที่มุ่งการแสวงหากำไร การขยายตลาด การคุ้มครองการผลิต หรือการเพิ่มผลผลิต ซึ่งในบางครั้งอาจต้องดำเนินเป้าหมายที่ตรงกันข้ามกับที่ตั้งไว้เช่น การจำกัดการส่งออกสินค้า ที่ไม่เป็นผลดีกับตัวแสดงทางเศรษฐกิจแต่ส่งผลดีตามที่รัฐต้องการ กล่าวคือ แม้เป้าหมายจะขัดแย้งกัน แต่รัฐก็ยังสามารถควบคุมตัวแสดงทางเศรษฐกิจได้ ด้วยการมุ่งเน้นไปที่ปัจจัยอื่นๆแทน ตามที่กล่าว

2.5 สรุป

เศรษฐกิจของจีนที่มีรากฐานมาจากการปฏิวัติของเหมาเจ๋อตุง ได้เติบโตภายใต้รูปแบบการปกครองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ลักษณะเด่นของการปกครองทำให้รูปแบบเศรษฐกิจเป็นรูปแบบการรวมอำนาจ แม้จะมีความพยายามในการคลายอำนาจในช่วงยุคหลังๆ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ารากฐานของการรวมอำนาจยังส่งผลมาจนถึงปัจจุบัน ความพยายามในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจดำเนินต่อมาเรื่อยๆโดยเฉพาะในช่วงเปลี่ยนผ่านที่มีการปฏิรูปเศรษฐกิจก็ทำให้เศรษฐกิจของจีนพัฒนาขึ้นอย่างมาก ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการพัฒนาประเทศ ถูกนำมาถกเถียงและหาทางแก้ไขอยู่ตลอดเวลา เช่น ปัญหาความไม่มีประสิทธิภาพของรัฐวิสาหกิจที่ดำเนินการพัฒนาตามระบบเก่า ก็นำไปสู่การแปรรูปรัฐวิสาหกิจและทำให้กิจการต่างๆเป็นของเอกชนมากขึ้น

การเปิดประเทศของจีน ไม่เพียงเป็นการรับเอาความทันสมัยเข้ามาปรับใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังทำให้เห็นถึงนโยบายต่างประเทศของจีนที่ต้องการสันติภาพในสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ เนื่องจากสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่สงบ เป็นการเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาภายในประเทศของจีน การที่จีนมีนโยบายต่างประเทศเช่นนี้ การไม่เข้าร่วมพันธมิตร การไม่เข้าร่วมทางการทหาร การส่งเสริมสันติภาพ สิ่งเหล่านี้ได้กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้จีนมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาประเทศได้ อีกทั้ง จีนยังใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือส่งเสริมสันติภาพในเวทีระหว่างประเทศด้วย โดยมาในรูปแบบของการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ การแลกเปลี่ยนการพัฒนา และ การสร้างความร่วมมือ

อย่างไรก็ตาม แม้ economic statecraft ของจีนในช่วงแรกจะเป็นการใช้เศรษฐกิจเพื่อสร้าง
สันติภาพ และสร้างสันติภาพเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ
ของจีนไปไกลจนสามารถนำเศรษฐกิจมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองระหว่างประเทศได้ ดังที่กล่าว
ข้างต้นถึงการใช้เศรษฐกิจโน้มน้าวได้หันเพื่อให้ได้หันยอมรับและรวมกลับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ
จีน หรือ การใช้เศรษฐกิจในการต่อรองต่อข้อพิพาทระหว่างจีนกับญี่ปุ่นในเกาะเซนกากุ ทั้งสองกรณี
จึงกล่าวได้ว่า ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของจีนจะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อรักษาผลประโยชน์
ของจีนเองด้วย สิ่งนี้จึงสร้างความอ่อนแอระหว่างความต้องการส่งเสริมสันติภาพในระหว่างประเทศ
กับการรักษาผลประโยชน์ของจีน ซึ่งการใช้ economic statecraft ต่อทั้งสองกรณีก็จะมี ความ
แตกต่างกันไป ทั้งการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการลงโทษทางเศรษฐกิจ และผลจากการใช้
economic statecraft อาจไม่ได้เป็นไปดังที่จินคาดไว้ทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความอ่อนแอของ
จีนระหว่างการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างสันติภาพในเวทีระหว่างประเทศ กับการใช้
เครื่องมือทางเศรษฐกิจเมื่อผลประโยชน์บางอย่างของจีนถูกคุกคาม

บทที่ 3

กรณีญี่ปุ่น: ประเด็นเกาะเซนกากุ

ในปี 2010 เศรษฐกิจของจีนพัฒนาขึ้นมาจนทำให้จีนก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอันดับที่ 2 ของโลกแทนที่ญี่ปุ่น ซึ่งเศรษฐกิจของจีนไม่เพียงเป็นปัจจัยที่สร้างความมั่งคั่งให้กับจีนเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างความผูกพันทางเศรษฐกิจให้รัฐอื่นๆ เข้ามาพึ่งพาเงินอีกด้วย บทนี้ จะกล่าวถึงการที่ญี่ปุ่นจำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรแร่ในจีนเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง จีนจึงอาศัยภาวะพึ่งพาทางเศรษฐกิจที่ญี่ปุ่นมีกับจีนเป็นเครื่องมือต่อรองในกรณีข้อพิพาทเกาะเซนกากุทวีความรุนแรงขึ้นมาเพื่อให้ญี่ปุ่นกระทำตามข้อเรียกร้องของจีน การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันจึงเปิดโอกาสให้จีนใช้ภาวะนี้เป็นเครื่องมือในการต่อรอง อย่างไรก็ตาม การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรองนี้ ไม่ได้ส่งผลสำเร็จตามที่จีนต้องการเสมอไป เพราะทำให้ญี่ปุ่นเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อจีนในระยะยาว และสะท้อนภาพลักษณ์ที่ย้อนแย้งระหว่างการขึ้นมามีอำนาจโดยสันติของจีนกับการสร้างความหวาดระแวงต่อรัฐอื่นๆ นอกจากนี้ จีนอาจคาดไม่ถึงกับท่าทีของญี่ปุ่นที่ตอบโต้ต่อการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน โดยท่าทีเหล่านี้จากญี่ปุ่น ก็อาจทำให้จีนต้องสูญเสียผลประโยชน์ได้ด้วยเช่นกัน ดังจะกล่าวต่อไป

3.1 ภาพรวมสภาพการพึ่งพาระหว่างจีนกับญี่ปุ่น

ความสัมพันธ์ของทั้ง 2 ประเทศในด้านการเมือง จีนและญี่ปุ่นเริ่มสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตตั้งแต่วันที่ 29 กันยายน ค.ศ.1972 (เป็นเวลา 46 ปี ในปี 2018)⁶⁰ ความร่วมมือต่างๆ คือ สิ่งหนึ่งที่ช่วยให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น เช่น ความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนทางการทหาร ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม อีกทั้ง การเยือนของผู้นำระหว่างสองประเทศและราชวงศ์ทางฝั่งญี่ปุ่นก็ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่อย่างต่อเนื่อง⁶¹ นโยบายต่างประเทศของจีนคือการพัฒนาและสร้างสันติภาพตามที่อธิบายในเนื้อหาส่วนก่อนหน้านี้ ขณะเดียวกัน นโยบายของญี่ปุ่นต่อจีนก็

⁶⁰ Ministry of Foreign Affairs of Japan, "Japan-China Relations (Basic Data)," October 2012, <https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/data.html> [25 October, 2018].

⁶¹ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, "China and Japan Relations.," n.d., http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zzjg_663340/yzs_663350/gjlb_663354/2721_663446/ [11 October, 2018].

กล่าวถึงการให้ความสนับสนุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับจีน การเจรจาต่างๆเพื่อความมั่นคง การแลกเปลี่ยนในระดับสูง การให้ความสำคัญกับภูมิภาค เพื่อรักษาเสถียรภาพและความรุ่งโรจน์ให้กับภูมิภาค⁶²

ในด้านการค้า ทั้งสองประเทศต่างก็เป็นตลาดนำเข้าที่สำคัญที่สุดของกันและกัน ญี่ปุ่นคือตลาดส่งออกที่สำคัญของจีนในลำดับที่ 3 (อันดับที่ 1 และ 2 คือ สหรัฐอเมริกา และ ฮองกงตามลำดับ) และจีนก็เป็นตลาดส่งออกที่สำคัญของญี่ปุ่นในลำดับที่ 2 (อันดับที่ 1 คือ สหรัฐอเมริกา)⁶³ ข้อมูลจากกระทรวงการคลังของญี่ปุ่นเผยว่าในปี 2017 การส่งออกของญี่ปุ่นไปยังจีนมีมูลค่า 14,889,706 ล้านบาท (ประมาณ 136,570 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ขณะที่การนำเข้าของญี่ปุ่นจากประเทศจีนมีมูลค่า 18,459,259 ล้านบาท (ประมาณ 169,310 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ส่งผลให้จีนได้ดุลการค้าจากญี่ปุ่นเป็นมูลค่าประมาณ 32,740 ล้านดอลลาร์สหรัฐ⁶⁴

ในด้านการลงทุน องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan External Trade Organization: JETRO) เผยข้อมูลการลงทุนว่าในปี 2017 จีนเป็นประเทศอันดับ 4 ที่ได้รับเงินลงทุนต่างประเทศจากญี่ปุ่น (อันดับ 1-3 คือ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และ เนเธอร์แลนด์ตามลำดับ) โดยมูลค่าการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศจีนอยู่ที่ 9,679 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเป็นร้อยละประมาณ 5.7 ของการออกไปลงทุนต่างประเทศทั้งหมด ในปีเดียวกันนี้ จีนเป็นประเทศอันดับ 7 ที่เข้ามาลงทุนในประเทศญี่ปุ่น (อันดับ 1-6 คือ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ สิงคโปร์ สวิตเซอร์แลนด์ และ เกาหลีใต้ ตามลำดับ) โดยมูลค่าการลงทุนของจีนในญี่ปุ่นอยู่ที่ 966 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเป็นร้อยละประมาณ 5.1 ของการรับการลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมด⁶⁵

ในด้านประชากรและการท่องเที่ยว ประชาชนชาวจีนที่อาศัยอยู่ในญี่ปุ่นมีจำนวน 519,561 คน ขณะที่ประชาชนชาวญี่ปุ่นอาศัยอยู่ในจีนมีจำนวน 114,899 คน⁶⁶ ข้อมูลจาก JTB Tourism

⁶² Ministry of Foreign Affairs of Japan, Japan-China Relations (Basic Data), [25 October, 2018].

⁶³ Department of International Trade Promotion of Thailand, "Factsheet China," n.d., http://www.ditp.go.th/ditp_pdf.php?filename=contents_attach/95228/95228.pdf&title=95228 [25 October, 2018].

⁶⁴ Ministry of Finance of Japan, "Trade Statistics of Japan," n.d., http://www.customs.go.jp/toukei/shinbun/happyou_e.htm [27 November, 2018].

⁶⁵ External Trade Organization of Japan, "Japanese Trade and Investment Statistics," *External Trade Organization of Japan*, n.d., <https://www.jetro.go.jp/en/reports/statistics.html> [25 October, 2018].

⁶⁶ Ministry of Foreign Affairs of Japan, Japan-China Relations (Basic Data), [25 October, 2018].

ปี	การส่งออก จากญี่ปุ่นไปจีน	การนำเข้า จากจีนมาญี่ปุ่น	การลงทุน ของญี่ปุ่นในจีน	การลงทุน ของจีนในญี่ปุ่น
2007	116,709	136,676	6,218	15
2008	117,717	134,812	6,496	37
2009	93,044	103,955	6,899	-137
2010	118,951	121,927	7,252	314
2011	117,283	133,098	12,649	109
2012	104,620	136,706	13,479	72
2013	114,766	160,533	9,104	140
2014	121,641	174,318	10,889	767
2015	120,203	176,612	10,011	636
2016	112,368	154,706	9,453	-93
2017	136,570	169,310	9,679	966

ตารางที่ 1 มูลค่าการค้าการลงทุนระหว่างจีนกับญี่ปุ่น (หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ)⁶⁷

Research & Consulting Co. เผยว่าในปี 2017 มีประชาชนชาวจีนเข้ามาท่องเที่ยวญี่ปุ่นถึง 7,355,818 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 25.6 จากนักท่องเที่ยวต่างประเทศทั้งหมด⁶⁸ ขณะที่ในปี 2015 มีประชาชนชาวญี่ปุ่นไปท่องเที่ยวที่จีนประมาณ 2.5 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละประมาณ 15.4 จากนักท่องเที่ยวต่างประเทศทั้งหมด⁶⁹

สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความสัมพันธ์คือประเด็นความขัดแย้งทางพรมแดน เช่น กรณีพิพาทเกาะเซนกากุ บริเวณเกาะมีทรพยากรธรรมชาติที่สำคัญและทั้งสองฝ่ายต่างก็แสวงหาความชอบธรรมในการครอบครองเกาะ ในความเป็นจริงแล้ว ข้อพิพาทนี้ยังคงปรากฏอยู่ตลอดเวลาแม้ในช่วงที่ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นดำเนินไปได้ด้วยดี ในอดีตนั้น จีนมองว่าการพัฒนาภายในประเทศจีนเองเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องกระทำโดยเร่งด่วน โดยเฉพาะในช่วงตอนต้นของการริเริ่มพัฒนาเศรษฐกิจ แม้จะเกิดข้อพิพาทเซนกากุ จีนก็ยังมองการพัฒนาเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเป็นแบบอย่างใน

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ JTB Tourism Research & Consulting Co., "Japan-Bound Statistics," n.d., <https://www.tourism.jp/en/tourism-database/stats/inbound/> [25 October, 2018].

⁶⁹ World Tourism Organization, "Outbound Tourism of Japan - Market Profile," n.d., <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284404117> [25 October, 2018].

การศึกษา ดังปรากฏในถ้อยแถลงของประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมินของจีนขณะเยือนประเทศญี่ปุ่นในปี 1992 ว่า “การพัฒนาเศรษฐกิจที่รุดหน้าไปมากอันเป็นเหตุที่สามารถดึงดูดประเทศต่างๆ เข้ามาใน ญี่ปุ่น ได้ทำให้จีนต้องแสวงหาประสบการณ์และเรียนรู้จากญี่ปุ่น”⁷⁰

3.2 การเรียกร้องสิทธิในการครอบครองเกาะเซนกากุของทั้งสองฝ่าย

รูปภาพที่ 1 ภาพแสดงที่ตั้งของเกาะเซนกากุ⁷¹

จีนอ้างว่าเกาะเซนกากุเป็นของจีน ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หรือทางกฎหมายก็ตาม โดย บรรพบุรุษของจีนค้นพบและตั้งชื่อเกาะนี้ว่าเกาะเตียวหยูเนื่องจากเป็นเกาะที่ทำการประมงเป็นหลัก ตามบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดในปี 1403 ในช่วงราชวงศ์หมิง หนังสือบันทึกการเดินทางชื่อ Shun Feng Xiang Song ระบุว่าเกาะนี้ถูกค้นพบระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวทะเล จีนใช้เกาะนี้เป็นสถานที่ป้องกันการรุกรานจากโจรสลัดญี่ปุ่นในช่วงต้นราชวงศ์หมิง ถัดมาจนถึงราชวงศ์ชิงการป้องกันนี้ก็ยังคงอยู่และจีนยังกำหนดให้เกาะนี้อยู่ภายใต้การปกครองของ

⁷⁰ Sanger, "China Party Chief Visits Japan Amid Tensions in Relations," *The New York Times*, [25 May, 2018].

⁷¹ Gwynne Dyer, "Playing Chicken in the East China Sea over the Senkaku/Diaoyu Islands," *The Georgia Straight*, 27 November 2013, <https://www.straight.com/news/538881/gwynne-dyer-playing-chicken-east-china-sea-over-senkaku-diaoyu-islands> [8 May, 2019].

ไต้หวัน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ก็ปรากฏอยู่ในเอกสารราชการของราชวงศ์ชิง⁷² จนกระทั่งสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นในปี 1894-1895 ญี่ปุ่นบังคับให้จีนลงนามในสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมชิโมโนเซกิ (Shimonoseki) ทำให้เกาะนี้ถูกยึดรวมอยู่กับไต้หวัน (ซึ่งญี่ปุ่นเรียกว่า Formosa) ต่อมาในปี 1941 จีนประกาศเข้าร่วมสงครามเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น ปฏิญญาไคโรที่ออกในปี 1943 ก็กำหนดให้ญี่ปุ่นคืนดินแดนทั้งหมดที่เคยยึดจากจีนเช่น แมนจูเรีย และ ไต้หวัน ดังนั้น สิทธิ์ในการครอบครองเกาะดังกล่าวจึงควรเป็นของจีน⁷³

ทางฝั่งญี่ปุ่นเองก็อ้างว่าเกาะนี้เป็นของญี่ปุ่น โดยอ้างว่า ตามสนธิสัญญาสันติภาพซานฟรานซิสโกในปี 1951 เกาะนี้ไม่ได้อยู่ในข้อตกลงตามสนธิสัญญาดังกล่าว และได้รับการแบ่งเขตตามกฎหมาย ภายหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ในแง่ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นก็อ้างว่าเกาะนี้เป็นส่วนหนึ่งของเกาะ Nansei Shoto ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของญี่ปุ่น โดยในปี 1885 ทางการญี่ปุ่นได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่จากโอกินาวาไปตรวจสอบเกาะจนมั่นใจแล้วว่าเกาะนี้เป็นเกาะร้างและไม่มีสัญญาณใดๆเลยที่บ่งบอกว่าอยู่ภายใต้การดูแลของราชวงศ์ชิงของจีน เมื่อเป็นเช่นนี้ทางการญี่ปุ่นจึงเข้าควบคุมเกาะให้กลายเป็นดินแดนของญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการ ยิ่งไปกว่านั้น ช่วงที่ญี่ปุ่นยึดไต้หวันตามสนธิสัญญา Shimonoseki เกาะนี้ก็ไม่ได้ระบุว่าเป็นส่วนหนึ่งของไต้หวัน เมื่อผนวกกับการที่จีนไม่ได้แสดงท่าทีคัดค้านว่าเกาะนี้ไม่ได้อยู่ในข้อตกลงตามสนธิสัญญาสันติภาพซานฟรานซิสโก ก็เป็นที่ชัดเจนแล้วว่าจีนไม่ได้ตระหนักว่าเกาะนี้เป็นส่วนหนึ่งของไต้หวัน⁷⁴

แม้แต่ไต้หวันเองที่พยายามแยกตัวออกมาจากจีน ก็อ้างว่าเกาะเซนกากุเป็นของไต้หวันด้วยเช่นกัน โดยไต้หวันเรียกชื่อเกาะนี้ว่า Diaoyutais เอกสารของไต้หวันกล่าวอ้างว่าการแสดงกรรมสิทธิ์ในเกาะเซนกากุของจีนสามารถแสดงเอกสารย้อนหลังไปได้ไกลถึงสมัยราชวงศ์หมิง (ปี 1368-1644) เพราะจีนได้ดำเนินการกิจการทางการทูตกับเกาะเซนกากุ ตามที่กล่าวข้างต้น เหตุการณ์นี้ถูกบันทึกไว้โดยเจ้าหน้าที่ทางการจีนที่เกาะไต้หวันในสมัยราชวงศ์ชิง (ปี 1644-1912) เอกสารเหล่านี้จึงสนับสนุนการเรียกร้องกรรมสิทธิ์ในเกาะของจีนได้เป็นอย่างดี สนธิสัญญาสันติภาพปี 1952 (Sino-Japanese Peace Treaty) ระหว่างไต้หวันกับญี่ปุ่นระบุว่า ญี่ปุ่นจะปล่อยสิทธิ์ในการครอบครองไต้หวัน (Formosa) และเกาะ Penghu (หรือเรียกอีกชื่อว่า Pescadores) สนธิสัญญาสันติภาพปี 1952 จึงเป็นการระงับผลของสนธิสัญญา Shimonoseki ดังนั้น เกาะเดียวหยูก็ควรกลับคืนมาเป็นส่วนหนึ่ง

⁷² The State Council of the People's Republic of China, "Diaoyu Dao, an Inherent Territory of China.," September 2012, http://english.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474983043212.htm [20 November, 2018].

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Ministry of Foreign Affairs of Japan, "The Basic View on the Sovereignty over the Senkaku Islands," 8 May 2013, https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/senkaku/basic_view.html [20 November, 2018].

ของไต้หวัน⁷⁵ แต่เมื่อญี่ปุ่นยึดครองเกาะเซนกากุในปี 1985 นั้น การเปลี่ยนชื่อเกาะเดียวหายไปเป็น เกาะเซนกากุในปี 1900 ที่เป็นการกระทำฝ่ายเดียว กลับส่งผลกระทบต่อการละเลยเกาะนี้ในข้อตกลง ที่เกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2⁷⁶ รัฐบาลไต้หวันสับสนกับชื่อเกาะที่เปลี่ยนไปและใช้เวลา ภายหลังสนธิสัญญาสันติภาพปี 1952 เป็นปีถึงจะตระหนักได้ว่าเกาะเซนกากุกับเกาะเดียวหุคคือเกาะ เดียวกัน⁷⁷ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าไต้หวันจะมีความคิดโน้มเอียงให้เกาะเซนกากุเป็นของจีนในฐานะที่ เกาะเซนกากุมีปฏิสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์กับราชวงศ์จีนมาก่อน แต่ในความเป็นจริงแล้ว ไต้หวันเอง ก็กล่าวอ้างว่าเกาะนี้เป็นของไต้หวันไม่ใช่ของจีน เพราะเกาะนี้เปรียบเสมือนส่วนต่อขยายของไต้หวัน และไม่ว่าจะพิจารณาในมุมมองประวัติศาสตร์, ภูมิศาสตร์, กฎหมายระหว่างประเทศ หรือแม้แต่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างไต้หวันกับเกาะเซนกากุ เกาะนี้ก็ควรเป็นของไต้หวัน⁷⁸

ความสำคัญของเกาะเซนกากุไม่ได้ถูกพูดถึงในแง่ของกรรมสิทธิ์ในการครอบครองเกาะเท่านั้น แต่บริเวณเกาะยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญได้แก่ ก๊าซธรรมชาติ น้ำมัน และสัตว์น้ำที่มี ความสำคัญต่อการประมง โดยก๊าซธรรมชาติและน้ำมันคาดว่าไม่ได้มีอยู่แค่ในบริเวณเกาะเท่านั้น แต่ อาจพบได้ทั่วไปใต้ท้องทะเลรอบๆบริเวณเกาะ หากเข้าถึงแหล่งทรัพยากรนี้ได้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อ เศรษฐกิจทั้งของจีนและญี่ปุ่น อีกทั้ง ในยุคสมัยปัจจุบันที่ตระหนักถึงวิกฤตการณ์ด้านอาหารของโลก สัตว์น้ำที่อยู่บริเวณนั้นก็มีความสำคัญต่อการประมงของทั้งสองประเทศเช่นกัน ในประเด็นด้าน พลังงานนั้น คาดว่าอาจมีน้ำมันอยู่ในบริเวณนั้นสูงถึง 10,000 – 100,000 ล้านบาร์เรล จากการ รายงานในปี 1967 โดยฮิโรชิ นิอิโนะ (Hiroshi Niino) และ K.O. Energy ก็ได้คาดว่าบริเวณนี้เป็น หนึ่งในบริเวณที่มีศักยภาพของทรัพยากรด้านพลังงานมากที่สุดในโลก แต่ยังสามารถสำรวจได้เพียง เล็กน้อยเท่านั้น ต่อมาในปี 1970 มิชิเฮะ โยชิโนะ (Michihei Yoshino) นักธรณีวิทยา ก็คาดว่าบริเวณ นี้เป็น 1 ใน 5 ของแหล่งผลิตน้ำมันที่ใหญ่ที่สุดในโลกด้วยเช่นกัน⁷⁹ นอกจากนี้ เกาะนี้ถือเป็นเกาะที่ ใกล้กับจุดยุทธศาสตร์เส้นทางทางทะเล ซึ่งอาจทำให้เกี่ยวพันไปถึงข้อพิพาทในทะเลจีนใต้อีกด้วย⁸⁰

⁷⁵ Dennis V. Hickey, "Taiwan and the Rising Tensions in the East China Sea a Mouse That Roared," *Asian Survey* 54, 3 (May/June 2014): 492-514.

⁷⁶ Yung-Lo Lin, "Those Islands Belong to Taiwan," *The Foreign Policy*, 18 October 2012, <https://foreignpolicy.com/2012/10/18/those-islands-belong-to-taiwan/> [15 May, 2019].

⁷⁷ Hickey, "Taiwan and the Rising Tensions in the East China Sea."

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Ralf Emmers, *Geopolitics and Maritime Territorial Disputes in East Asia* (London: Routledge, 2010), pp. 56-57.

⁸⁰ Jean-Marc F. Blanchard, "The U. S. Role in the Sino-Japanese Dispute over the Diaoyu (Senkaku) Islands, 1945-1971," *The China Quarterly* 161 (March 2000): 95-123.

สำหรับประเทศที่ทรัพยากรน้อยอย่างญี่ปุ่นที่ต้องพึ่งพาการนำเข้าทรัพยากรจากจีนเป็นสิ่งสำคัญ เกาะนี้เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านพลังงานของญี่ปุ่น เช่นเดียวกับจีนที่ต้องการพลังงานเพื่อสนับสนุนต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ตั้งแต่ปี 1993 เป็นต้นมา จีนก็พึ่งพาการนำเข้าน้ำมันมาโดยตลอด และคาดว่าในปี 2030 จีนจะต้องนำเข้าน้ำมันมากกว่าเดิมถึงร้อยละ 80⁸¹ และด้วยปริมาณของทรัพยากรด้านพลังงานที่มีในเกาะเซนกากุ ผนวกกับความจำเป็นที่จะต้องใช้งานของทั้งสองประเทศ ข้อพิพาทระหว่างจีนกับญี่ปุ่นจึงยังคงปรากฏให้เห็น เด็งเสี่ยวผิงได้กล่าวในปี 1978 ว่าผู้นำประเทศทั้งสองฝ่ายในยุคนี้ยังไม่พร้อมที่จะร่วมกันแก้ปัญหา จึงรอให้ผู้นำยุคต่อไปเข้ามาแก้ไขปัญหานี้ ปัญหานี้จึงยังคงเป็นปัญหาที่ยังไม่ควรหยิบนำมาถกเถียงหาข้อสรุป (shelf issue)⁸² อย่างไรก็ตาม ความพยายามที่จะบรรเทาข้อพิพาทก็ปรากฏให้เห็นด้วยเช่นกัน โดยจีนและญี่ปุ่นเคยมีแนวคิดเกี่ยวกับความร่วมมือเพื่อพัฒนาพื้นที่บริเวณเกาะเซนกากุร่วมกัน แนวคิดดังกล่าวเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2004 จนกระทั่งปี 2008 ความร่วมมือดังกล่าวก็ยังไม่คืบหน้า เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมองว่าความร่วมมือดังกล่าวอาจหมายถึงการยอมรับสิทธิในการครอบครองเกาะของอีกฝ่าย⁸³

3.3 เหตุการณ์ในปี 2010: เรือประมงจีนชนเรือหน่วยยามฝั่งญี่ปุ่น

การเรื่องอำนาจโดยสันติของจีนผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจไปจนถึงการสร้างคุณภาพการทางเศรษฐกิจ อันก่อให้เกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในปี 2010 จีนก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอันดับที่ 2 ของโลกแทนที่ญี่ปุ่น⁸⁴ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างจีนกับญี่ปุ่นพัฒนาไปเป็นการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน ประกอบกับการเล็งเห็นผลประโยชน์ในเกาะเซนกากุซึ่งนอกจากบริเวณเกาะมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญแล้ว เหนือสิ่งอื่นใดคือการแสวงหาอำนาจอันชอบธรรมในการครอบครองเกาะ การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรองต่อญี่ปุ่น จึงปรากฏในบริบทของข้อพิพาท

เหตุการณ์พิพาทระหว่างจีนกับญี่ปุ่นในประเด็นเกาะเซนกากุ ปี 2010 เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น Naoto Kan จากพรรคประชาธิปไตย และ

⁸¹ Emmers, *Geopolitics and Maritime*, p. 57.

⁸² Taylor M. Fravel, "Explaining Stability in the Senkaku (Diaoyu) Islands Dispute," *Global Summitry* 2, 1 (2016): 24-37.

⁸³ Emmers, *Geopolitics and Maritime*, p. 58.

⁸⁴ Chester Dawson and Jason Dean, "Rising China Bests a Shrinking Japan," *The Wall Street Journal*, 14 February 2011, <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052748704593604576140912411499184> [21 November, 2018].

ประธานาธิบดีจีน Hu Jintao เริ่มต้นในวันที่ 7 กันยายน 2010 เรือประมงจีน Minjinyu 5179 ซึ่งมีลูกเรือรวมกัปตันทั้งหมด 15 คน ได้เข้าไปในน่านน้ำของเกาะเซนกากุ นอกจากนี้ยังมีเรือประมงจีนลำอื่นๆในบริเวณด้วยเช่นกัน การที่เรือประมงจีนรุกล้ำน่านน้ำเกาะเซนกากุที่ญี่ปุ่นอ้างว่าเป็นของตน จึงทำให้เรือหน่วยยามฝั่งของญี่ปุ่น (Japanese Coast Guard Vessels) พยายามขับไล่เรือประมงจีนออกไป โดยมีเรือหน่วยยามฝั่งญี่ปุ่น 3 ลำ ขับไล่เรือ Minjinyu 5179 ระหว่างการขับไล่นั้น เรือ Minjinyu 5179 ได้ชนเรือหน่วยยามฝั่งญี่ปุ่น 2 ลำ เหตุการณ์นี้ทางฝ่ายญี่ปุ่นมองว่ากัปตันเรือ Minjinyu 5179 ตั้งใจชนเรือหน่วยยามฝั่งของญี่ปุ่น⁸⁵ ขณะเดียวกัน ทางฝ่ายจีนก็อ้างว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ เป็นเพราะเรือหน่วยยามฝั่งของญี่ปุ่นเข้ามาขับไล่เรือ Minjinyu 5179 ดังนั้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นความผิดของเรือหน่วยยามฝั่งญี่ปุ่น⁸⁶

ภายหลังจากเหตุการณ์ชนเรือ ทางการญี่ปุ่นจับกุมตัวกัปตันและลูกเรือ Minjinyu 5179 ไว้ทั้งหมด โดยกัปตันเรือถูกตั้งข้อหาขัดขวางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นและทำการประมงผิดกฎหมาย จีนมองว่าการกระทำของญี่ปุ่นนี้ไม่ถูกต้องตามหลักการสนธิสัญญาการประมงในปี 1997 ที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องถูกส่งตัวกลับไปยังประเทศในที่เกิดเหตุ จึงเรียกร้องให้ญี่ปุ่นยุติการกระทำดังกล่าว แต่ญี่ปุ่นเพิกเฉยต่อข้อเรียกร้อง จากนั้น 2 วันถัดมาหลังเกิดเหตุการณ์ ทางการญี่ปุ่นได้ออกมาแถลงถึงความชอบธรรมในสิทธิบนเกาะเซนกากุของญี่ปุ่น เพื่อยืนยันว่าการจับกุมผู้กระทำความผิดดังกล่าวเป็นไปอย่างถูกต้อง⁸⁷ นอกจากนี้ ยังมีผู้เชี่ยวชาญตีความคลิวิติโอเหตุการณ์ชนเรือที่หลุดเผยแพร่โดยเจ้าหน้าที่เรือหน่วยยามฝั่งญี่ปุ่นว่า กัปตันเรือตั้งใจจะขับเรือของตนให้ชนเรือหน่วยยามฝั่งของญี่ปุ่น และกัปตันเองก็ดูเหมือนว่าจะเมาสุราและมีบุคลิกเป็นคนอารมณ์ร้ายอีกด้วย⁸⁸ วันที่ 13 กันยายน ญี่ปุ่นยังคงคุมตัวกัปตันไว้ แต่ปล่อยตัวลูกเรือทั้ง 14 คน ซึ่งในระหว่างวันที่ 8 – 19 กันยายน นั้น รัฐบาลจีนก็ได้เรียกทูตญี่ปุ่นเข้าไปพบถึง 6 ครั้ง เพื่อแสดงความไม่พอใจ และเรียกร้องให้ฝ่ายญี่ปุ่นปล่อยตัวคนของฝ่ายจีน⁸⁹

ทันทีที่เหตุการณ์เกิดขึ้น จีนได้ระงับการประชุมและการเจรจากับญี่ปุ่นทั้งหมด รวมไปถึงการเจรจาด้วยความร่วมมือในการสำรวจก๊าซธรรมชาติในทะเลจีนตะวันออก ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าวในปี 2008 และยังคงลดจำนวนนักท่องเที่ยวไปยังญี่ปุ่น⁹⁰ อีกทั้ง การแลกเปลี่ยนต่าง ๆ ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นถูกยกเลิกทั้งหมด เช่น การระงับการเยือนของรองประธานที่

⁸⁵ Drifte, *The Senkaku/Diaoyu Islands*, p. 30.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Dundon, “Triggers of Chinese Economic Coercion,” pp. 30-31.

⁸⁸ Drifte, *The Senkaku/Diaoyu Islands*, p. 30.

⁸⁹ Ibid, p. 31.

⁹⁰ Hagstom, “‘Power Shift’ in East Asia?.”

ประชุมสภาประชาชนแห่งชาติเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลทางด้านกฎหมายกับญี่ปุ่น ในวันที่ 15 กันยายน⁹¹ และ การระงับค่าเงินนักเรียนญี่ปุ่นเพื่อเข้าร่วมงาน Shanghai World Expo ในวันที่ 21-24 กันยายน⁹²

ยิ่งไปกว่านั้น วันที่ 23 กันยายน ทางการเงินได้ระงับการเดินเรือส่งออกสินค้าประเภทสินแร่ที่มีธาตุโลหะหายาก (rare earth elements: REE)⁹³ ที่เป็นทรัพยากรสำคัญในการผลิตอุปกรณ์เทคโนโลยีขั้นสูงของญี่ปุ่น⁹⁴ ซึ่งเกิดขึ้นในวันก่อนหน้าที่กัปตันจะถูกปล่อยตัวเพียงหนึ่งวัน (24 กันยายน) เมื่อจีนถูกตั้งคำถามถึงการระงับการส่งออก REE ณ การประชุม EU-China Business Summit ครั้งที่ 6 เวิน เจียเป่า (Wen Jiabao) นายกรัฐมนตรีจีนขณะนั้น กลับปฏิเสธถึงการใช้การระงับการส่งออก REE เพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อรอง โดยกล่าวว่า “จีนไม่ได้ใช้ และจะไม่ใช้มาตรการการระงับการส่งออก REE เป็นมาตรการในการต่อรอง”⁹⁵ นอกจากจีนจะแถลงปฏิเสธการใช้การระงับการส่งออก REE เพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อรองแล้ว จีนยังอ้างว่าสิ่งนี้ไม่ใช่การจำกัดการส่งออก แต่คือการปรับใช้นโยบายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทำให้จีนต้องจัดการการบริหารและควบคุมอุตสาหกรรม REE และจีนไม่ได้มีนโยบายดังกล่าวไปปรับใช้ในภายในประเทศเท่านั้น จีนยังจัดการการบริหารและควบคุมอุตสาหกรรม REE ในระดับโลกด้วยเพราะถ้า REE ถูกนำมาใช้จนหมด โลกและจีนจะแก้ไขปัญหาที่กันอย่างไร?⁹⁶ อย่างไรก็ตาม แรงงานอุตสาหกรรมเหมืองแร่ของจีนให้ข้อมูลว่าทางการเงินไม่อนุญาตให้ทางบริษัทส่งออก REE ไปยังญี่ปุ่น แต่ยังคงอนุญาตให้ส่งออก REE ไปที่

⁹¹ Brian A. Victoria, "Raising the Senkaku Stakes?," *The Japan Times*, 21 February 2013, <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2013/02/21/commentary/japan-commentary/raising-the-senkaku-stakes/#.W8cWA3szbX5> [12 October, 2018].

⁹² Hagstom, "‘Power Shift’ in East Asia?."

⁹³ Dundon, "Triggers of Chinese Economic Coercion," p. 31.

⁹⁴ สินแร่ที่มีธาตุโลหะหายาก (Rare Earth Elements: REE) เป็นแร่ที่ใช้ในกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง และอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากพลังงานสะอาด เพราะคุณสมบัติของแร่กลุ่มนี้มีคุณสมบัติในลักษณะที่เป็นแม่เหล็ก, เรืองแสงได้ และมีความแข็งแรงทนทาน นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้ในกระบวนการผลิตอาวุธ เพื่อเสริมความแข็งแรงของอาวุธโดยยังสามารถคงคุณสมบัติเดิมของอาวุธนั้นๆไว้ REE ประกอบไปด้วยธาตุที่อยู่ในหมู่แลนทาไนด์ (lanthanide) 15 ชนิด ได้แก่ lanthanum, cerium, praseodymium, neodymium, promethium, samarium, europium, gadolinium, terbium, dysprosium, holmium, erbium, thulium, ytterbium, lutetium และ ธาตุโลหะเบาที่หายากซึ่งอยู่นอกหมู่แลนทาไนด์ 2 ชนิด ได้แก่ scandium และ yttrium รวมทั้งหมดเป็น 17 ชนิด อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน Pui-Kwan Tse, "China's Rare-Earth Industry," 2011, <http://pubs.usgs.gov/of/2011/1042/of2011-1042.pdf> [23 May, 2018].

⁹⁵ Dundon, "Triggers of Chinese Economic Coercion," pp. 31-32.

⁹⁶ Hiroko Tabuchi, "Block on Minerals Called Threat to Japan's Economy," *The New York Times*, 28 September 2010, <https://www.nytimes.com/2010/09/29/business/global/29rare.html> [4 March, 2019].

ฮ่องกง, สิงคโปร์ หรือสถานที่อื่นๆได้ตามปกติ⁹⁷ นั่นจึงทำให้การส่งออก REE ไปยังญี่ปุ่นมีปริมาณลดลงจากเดิม 1,780 เมตริกตันต่อเดือน เหลือเพียง 200-300 เมตริกตันต่อเดือน⁹⁸

วันถัดมาหลังจากกัปตันเรือประมงจีนถูกปล่อยตัว Suzuki Toru เจ้าพนักงานอัยการเขตนาฮา (Naha) ของญี่ปุ่น ก็ได้ออกมาแถลงถึงสาเหตุการปล่อยตัวกัปตันเรือประมงจีนว่า “เมื่อพิจารณาการจับกุมตัวกัปตันและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประชาชนชาวญี่ปุ่นรวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับญี่ปุ่น การดำเนินการสอบสวนในขณะที่ยกัปตันยังถูกจับกุมตัวไว้ในห้องขังเช่นนี้จึงไม่เหมาะสมเท่าไรนัก”⁹⁹ สำนักงานอัยการจึงใช้อำนาจในการปล่อยตัวดังกล่าว แต่ก็มีกรกล่าวถึงอย่างแพร่หลายว่าการปล่อยตัวครั้งนี้ถูกแทรกแซงโดยรัฐบาลญี่ปุ่น โดยเฉพาะสมาชิกคณะรัฐมนตรี แต่ Sengoku Yoshito เลขาธิการใหญ่ของคณะรัฐมนตรี และ Kan Naoto นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ได้ออกมาปฏิเสธข้อมูลดังกล่าว อย่างไรก็ตาม สื่อหลายสำนักได้รายงานว่าเจ้าพนักงานอัยการนี้ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสอบสวนคดีของกัปตันเรือจีนเลย¹⁰⁰ นั่นหมายถึงการจับกุมตัวและการปล่อยตัวกัปตันเรือจีน ไม่ได้ถูกดูแลโดยฝ่ายตุลาการของญี่ปุ่นเพียงเท่านั้น แต่ถูกแทรกแซงโดยฝ่ายบริหารจากรัฐบาลญี่ปุ่น

หลังจากที่กัปตันเรือจีนถูกปล่อยตัว ทางฝ่ายจีนมองว่าเมื่อเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในบริเวณเกาะเซนกากุซึ่งถือเป็นพื้นที่ในกรรมสิทธิ์ของจีน ดังนั้น จีนจึงควรเรียกร้องให้ญี่ปุ่นแสดงคำขอโทษและร้องขอการชดเชยที่ญี่ปุ่นทำกับกัปตันเรือจีนอย่างไม่ถูกต้อง ฝ่ายญี่ปุ่นปฏิเสธต่อข้อเรียกร้องของจีนทั้งหมดโดยอ้างว่าเกาะเซนกากุเป็นพื้นที่ในกรรมสิทธิ์ของญี่ปุ่น ดังนั้น ข้อเรียกร้องดังกล่าวจึงไม่สมเหตุสมผลและทำให้ญี่ปุ่นไม่สามารถยอมรับข้อเรียกร้องดังกล่าวได้ ขณะเดียวกัน วันที่ 27 กันยายน ญี่ปุ่นก็เรียกร้องกลับ โดยขอให้จีนชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการขนเรือยามฝั่งมูลค่ากว่า 14.29 ล้านบาท¹⁰¹ หรือประมาณ 131,197 ดอลลาร์สหรัฐ

ด้วยสาเหตุที่ต่างฝ่ายต่างก็มองว่าเกาะเซนกากุเป็นของตนเอง แต่ละฝ่ายจึงมองว่าต้นตอของปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้นเป็นความผิดของอีกฝ่าย ดังนั้น แม้การปล่อยตัวกัปตันเรือจีนจะเกิดขึ้น ความขัดแย้งระหว่างทั้งสองประเทศก็ยิ่งปรากฏอยู่ให้เห็น และการที่ต่างฝ่ายต่างก็มองว่าเกาะเซนกากุเป็นของตนเองนี้ แต่ละฝ่ายจึงกระทำการต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความชอบธรรมในการครอบครองเกาะ

⁹⁷ Keith Bradsher, "Amid Tension, China Blocks Vital Exports to Japan," *The New York Times*, 22 September 2010, <https://www.nytimes.com/2010/09/23/business/global/23rare.html> [21 November, 2018].

⁹⁸ Dundon, "Triggers of Chinese Economic Coercion," p. 28.

⁹⁹ Hagstom, " 'Power Shift' in East Asia?."

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

การกระทำเหล่านี้ส่งผลให้สถานการณ์ย่ำแย่ลงอันนำไปสู่เหตุการณ์ความขัดแย้งอื่นๆอีกในอนาคต เช่น เหตุการณ์ในปี 2012 ที่ทางการญี่ปุ่นประกาศซื้อเกาะเซนกากุจากเอกชนญี่ปุ่น หรือการที่รัฐบาลจีนเพิ่มมาตรการทางทหารในบริเวณเกาะเซนกากุ เป็นต้น การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจจึงยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ แม้ว่าเหตุการณ์ในปี 2010 จะจบลงแล้วก็ตาม

3.4 พิจารณาการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน

มาตรการการใช้เศรษฐกิจกดดันของจีน

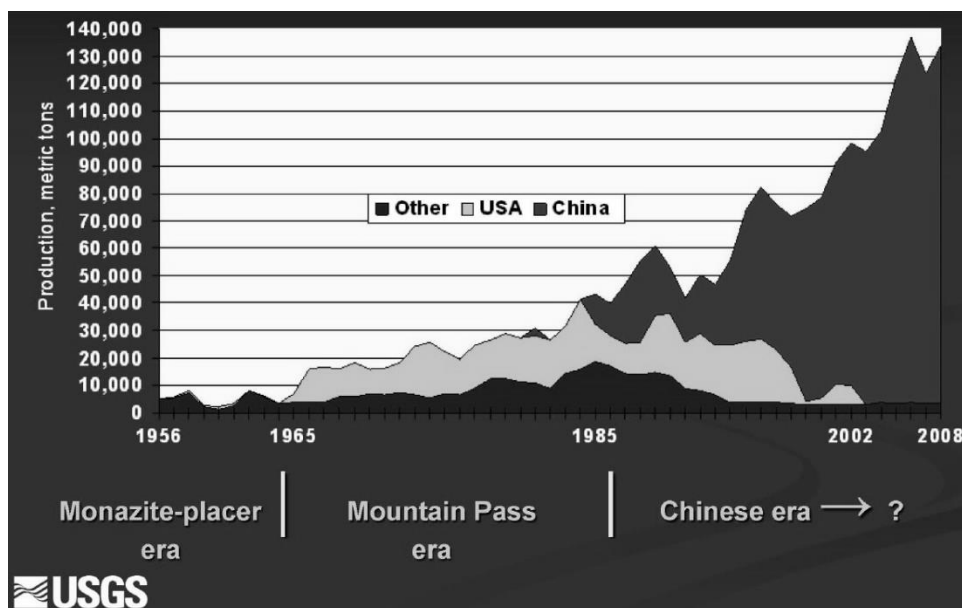
ตามที่กล่าวข้างต้นว่าทั้งสองประเทศต่างก็พึ่งพาอาศัยทางเศรษฐกิจซึ่งกันและกัน แต่การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันได้เปิดโอกาสให้จีนซึ่งเป็นฝ่ายที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงกว่าญี่ปุ่น สามารถใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการต่อรองข้อพิพาทได้ และตามที่ Hirschman¹⁰² กล่าวถึงกรณีผลประโยชน์จากการค้า วิธีการที่จะเพิ่มระดับของการพึ่งพาเพื่อให้ญี่ปุ่นพึ่งพาจีนมากยิ่งขึ้นนั่นก็คือ การพิจารณาว่าควรส่งออกสินค้าอะไรไปให้ญี่ปุ่น ซึ่งในกรณีนี้ก็คือ REE โดยญี่ปุ่นเป็นประเทศอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง จึงจำเป็นต้องใช้ REE ในการผลิตสินค้า การจำกัดการส่งออก REE จึงเกิดผลกระทบรุนแรงต่อประเทศที่นำเข้า REE มากที่สุดอย่างญี่ปุ่น

การผลิต REE ของจีนเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยในปี 1990 จีนผลิตได้ 16,000 เมตริกตัน ขณะที่ในปี 2009 สามารถผลิตได้ 129,000 เมตริกตัน ซึ่งปริมาณโดยรวมของการผลิต REE ของโลก อยู่ที่ 132,000 เมตริกตัน¹⁰³ นั่นหมายความว่า การผลิต REE ของโลก มีจีนเป็นผู้ผลิตไปแล้วมากกว่าร้อยละ 90 ขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นที่พึ่งพาการนำเข้า REE มาก ได้นำเข้า REE จากจีนคิดเป็นร้อยละ 80-90 จากการนำเข้า REE จากแหล่งอื่นๆทั้งหมด โดยในปี 2000-2009 ญี่ปุ่นนำเข้า REE จากจีนคิดเป็นร้อยละ 86 โดยเฉลี่ย และเมื่อเกิดเหตุการณ์ในปี 2010 ขึ้น จีนใช้การจำกัดการส่งออก REE เป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจในการต่อรองข้อพิพาท การนำเข้า REE ของญี่ปุ่นจึงลดลงมาอยู่ที่ร้อยละ 80 ต่อมาในปี 2011-2013 การนำเข้า REE ของญี่ปุ่นลดลงมาอยู่ที่ร้อยละ 61 โดยเฉลี่ย ญี่ปุ่นจึงได้พยายามหาแหล่งทรัพยากรอื่นๆ เพื่อทดแทนการนำเข้า REE จากจีน ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ¹⁰⁴

¹⁰² Hirschman, *National Power and the Structure of Foreign Trade*, pp. 17-29.

¹⁰³ Tse, "China's Rare-Earth Industry," [23 May, 2018].

¹⁰⁴ Dundon, "Triggers of Chinese Economic Coercion," pp. 28-29.

รูปภาพที่ 2 ภาพแสดงแนวโน้มการผลิต REE ของโลก¹⁰⁵

ในบริบทของการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรองนั้น ประเด็นการจำกัดการส่งออก REE เมื่อวิเคราะห์ในบริบทของ Hirschman ที่กล่าวถึงเงื่อนไขที่เป็นผลกระทบจากการรบกวนทางการค้าภายใต้การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียม การที่จีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อรบกวนการค้า REE กับญี่ปุ่นนี้ นอกจากจะทำให้ญี่ปุ่นขาดรายได้จากการนำเข้า REE เป็นปัจจัยในการผลิตเพื่อบริโภคหรือผลิตเพื่อส่งออกแล้ว ยังทำให้ญี่ปุ่นเกิดความยากลำบากในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อให้ตอบสนองการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนด้วย ทางเลือกของญี่ปุ่นทางหนึ่งคือการยอมจำนนต่อข้อเรียกร้องของจีนเพื่อให้จีนยุติการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ แต่หากญี่ปุ่นไม่เลือกทางเลือกนี้ ทางเลือกอื่นๆที่เกิดขึ้นภายหลังจากการถูกจีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจอาจเป็นไปได้ดังนี้

1. ญี่ปุ่นต้องยกเลิกการใช้ REE ในการผลิตสินค้า หรือยกเลิกการผลิตสินค้าที่ต้องใช้ REE แต่ประเทศที่พึ่งพากับอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีขั้นสูงอย่างญี่ปุ่นทำให้ทางเลือกนี้เป็นไปไม่ได้ ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงต้องค้นหาแหล่ง REE ภายในประเทศตนเองเพื่อมาใช้ในกระบวนการผลิต หรือ ค้นหาแหล่ง REE แหล่งใหม่เพื่อทดแทนการนำเข้าจากจีน
2. ญี่ปุ่นต้องจ้างงานใหม่ ลงทุนใหม่ และค้นหาปัจจัยการผลิตอื่น ๆ ใหม่ในอุตสาหกรรมส่งออก เพราะแหล่งทรัพยากรการผลิตเดิมซึ่งก็คือจีนเปลี่ยนไป
3. หากการผลิต REE เกิดขึ้นภายในประเทศญี่ปุ่น แรงงานภายในประเทศญี่ปุ่นที่เดิมอาจจะมียานในอุตสาหกรรมอื่น ๆ ก็ต้องปรับตัวใหม่ เรียนรู้งานใหม่ เมื่อเข้ามาทำงานในอุตสาหกรรม REE

¹⁰⁵ Tse, "China's Rare-Earth Industry," [23 May, 2018].

4. หากการผลิต REE ในจีน เป็นความร่วมมือระหว่างจีนกับญี่ปุ่นเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม REE ญี่ปุ่นก็ต้องย้ายฐานการผลิตกลับมาผลิตในประเทศ (กรณีแหล่ง REE ภายในประเทศญี่ปุ่น สามารถพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรม REE ได้) หรือย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศอื่นๆ ทำให้เสียโอกาสใน ฐานการผลิตที่จีนที่ซึ่งมีความชำนาญด้านการผลิต REE อยู่ก่อนแล้ว

การจำกัดการส่งออก REE ได้ส่งผลให้ญี่ปุ่นเกิดความยากลำบากในการหาทางเลือกอื่นๆ เพื่อทดแทนการนำเข้า REE หนึ่งในทางเลือกที่ปรากฏก็คือ ทางเลือกที่ 2 ญี่ปุ่นต้องหันไปริเริ่มลงทุนใน อุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศอื่นแทนประเทศจีน โดยญี่ปุ่นได้เจรจาความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจ กับมองโกเลียตั้งแต่ปี 2012 ก่อนที่จะลงนามอย่างเป็นทางการในปี 2015 เพื่อลดการพึ่งพาทาง เศรษฐกิจกับจีนโดยเฉพาะประเด็นด้านอุตสาหกรรมเหมืองแร่และถ่านหิน¹⁰⁶ และเริ่มเจรจาข้อตกลง ทางการค้าเกี่ยวกับ REE กับอินเดียตั้งแต่ปี 2012¹⁰⁷ ญี่ปุ่นลดการพึ่งพิง REE จีน จากร้อยละ 80 ในช่วงก่อนปี 2010 สู่ร้อยละ 60 ในช่วงปี 2012 ปริมาณ REE ที่เหลือกว่าร้อยละ 40 นี้ ญี่ปุ่น จำเป็นต้องใช้วิธีการนำเข้า REE จากจีนทางอ้อมแทน (indirect trade) โดยญี่ปุ่นได้นำเข้า REE ผ่าน ฝรั่งเศสร้อยละ 17, นำเข้า REE จากเวียดนามร้อยละ 9.9, นำเข้า REE จากเกาหลีใต้ร้อยละ 4.9, นำเข้า REE จากเอสโตเนียร้อยละ 6.8 และนำเข้า REE จากสหรัฐอเมริการ้อยละ 2.4 ซึ่งประเทศ เหล่านี้ก็นำเข้า REE มาจากจีนก่อนที่จะส่งออกมายังญี่ปุ่น¹⁰⁸ ความยากลำบากเพื่อลดการพึ่งพา REE ของญี่ปุ่นยังปรากฏในรูปแบบของการรีไซเคิลอุปกรณ์ไฟฟ้า เพื่อที่จะคัดเอาชิ้นส่วน REE กลับมาใช้ ใหม่¹⁰⁹ รวมไปถึง ญี่ปุ่นอาจได้รับคำวิจารณ์ในเชิงลบจากเวทีระหว่างประเทศถึงกรณีการวางแผน ความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับเมียนมาร์ ซึ่งเป็นประเทศที่มีพัฒนาการทางประชาธิปไตยช้า เพื่อที่จะ ร่วมลงทุนพัฒนาอุตสาหกรรม REE และทรัพยากรธรรมชาติในเมียนมาร์อีกด้วย¹¹⁰

¹⁰⁶ "Japan Secures Access to Mongolian Rare Earth Resources," *EREAN*, 17 February 2015, <http://erean.eu/wordpress/japan-secures-access-to-mongolian-rare-earth-resources/> [17 October, 2018].

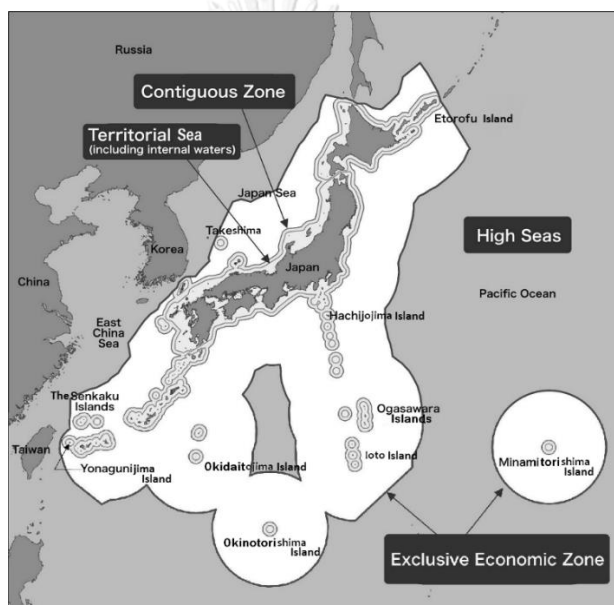
¹⁰⁷ Ajey Lele, "India-Japan Join Hands to Challenge China's Rare Earth Monopoly," *Institute for Defence Studies and Analyses*, 20 November 2012, https://idsa.in/idsacomments/IndiaJapanJoinHandstoChallengeChinasREE_AjeyLele_201112 [17 October, 2018].

¹⁰⁸ Wharton University of Pennsylvania, "Rare Earths Trade Poses Challenges for China and Japan," 19 June 2013, <https://knowledge.wharton.upenn.edu/article/catch-22-rare-earths-trade-poses-challenges-for-china-and-japan/> [12 May, 2019].

¹⁰⁹ Hiroko Tabuchi, "Japan Recycles Minerals from Used Electronics," *The New York Times*, 4 October 2010, <https://www.nytimes.com/2010/10/05/business/global/05recycle.html?mtrref=undefined> [12 May, 2019].

¹¹⁰ "Japan Eyes Rare Earth Deal with Myanmar," *The Japan Times*, 26 September 2011, <https://www.japantimes.co.jp/news/2011/09/26/national/japan-eyes-rare-earth-deal-with-myanmar/#.XNdc8BQzbX5> [12 May, 2019].

ความยากลำบากจากการถูกรบกวนการค้านี้ไม่ได้ปรากฏในรูปแบบของการเริ่มลงทุนใหม่ และค้นหา REE จากแหล่งอื่นๆนอกจากจีนแทนเท่านั้น การค้นพบแหล่ง REE จำนวนมหาศาลในเกาะมินามิโทริที่เป็นเกาะในกรรมสิทธิ์ของญี่ปุ่นบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิก ซึ่งแม้ประเมินปริมาณ REE แล้วพบว่าปริมาณมากเพียงพอที่จะเป็นประโยชน์ต่อญี่ปุ่นในกระบวนการผลิตสินค้าเองโดยไม่ต้องพึ่งพาการนำเข้า REE จากจีน แต่ก็ยังมีความยากลำบากที่จะต้องใช้เทคโนโลยีและต้นทุนมหาศาลในการขุดขึ้นมาด้วยเช่นกัน¹¹¹ ทางเลือกในข้อที่ 3 และ 4 จึงเป็นไปได้ หากแหล่ง REE ของเกาะมินามิโทรินี้สามารถพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรม REE ได้

รูปภาพที่ 3 ภาพแสดงที่ตั้งของเกาะมินามิโทริที่อยู่ทางด้านขวาของญี่ปุ่น¹¹²

ตามที่กล่าวข้างต้นว่า Wen Jiabao นายกรัฐมนตรีจีนได้ปฏิเสธถึงการจำกัดการส่งออก REE ไปยังญี่ปุ่นเป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจในการต่อรองข้อพิพาท และข้อมูลจากแรงงานในอุตสาหกรรมจีนเองก็กล่าวถึงการโน้มเอียงในการส่ง REE ไปยังประเทศอื่นๆได้ตามปกติ Jiang Yu โฆษกประจำกระทรวงการต่างประเทศจีน ณ ขณะนั้น ก็ได้แถลงต่อสื่อด้วยเช่นกัน ว่าเหตุการณ์การชนเรือที่

¹¹¹ Maddie Stone, "Don't Get Too Excited over Japan's New 'Semi-Infinite' Rare Earth Stash.," *EARTHER*, 4 December 2018, <https://earthier.gizmodo.com/dont-get-too-excited-over-japans-new-semi-infinite-rare-1825185977> [17 October, 2018].

¹¹² Akiyama Masahiro, "Geopolitical Considerations of the Senkaku Islands," *The Sasakawa Peace Foundation*, 7 August 2013, <https://www.spf.org/islandstudies/research/a00007.html> [8 May, 2019].

เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 7 กันยายน มีสาเหตุจากการกระทำของญี่ปุ่นเอง¹¹³ และหากญี่ปุ่นยังไม่ยอมปล่อยตัวกับตัน ญี่ปุ่นก็ควรเตรียมรับผิชอบกับสิ่งที่ญี่ปุ่นได้กระทำในครั้งนี้อย่างเต็มที่¹¹⁴ คำกล่าวนี้ก็ยังสนับสนุนว่าการจำกัดการส่งออก REE ไปยังญี่ปุ่นเป็นการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรองข้อพิพาทของจีน และการใช้มาตรการจำกัดการส่งออก REE ของจีนในวันที่ 23 กันยายน แม้จะสัมพันธ์กับการที่ญี่ปุ่นปล่อยตัวกับตันเรือจีนในวันที่ 24 กันยายน แต่ก็สามารถพิจารณาได้ว่าการใช้มาตรการจำกัดการส่งออก REE ของจีน ไม่ได้ต้องการให้ญี่ปุ่นปล่อยตัวกับตันเรือจีนเท่านั้น แต่ยังเป็นการกดดันญี่ปุ่นเพื่อบ่งบอกว่าเกาะเซนกากุเป็นเกาะในกรรมสิทธิ์ของจีน

การกระทำของจีนจึงถูกสื่อญี่ปุ่นวิจารณ์อย่างรุนแรง และทำให้ประชาชนชาวญี่ปุ่นตระหนักถึงการก้าวขึ้นมาใช้อำนาจของจีนที่อาจใช้อำนาจในเชิงกดดัน/ข่มขู่ Katsuya Okada รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นชี้ว่าเหตุการณ์นี้ทางสื่อจีนวิจารณ์และเผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณะว่าญี่ปุ่นเป็นฝ่ายยั่วยุจีนให้เกิดการชนเรือ Okada จึงแถลงว่าข้อมูลที่ปรากฏในสื่อจีน ไม่เป็นความจริง นอกจากนี้ ทศนคติของชาวญี่ปุ่นก็มีมุมมองต่อจีนในเชิงลบมากขึ้น เช่น มองว่าจีนเป็นชาติที่แสดงความก้าวร้าวให้ประชาคมระหว่างประเทศได้เห็นผ่านเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น, มองว่าจีนเป็นชาติมหาอำนาจที่ไม่เคารพกฎกติกาของประชาคมระหว่างประเทศ รวมไปถึง ข้าราชการระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ก็กล่าวว่า การปฏิบัติการทางการทูตของจีนนั้นเป็นการกระทำที่หยาบคาย¹¹⁵ และถ้าพิจารณาการตอบโต้การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน การที่ญี่ปุ่นร่วมมือกับอินเดียที่เป็นตลาด REE อันดับ 2 ของโลกในการพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่ นอกจากจะเป็นการหาตลาดใหม่ในการลงทุนพัฒนาเหมืองแร่ของญี่ปุ่นตามแนวคิดของ Hirschman แล้ว ก็ยังเป็นการกระทำเพื่อท้าทายอำนาจตลาด REE อันดับ 1 ของโลกซึ่งก็คือจีนด้วย¹¹⁶

ทศนคติของญี่ปุ่นที่มองจีนเป็นภัยคุกคามยังปรากฏในคำแถลงของผู้นำญี่ปุ่นในหลายสมัย เช่น คำแถลงของ Yoshihiko Noda นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นที่ประกาศให้นานาชาติรับรู้ถึงความชอบธรรมในเกาะเซนกากุของญี่ปุ่น และความชอบธรรมที่จะต้องตอบโต้นโยบายทางทหารของจีนที่แข็ง

¹¹³ Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Lithuania, "Foreign Ministry Spokesperson Jiang Yu's Regular Press Conference on September 16, 2010," 17 September 2010, <http://www.chinaembassy.lt/eng/fyrth/t753517.htm> [21 November, 2018].

¹¹⁴ Embassy of the People's Republic of China in the United States of America, "Foreign Ministry Spokesperson Jiang Yu's Regular Press Conference on September 14, 2010," 15 September 2010, <http://www.china-embassy.org/eng/fyrth/t752673.htm> [21 November, 2018].

¹¹⁵ Dundon, "Triggers of Chinese Economic Coercion," p. 32.

¹¹⁶ Lele, "India-Japan Join Hands," *Institute for Defence Studies and Analyses*, [17 October, 2018].

กว้างมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ในน่านน้ำเกาะเซนกากุ โดยการเพิ่มมาตรการปกป้องน่านน้ำให้มากยิ่งขึ้น¹¹⁷ หรือ การที่นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น Shinzo Abe มีข้อตกลงกับสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับการคงอยู่ของ กองทัพสหรัฐอเมริกาในโอกินาวา เพื่อให้เตรียมพร้อมที่จะตอบสนองต่อข้อพิพาทได้ทันทั่วทั้ง¹¹⁸ นอกจากนี้ยังมีเอกสารเผยแพร่ต่อสาธารณะของกระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่นถึงความก้าวร้าว ของจีนในบริเวณน่านน้ำของเกาะเซนกากุโดยละเอียดอีกด้วย¹¹⁹

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน

เมื่อพิจารณาบริบทของความขัดแย้งจะเห็นได้ว่าการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนตาม แนวคิดของ Baldwin¹²⁰ แม้ในช่วงริเริ่มพัฒนาเศรษฐกิจ รูปแบบนโยบายเศรษฐกิจต่างประเทศและ รูปแบบการใช้ประโยชน์จากเศรษฐกิจจะเป็นไปเพื่อการพัฒนาประเทศรวมไปถึงพัฒนาความเข้มแข็ง ของระบอบการปกครองแบบสังคมนิยม ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของ Baldwin ที่มุ่งเน้นไปที่การใช้ปัจจัยทางเศรษฐกิจในการเข้าไปมีอิทธิพลในอีกรัฐหนึ่ง แต่เมื่อเศรษฐกิจ ของจีนเจริญเติบโตและมีความเข้มแข็ง การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในเชิงแสวงหาอิทธิพลก็ปรากฏ ออกมาให้เห็นชัดเจนขึ้น เช่น รูปแบบของสงครามเศรษฐกิจที่มุ่งสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ แล้วจึงเปลี่ยนความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจไปสู่การทหาร จนกระทั่งญี่ปุ่นถล่มถึงท่าที่ทางทหารที่แข็ง ก้าวของจีนตามที่กล่าวข้างต้น และ รูปแบบการข่มขู่ทางเศรษฐกิจเพื่อจำกัดทางเลือกของญี่ปุ่นและ ควบคุมผลประโยชน์ทางการค้าของญี่ปุ่น

รูปแบบของการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจตามที่ปรากฏในข้อพิพาทนี้ หากพิจารณาตามงาน ของ Hirschman ที่มุ่งใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการแสวงหาอิทธิพลก็จะพบว่าในบริบทของข้อ พิพาท กรณีผลประโยชน์จากการค้าต่างประเทศของ Hirschman ญี่ปุ่นพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับจีน มากกว่า จีนจึงสามารถใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการต่อรองกับญี่ปุ่นได้ และ กรณีผลกระทบจาก การรบกวนการค้า จีนจำกัดการส่งออก REE เป็นเครื่องมือลงโทษทางเศรษฐกิจของจีนในการต่อรอง เพื่อให้ญี่ปุ่นยุติการกระทำที่ส่งผลต่อข้อพิพาทระหว่างจีนกับญี่ปุ่น เมื่อญี่ปุ่นไม่ยินยอมทำตามข้อ

¹¹⁷ Prime Minister of Japan and His Cabinet, "Press Conference by Prime Minister Yoshihiko Noda Friday, August 24, 2012," 24 August 2012, http://japan.kantei.go.jp/noda/statement/201208/24kaiken_e.html [12 October, 2018].

¹¹⁸ Victoria, "Raising the Senkaku Stakes?," *The Japan Times*, [12 October, 2018].

¹¹⁹ Ministry of Foreign Affairs of Japan, "Trends in Chinese Government and Other Vessels in the Waters Surrounding the Senkaku Islands, and Japan's Response," 7 June 2018, https://www.mofa.go.jp/region/page23e_000021.html [11 October, 2018].

¹²⁰ Baldwin, *Economic Statecraft*, pp. 8-40.

เรียกร้องของจีน ญี่ปุ่นก็ต้องยอมรับความยากลำบากในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อตอบสนองต่อการค้า เช่น การต้องริเริ่มลงทุนอุตสาหกรรมแร่ใหม่กับประเทศมองโกเลียและอินเดีย

อย่างไรก็ตาม งานของ Wagner ที่นำแนวคิดของ Hirschman มาต่อยอดเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบในเชิงลบที่ย้อนกลับมาจากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรอง ซึ่งกล่าวว่า หากรัฐที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงกว่า ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการต่อรองโดยการรบกวนผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในรัฐพึ่งพิง รัฐที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงกว่าก็จะไม่ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อมจากผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในรัฐพึ่งพิง¹²¹ ซึ่งเป็นบริบทที่ตรงข้ามกับเงื่อนไขที่ 3 ของ Hirschman ที่ว่าหากรัฐ B ซึ่งพึ่งพาการค้ากับรัฐ A เชื้อเพลิงและยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐ A รัฐ B ก็จะได้ผลประโยชน์ทางการค้าตามที่รัฐ A จัดสรรให้ โดยรัฐ B จะได้สินค้าที่นำเข้าจากรัฐ A เข้ามาในกระบวนการผลิต เมื่อผลิตเพื่อบริโภคภายในรัฐ B หรือผลิตเพื่อส่งออกไปยังรัฐอื่นๆ การผลิตนี้ก็จะเกิดผลประโยชน์ขึ้นต่อรัฐ B และเกิดการนำเข้าสินค้ามากขึ้นจากรัฐ A เพื่อการผลิตในรัฐ B ซึ่งการนำเข้าสินค้าที่มากขึ้นนี้ก็เป็นผลประโยชน์ทางอ้อมต่อรัฐ A เอง ที่ได้ประโยชน์จากการส่งออกสินค้าที่มากขึ้นไปยังรัฐ B ด้วยเช่นกัน¹²² บริบทของข้อพิพาทนี้ก็ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า การที่จีนเพิ่มอำนาจต่อรองด้วยการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ กลับเป็นการกระทำที่ย้อนกลับมาทำร้ายตัวเองได้ด้วยเช่นกัน เพราะนอกจากจีนจะสูญเสียการค้า REE กับญี่ปุ่นภายใต้ระบบการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันจากร้อยละ 80 ในช่วงก่อนปี 2010 สู่ร้อยละ 60 ในช่วงปี 2012 แล้ว ในอนาคตก็จะมีแหล่งผลิตใหม่ที่มาแข่งขันกับจีน เช่นอุตสาหกรรมแร่ที่ญี่ปุ่นเริ่มต้นร่วมลงทุนใหม่กับมองโกเลียและอินเดีย อันเป็นผลมาจากการแปรเปลี่ยนการพึ่งพาอุตสาหกรรมแร่จากจีนมาสู่มองโกเลียและอินเดีย (diversify dependence)

ผลกระทบในเชิงลบที่ย้อนกลับมาจากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนในการต่อรองข้อพิพาท นอกจากจะปรากฏในรูปแบบของการตอบสนองของญี่ปุ่นต่อการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนแล้ว ยังปรากฏในรูปแบบของการแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ในเชิงลบของจีนด้วยเช่นกัน โดยสื่อต่างประเทศจำนวนมากยังคงรายงานว่าการจำกัดการส่งออก REE ของจีนมีความเชื่อมโยงกับเหตุการณ์การชนเรือที่เกาะเซินกาคุ แม้ว่าจีนจะแถลงปฏิเสธโดยอ้างว่าเป็นการปรับใช้นโยบายการพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อไม่ให้โลกใช้ REE มากเกินไปและกล่าวว่าสื่อต่างประเทศให้ข้อมูลผิดพลาดก็ตาม เช่น สำนักข่าว The Telegraph ของสหราชอาณาจักรรายงานว่าจีนใช้มาตรการทางเศรษฐกิจโดย

¹²¹ Wagner, "Economic Interdependence, Bargaining Power, and Political Influence."

¹²² Hirschman, *National Power and the Structure of Foreign Trade*, pp. 26-29

การจำกัดการส่งออกเมื่อจีนได้รับผลกระทบจากข้อพิพาทระหว่างจีนกับญี่ปุ่น¹²³ เช่นเดียวกับสำนักข่าว CNBC ที่รายงานว่าการที่ญี่ปุ่นกักตักวัตถุดิบเรือประมงจีนทำให้จีนใช้มาตรการระงับการส่งออก REE ไปยังญี่ปุ่น¹²⁴ ขณะที่สำนักข่าว The New York Times ของสหรัฐอเมริการายงานว่าแม้โฆษกกระทรวงพาณิชย์ของจีนจะกล่าวปฏิเสธว่าการจำกัดการส่งออกไม่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทแต่แรงงานอุตสาหกรรมเหมืองแร่ของจีนให้ข้อมูลว่าทางการจีนไม่อนุญาตให้ทางบริษัทส่งออก REE ไปยังญี่ปุ่น แต่ยังคงอนุญาตให้ส่งออก REE ไปที่ฮ่องกง, สิงคโปร์ หรือสถานที่อื่นๆได้ตามปกติ¹²⁵ รวมไปถึงสำนักข่าว BBC ที่รายงานว่าสหรัฐอเมริกาเตือนจีนไม่ให้จีนใช้ REE เป็นเครื่องมือทางการทูตในการแก้ไขข้อพิพาทกับญี่ปุ่น¹²⁶ เป็นต้น ดังนั้น แม้ว่าจีนจะแถลงถึงเหตุผลการจำกัดการส่งออก REE และแถลงว่าจีนไม่ได้ใช้ REE เป็นเครื่องมือในการกดดันญี่ปุ่น แต่ข้อมูลที่สำนักข่าวหลายๆสำนักนำเสนอ ก็ได้ชี้ให้เห็นว่าคำแถลงของจีนไม่สอดคล้องกับการกระทำของจีน หรือกล่าวได้ว่าจีนนั้นพูดอย่างหนึ่งแต่กระทำอีกอย่างหนึ่ง¹²⁷

Dudley Kingsnorth ผู้อำนวยการบริหารบริษัทอุตสาหกรรมแร่ และบริษัทที่ปรึกษา REE ที่ออสเตรเลีย กล่าวว่า ผู้บริหารอุตสาหกรรมแร่หลายรายกังวลเป็นอย่างมากต่อสถานการณ์ที่จีนจำกัดการส่งออก REE ไปยังญี่ปุ่น เพราะเหตุการณ์การจำกัดการส่งออก REE เพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์พิพาทบริเวณเกาะเซนกากุ่นั้นเกิดขึ้นจริง และรัฐบาลจีนยังมีแผนขยายการจำกัดการส่งออก REE ต่อไปด้วย หากว่าญี่ปุ่นไม่ยอมปล่อยตัวกักตักต้นเรือชาวจีน¹²⁸

นอกจากผู้อำนวยการบริหารบริษัทที่ออสเตรเลียแล้ว สหรัฐอเมริกาเองก็ไม่เห็นด้วยที่จีนจะใช้ REE เป็นเครื่องมือทางการทูตที่ใช้โจมตีญี่ปุ่น¹²⁹ Jeff Green นักเจรจาต่อรองทางธุรกิจ REE (Lobbyist) ในสหรัฐอเมริกา, สหราชอาณาจักร, แคนาดา และ ออสเตรเลีย กล่าวว่า หลายบริษัทใน

¹²³ Peter Foster, "China 'Places Unofficial Ban' on Key Metals Exports to Japan," *The Telegraph*, 23 September 2010, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/8020298/China-places-unofficial-ban-on-key-metals-exports-to-japan.html> [4 March, 2019].

¹²⁴ Keith Bradsher, "China Bans Rare Earth Exports to Japan Amid Tension," *CNBC*, 23 September 2010, <https://www.cnbc.com/id/39318826> [4 March, 2019].

¹²⁵ Bradsher, "Amid Tension," *The New York Times*, [21 November, 2018].

¹²⁶ "China Reassures Us on Key 'Rare Earth' Minerals," *BBC*, 30 October 2010, <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-11657982> [4 March, 2019].

¹²⁷ Christina Lai, "Acting One Way and Talking Another: China's Coercive Economic Diplomacy in East Asia and Beyond," *The Pacific Review* 31, 2 (2018): 169-87.

¹²⁸ Bradsher, "China Bans Rare Earth," *CNBC*, [4 March, 2019].

¹²⁹ "China Reassures Us on Key 'Rare Earth' Minerals," *BBC*, [4 March, 2019].

สหรัฐอเมริกาต้องพึ่งพาการนำเข้าชิ้นส่วนหรือวัสดุที่ผลิตจาก REE ซึ่งผลิตในประเทศญี่ปุ่น¹³⁰ การที่ญี่ปุ่นเป็นผู้เสียหายจากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน จึงส่งผลกระทบต่อสหรัฐอเมริกาด้วยเช่นกัน ดังนั้น การที่จีนใช้การจำกัดการส่งออก REE จึงเปรียบเสมือนเป็นสัญญาณเตือนแก่ประเทศต่าง ๆ ว่าควรมองหาแหล่งทรัพยากรในสถานที่อื่น ๆ แทนที่จีนเพื่อไว้บ้าง¹³¹

การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนในครั้งนี้ กลายเป็นประเด็นในองค์การระหว่างประเทศด้วยเช่นกัน โดยองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ได้รับคำร้องเรียนจากประเทศญี่ปุ่นที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการจำกัดการส่งออก REE ซึ่งญี่ปุ่นได้ร้องเรียนต่อ WTO ในประเด็นกฎการค้าเสรี (free trade rules) แต่เหตุการณ์ที่จีนระงับการส่งออกโดยการป้องกันไม่ให้มีการบรรจุ REE ลงบนเรือที่มุ่งหน้าไปยังญี่ปุ่น ลักษณะของเหตุการณ์เช่นนี้ จึงเป็นประเด็นที่ยากของ WTO ในการพิจารณาตามกฎการค้าเสรี¹³² อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกาได้ยื่นคำร้องต่อ WTO ในวันที่ 12 มีนาคม 2012 ในกรณีที่จีนระงับการส่งออก REE เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลจีนผ่อนคลายนโยบายกำหนดโควตาการส่งออกดังกล่าว โดยมีญี่ปุ่น, สหภาพยุโรป และอีกหลายประเทศเป็นประเทศที่ 3 ที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการยื่นคำร้องครั้งนี้ด้วย (third party)¹³³

จีนที่เข้าร่วม WTO ในปี 2001 จึงตอบโต้ว่าการจำกัดดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะความห่วงกังวลทางด้านสิ่งแวดล้อมของจีน ซึ่งจีนควรมีสติที่จะปกป้องทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดและอาจหมดสิ้นไปในอนาคต อีกทั้งเหมือน REE เป็นเหมือนที่ก่อสร้างพิษและกระทบคุณภาพชีวิตของแรงงาน อย่างไรก็ตาม WTO เห็นว่าการระงับการส่งออก เป็นการกระทำเพื่อวัตถุประสงค์ในนโยบายความได้เปรียบเชิงอุตสาหกรรมมากกว่าเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามที่จีนอ้าง เนื่องจากการจำกัดการส่งออก REE ไม่สัมพันธ์กับปริมาณการจำกัดการใช้งาน REE ภายในประเทศจีน WTO จึงตัดสินว่าการที่จีนระงับการส่งออก REE เป็นการละเมิดกฎการค้าระหว่างประเทศ หากจีนยังไม่ปรับเปลี่ยนนโยบายดังกล่าว จีนอาจได้รับการแทรกแซงการค้าจากสหรัฐอเมริกาและประเทศ third party เหล่านั้น¹³⁴ จีนจึงยุติการระงับการส่งออก REE ภายหลังจากแพ้คดีที่ WTO ในครั้งนี้¹³⁵

¹³⁰ Bradsher, "Amid Tension," *The New York Times*, [21 November, 2018].

¹³¹ "China Reassures Us on Key 'Rare Earth' Minerals," *BBC*, [4 March, 2019].

¹³² Bradsher, "Amid Tension," *The New York Times*, [21 November, 2018].

¹³³ World Trade Organization, "China — Measures Related to the Exportation of Rare Earths, Tungsten and Molybdenum," 20 May 2015, https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds431_e.htm [17 May, 2019].

¹³⁴ Megan Geuss, "China's Restriction on Rare Earth Metal Export Is Unlawful, Wto Says," *Ars Technica*, 27 March 2014, <https://arstechnica.com/information-technology/2014/03/chinas-restrictions-on-rare-earth-metal-export-is-unlawful-wto-says/> [17 May, 2019].

การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนโดยการจำกัดการส่งออก REE ไปยังญี่ปุ่น แม้ว่าจีนจะสามารถทำให้ญี่ปุ่นตระหนักถึงการพึ่งพา REE กับจีน แต่ผลกระทบในเชิงลบที่ย้อนกลับมา ก็ได้ทำให้จีนสูญเสียภาพลักษณ์ในเชิงสันติภาพในเวทีระหว่างประเทศไปด้วย¹³⁶ โดยเฉพาะการที่จีนเป็นแหล่งทรัพยากร REE ที่สำคัญในปริมาณมากกว่าร้อยละ 90 ของโลก ก็ยิ่งทำให้นานาประเทศแสดงความห่วงกังวลในการใช้ REE เป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจในการต่อรองข้อพิพาทกับญี่ปุ่น

เหตุการณ์ในปี 2010 นี้ เกิดขึ้นในวันที่ 7 กันยายน และจบลงด้วยการปล่อยตัวกับตันเรือจีนในวันที่ 24 กันยายน แม้ว่าเหตุการณ์จะเกิดขึ้นและจบลงในเวลาไม่กี่วัน แต่ต้นตอของปัญหาซึ่งก็คือการแสดงความชอบธรรมในการครอบครองเกาะ ได้ทำให้ผลจากเหตุการณ์ซึ่งก็คือการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรองข้อพิพาท ยังคงปรากฏยาวนานมาจนถึงเหตุการณ์ในปี 2012 ที่ญี่ปุ่นประกาศซื้อเกาะเซนกากุจากเอกชนญี่ปุ่น การจำกัดการส่งออก REE ยังคงดำเนินต่อไปเพื่อแสดงถึงความไม่พอใจของจีนที่ญี่ปุ่นกระทำราวกับว่าเกาะเซนกากุเป็นของตนเองไปจนถึงคำตัดสินของ WTO ที่ออกมาอย่างเป็นทางการในปี 2015 อีกทั้งการข่มขู่ทางเศรษฐกิจก็ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อเหตุการณ์ในปี 2012 ผ่านพลังชาตินิยมของประชาชนชาวจีน พลังชาตินิยมนี้รุนแรงเพียงพอที่รัฐแทบจะไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเลยก็สามารถสร้างการต่อรองต่อข้อพิพาทในปี 2012 ขณะเดียวกัน พลังชาตินิยมของประชาชนชาวญี่ปุ่นก็ทำให้ทางฝ่ายญี่ปุ่นมีความจำเป็นที่จะต้องแสดงความชอบธรรมในการครอบครองเกาะเนื่องด้วยเป็นประเด็นที่ยึดโยงกับการเมืองภายในญี่ปุ่นด้วยเช่นกัน¹³⁷

แม้ว่าเดิมทีจีนจะมีแถลงการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนข้อพิพาทไปสู่การสร้างความร่วมมือกับญี่ปุ่นในสมัยประธานาธิบดีเจียงเสี่ยวผิง¹³⁸ อีกทั้งยังมีสนธิสัญญาสันติภาพและมิตรภาพระหว่างจีนกับญี่ปุ่นในปี 1978 ที่กล่าวถึงความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและวัฒนธรรม รวมไปถึงการสนับสนุนการแลกเปลี่ยน อันก่อให้เกิดการค้าและความร่วมมือต่างๆมากมายระหว่างจีนกับญี่ปุ่น¹³⁹ แต่เมื่อข้อพิพาททวีความรุนแรงขึ้น ไม่ว่าจะเพราะจีนมีศักยภาพทางเศรษฐกิจที่มากขึ้นหรือเป็นเพราะการตอบโต้ต่อท่าทีของญี่ปุ่น แต่ผลกระทบที่ตามมาจากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรอง

¹³⁵ Lai, "Acting One Way and Talking Another."

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ Drifte, *The Senkaku/Diaoyu Islands*, p. 32.

¹³⁸ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, "Set Aside Dispute and Pursue Joint Development,," n.d., https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18023.shtml [11 October, 2018].

¹³⁹ Emmers, *Geopolitics and Maritime*, p. 52.

ก็ดูเหมือนว่าจะไม่ได้เป็นไปตามที่จินคาดหวังไว้ เพราะนอกจากจะทำให้ข้อพิพาททวีความรุนแรงยิ่งขึ้นและทำให้ญี่ปุ่นมีทัศนคติที่ไม่ดีกับจีนแล้ว จีนยังแสดงให้เห็นนานาชาติเห็นความอ่อนแอแย่งระหว่างการแข่งขันมาใช้อำนาจโดยสันติกับการใช้อำนาจเพื่อคุกคามอีกด้วย

3.5 สรุป

การพัฒนาเศรษฐกิจของจีนจนเจริญเติบโตและมีความเข้มแข็งได้ทำให้จีนก้าวขึ้นมาเป็นชาติมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอันดับที่ 2 ของโลกแทนที่ญี่ปุ่น การพัฒนาเศรษฐกิจนี้เป็นทั้งตัวแปรต้นที่ทำให้เกิดการดึงดูดชาติต่างๆ เข้ามาพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจ และเป็นตัวแปรตามที่มีการพึ่งพาเหล่านั้นทำให้จีนสามารถพัฒนาเศรษฐกิจไปได้อย่างต่อเนื่อง คุณูปการทางเศรษฐกิจต่อรัฐต่างๆ นี้ไม่เพียงช่วยดึงดูดรัฐต่างๆ ให้เข้ามาพึ่งพาอาศัยกับจีน แต่ยังทำให้ภาพลักษณ์ของจีนในฐานะที่เป็นประเทศขนาดใหญ่และปกครองด้วยระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์เป็นภาพลักษณ์ในเชิงสันติภาพที่ช่วยเหลือแกือรัฐต่างๆ

อย่างไรก็ตาม งานชิ้นนี้ได้นำเสนอการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรองของจีนในบริบทข้อพิพาทหมู่เกาะเซนกาคุ ศักยภาพและคุณูปการทางเศรษฐกิจของจีนไม่ได้เป็นไปเพื่อการพัฒนาประเทศ การลดความหวาดระแวง ความรู้สึกเข้าครอบงำ หรือช่วยสร้างสันติภาพในสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศให้เอื้อต่อการพัฒนาประเทศอันนำไปสู่การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการเจรจาต่อรองเมื่อเกิดข้อพิพาท ซึ่งในการพึ่งพาอาศัยทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน ได้เปิดโอกาสให้จีนใช้อำนาจทางเศรษฐกิจของตนเป็นเครื่องมือในการสร้างอิทธิพลต่อประเทศที่มาพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับจีน ถ้าประเทศนั้นมีข้อพิพาทกับจีนหรือผลประโยชน์ของจีนถูกคุกคาม จีนก็จะใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการลงโทษ หรือบีบบังคับ เพื่อกดดันให้รัฐคู่พิพาทเปลี่ยนท่าทีนโยบายหรือพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของจีนดังเช่นกรณีข้อพิพาทระหว่างจีนกับญี่ปุ่น ประเด็นเกาะเซนกาคุ ที่จีนใช้การจำกัดการส่งออกสินแร่ที่มีธาตุโลหะหายากในการต่อรองข้อพิพาท

การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรองกับญี่ปุ่น หรือการได้ตัวกับต้นคืนด้วยการบีบบังคับญี่ปุ่นโดยการจำกัดการส่งออก REE ไปยังญี่ปุ่นนี้อาจถือเป็นความสำเร็จในการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนได้ แต่ต้องแลกมากับการสูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจกับญี่ปุ่น ซึ่งการตอบโต้ของทั้งสองฝ่ายเป็นการกระทำที่ขัดแย้งกับนโยบายการค้าของทั้งสองประเทศที่มุ่งพัฒนาและส่งเสริมการค้าระหว่างกันและกัน ยิ่งไปกว่านั้น การที่ญี่ปุ่นตอบโต้ต่อการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรองของจีนด้วยการลดการพึ่งพิง REE กับจีน

และเข้าหาแหล่ง REE จากประเทศอื่นแทน ก็ทำให้จีนเสียโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรองของจีน ยังทำให้ญี่ปุ่นกลับมามองว่าจีนเป็นรัฐที่ไม่ได้แสวงหาสันติภาพและเป็นภัยคุกคามต่อญี่ปุ่น ทศนคติที่ไม่ดีเหล่านี้จึงเป็นภาวะที่ย้อนแย้งระหว่างการขึ้นมาใช้อำนาจโดยสันติของจีน กับการสร้างความหวาดระแวงต่อรัฐอื่น ๆ

แม้แต่ในปี 2019 นี้ ข้อถกเถียงถึงกรรมสิทธิ์ในการครอบครองเกาะเซนกากุระหว่างจีนก็ยังคงปรากฏให้เห็น แม้ว่าประธานาธิบดีสีจิ้นผิงของจีนจะพยายามกระชับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น แต่จุดยืนของจีนยังมั่นคงต่อการยึดถือว่าเกาะนี้เป็นของจีน เช่น การส่งเรือหน่วยยามฝั่งของจีนเป็นจำนวน 3 ลำ เมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ เพื่อชี้ให้เห็นในเชิงสัญลักษณ์ว่าจีนพร้อมจะปกป้องผลประโยชน์ทางทะเลของตน¹⁴⁰ และประเด็นเรื่อง REE ในปี 2019 นี้ จีนก็ยังคงเป็นผู้ควบคุมอุตสาหกรรม REE ของโลกอยู่ และการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ REE ของจีนก็มักจะหยิบยกเหตุการณ์พิพาทในปี 2010 ขึ้นมาเพื่ออธิบาย “วิกฤตการณ์ REE” ที่เกิดขึ้นกับญี่ปุ่น¹⁴¹

การพิพาททางเศรษฐกิจกับจีนนั้นเป็นทั้งประโยชน์และโทษเพราะการพิพาททางเศรษฐกิจกับจีนที่มากเกินไปอาจนำไปสู่ความเปราะบางจากการถูกจีนกดดันในภายหลัง ซึ่งนำพาความยุ่งยากในการปรับเปลี่ยนนโยบายใหม่ให้สอดคล้องหรือตอบโต้ต่อการกดดันของจีน แต่การกระทำของจีนก็ส่งผลกระทบต่อย้อนกลับมาทำลายภาพลักษณ์ของจีนเองด้วยเช่นกัน และประเด็นการศึกษาข้อพิพาทระหว่างจีนกับญี่ปุ่นนี้ เป็นเพียงกรณีศึกษาหนึ่งและเป็นเพียงเหตุการณ์หนึ่งชี้ให้เห็นว่าการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรองข้อพิพาทของจีนก็ส่งผลกระทบต่อย้อนกลับมาทำร้ายจีนเองได้ด้วย เพราะในความเป็นจริงแล้ว ข้อพิพาทระหว่างจีนกับญี่ปุ่นยังมีอีกหลายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ อีกทั้ง นอกจากญี่ปุ่นแล้ว จีนยังมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับรัฐอื่นๆอีก และยังมีรัฐอีกจำนวนไม่น้อยที่ต้องพิพาททางเศรษฐกิจกับจีน

¹⁴⁰ Jiji, "Tensions High over Senkakus Amid Buildup of China's 'Second Navy'," *The Japan Times*, 27 February 2019, <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/02/27/national/tensions-high-senkakus-amid-buildup-chinas-second-navy/#.XNYA9xQzbX4> [11 May, 2019].

¹⁴¹ Andrew Miiller, "Controlling the Supply of These Valuable Metals Gives China Leverage over Technologies, Economies and Militaries," *The Trumpet*, 18 April 2019, <https://www.thetrumpet.com/20546-china-controls-weaponizes-rare-earth-minerals> [11 May, 2019].

บทที่ 4

กรณีไต้หวัน: ประเด็นการรวมไต้หวัน

ประเทศจีนภายหลังสงครามกลางเมืองปี 1949 ได้เปลี่ยนแปลงเป็นรัฐสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ และปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีน (Chinese Communist Party: CCP) รัฐบาลก๊กมินตั๋ง (Kuomintang: KMT) นำโดยเจียงไคเช็ค (Chiang Kai-Shek) ย้ายไปจัดตั้งรัฐบาลที่เกาะไต้หวัน โดยมีสหรัฐอเมริกาที่มีแนวคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์และสนับสนุนประชาธิปไตยช่วยป้องกันการรุกรานของจีนคอมมิวนิสต์และส่งเสริมประชาธิปไตย สหรัฐอเมริกายังมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ไต้หวันสามารถพัฒนาเศรษฐกิจได้ นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1980 เศรษฐกิจของไต้หวันเติบโตอย่างมากและได้ชื่อว่าเป็นเสือเศรษฐกิจแห่งเอเชีย อีกทั้งไต้หวันยังสร้างคุณภาพการทางเศรษฐกิจแก่รัฐต่างๆ เพื่อให้ได้รับการยอมรับสถานะรัฐอธิปไตยที่ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของจีน

เมื่อจีนแผ่นดินใหญ่เริ่มปฏิรูปเศรษฐกิจ และพัฒนาประเทศภายใต้การนำของเติ้งเสี่ยวผิง ลักษณะที่ใกล้เคียงกันทางภาษา สังคม และวัฒนธรรมของทั้งจีนและไต้หวันได้ทำให้ไต้หวันเข้าไปมีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจจีน การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันนี้แรกเริ่มเหมือนจะเป็นประโยชน์ต่อไต้หวันในการสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของตนเอง แต่เมื่อเศรษฐกิจของจีนเข้มแข็งมากขึ้น ประกอบกับการมุ่งพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง กลับกลายเป็นว่าจีนเป็นแหล่งทางเศรษฐกิจสำคัญที่ไต้หวันจะต้องพึ่งพา เนื่องจากระบบเศรษฐกิจของไต้หวันได้ยึดโยงกับระบบเศรษฐกิจของจีนในระดับโครงสร้าง จีนจึงใช้ประโยชน์จากการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันนี้ เพื่อกดดันให้ไต้หวันล้มเลิกการเรียกร้องเอกราชและรวมกลับเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของจีน (reunification)

ในบทนี้ จะนำเสนอการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนต่อประเด็นความพยายามรวมไต้หวัน เศรษฐกิจที่เข้มแข็งของจีนได้กลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญที่มีผลต่อการเลือกตั้งประธานาธิบดีในไต้หวันในปี 2004 และปี 2008 เพื่อป้องกันไม่ให้ไต้หวันได้ผู้นำที่มีทัศนคติไปในทางการแยกตัวออกจากจีนขึ้นมาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี อีกทั้งการที่ประเทศต่างๆ ระวังความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันและหันไปสถาปนาความสัมพันธ์กับจีนแทนนี้ เศรษฐกิจของจีนก็เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้โดดเดี่ยวไต้หวันด้วยเช่นกัน

4.1 ความสัมพันธ์ข้ามช่องแคบ (Cross-strait relations)

ในด้านการเมือง ผลของสงครามกลางเมืองปี 1949 ระหว่างเหมาเจ๋อตุง (Mao Zedong) ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ และ เจียงไคเช็ค (Chiang Kai-Shek) ผู้นำพรรคก๊กมินตั๋ง (Kuomintang) ทำให้เจียงไคเช็คต้องหลบหนีไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่ไต้หวัน สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศขณะนั้น อยู่ในยุคสงครามเย็นที่แบ่งออกเป็นสองฝ่ายคือ โลกเสรีนิยมประชาธิปไตย และ เผด็จการคอมมิวนิสต์ รัฐบาลพลัดถิ่นที่ไต้หวันได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาและถูกเสนอต่อสหประชาชาติเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council: UNSC) ในเวลานี้ ไต้หวันจึงมีบทบาทหรือสถานะในเวทีระหว่างประเทศตามที่ไต้หวันต้องการ¹⁴²

เมื่อเกิดสงครามเกาหลีในปี 1950 สหรัฐอเมริกาที่พยายามสกัดกั้นภัยคอมมิวนิสต์ได้ให้ความช่วยเหลือทางทหารและเศรษฐกิจแก่ไต้หวันรวมถึงความช่วยเหลือในการป้องกันช่องแคบไต้หวัน นโยบายต่างประเทศของไต้หวันจึงเป็นการผูกมิตรกับสหรัฐอเมริกาและต่อต้านคอมมิวนิสต์¹⁴³ และเพื่อแลกกับความช่วยเหลือทางทหารและเศรษฐกิจ สหรัฐอเมริกาได้กดดันรัฐบาลไต้หวันให้ส่งเสริมนโยบายเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีและค่อยๆผ่อนคลายนโยบายเศรษฐกิจที่ควบคุมโดยรัฐลง ส่งผลให้บริษัทเอกชนของไต้หวันเริ่มจัดตั้งขึ้นมา และกลายเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของไต้หวัน ในภายหลัง¹⁴⁴ ขณะที่จีนแผ่นดินใหญ่ ภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตุงกลับมีนโยบายที่ตรงข้ามคือปิดประเทศและรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง

เศรษฐกิจของไต้หวันสามารถจำแนกแนวทางการนโยบายเศรษฐกิจได้เป็น 4 ช่วง คือ 1.) ช่วงทศวรรษ 1950 เน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า 2.) ช่วงทศวรรษ 1960 เน้นการผลิตเพื่อการส่งออก 3.) ช่วงทศวรรษ 1970 เน้นอุตสาหกรรมเคมีและอุตสาหกรรมหนัก และ 4.) ช่วงปี 1980-2000 เน้นอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีขั้นสูง¹⁴⁵ แต่ในความเป็นจริงแล้ว รัฐบาลไต้หวันมีบทบาทสำคัญในการริเริ่มวางรากฐานอุตสาหกรรมสารกึ่งตัวนำ (Semiconductor) ตั้งแต่ปี 1960 เพื่อส่งเสริมการลงทุนภายในประเทศ รวมไปถึงส่งเสริมให้นักลงทุนเหล่านั้นร่วมวิจัยและพัฒนา

¹⁴² Huang Fu-san, "A Brief History of Taiwan - a Sparrow Transforming into a Phoenix," ed. Taipei: Government Information Office (2005).

¹⁴³ Yu-Shan Wu, "Taiwan's Domestic Politics and Cross-Strait Relations," *The China Journal* 53 (January 2005): 35-60.

¹⁴⁴ Fu-san, "A Brief History of Taiwan."

¹⁴⁵ Øystein Braaten, "What Can Explain Taiwan's Growth Miracle over the Period 1950-2000?" (Master's Thesis, Norwegian School of Economics).

อุตสาหกรรมดังกล่าว นอกจากรัฐบาลไต้หวันจะกระตุ้นให้ผู้ประกอบการเริ่มต้นธุรกิจแล้ว รัฐบาลไต้หวันยังให้ประโยชน์ทางภาษีและให้การสนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อให้ผู้ประกอบการวางรากฐานธุรกิจของตนได้ง่ายยิ่งขึ้น และด้วยการสนับสนุนของรัฐบาลอย่างจริงจังนี้ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีขั้นสูงในช่วงทศวรรษ 1980 จึงทำให้ไต้หวันมี Silicon Valley เป็นของตนเอง¹⁴⁶

อย่างไรก็ตาม ไต้หวันได้รับสถานะเป็นสมาชิกสหประชาชาติจนถึงปี 1971 เท่านั้น แลกการณจากกระทรวงการต่างประเทศจีนกล่าวว่าประเทศจีนมีเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้นคือจีนแผ่นดินใหญ่ ไต้หวันเป็นเพียงส่วนหนึ่งของจีนเท่านั้น ซึ่งไต้หวันถือเป็นดินแดนที่จีนได้รับคืนมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้ลงคะแนนเสียงเพื่อให้จีนแผ่นดินใหญ่เป็นประเทศสมาชิกสหประชาชาติ สหประชาชาติจึงปลดสถานะไต้หวันออกจากความเป็นสมาชิกสหประชาชาติและให้การรับรองจีนแผ่นดินใหญ่เป็นสมาชิกสหประชาชาติแทน¹⁴⁷

แม้ว่าไต้หวันจะถูกจีนแผ่นดินใหญ่เข้าแทนที่ในสหประชาชาติในปี 1971 แต่เศรษฐกิจของไต้หวันก็ยังคงพัฒนาต่อไป ในช่วงทศวรรษปี 1980 รัฐบาลไต้หวันเริ่มผ่อนคลายความเข้มงวดทั้งด้านการค้าและการลงทุนกับจีน ประกอบกับเป็นช่วงที่จีนมีนโยบายเปิดประเทศ¹⁴⁸ จีนพยายามดึงดูดกลุ่มนักลงทุนจากไต้หวันให้มาลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษของจีน แต่ก็ประสบผลสำเร็จเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะมีเพียงนักลงทุนไม่กี่รายที่ให้ความสนใจ¹⁴⁹ ในปี 1987 หยางชังคุน (Yang Shangkun) และ เจียงจิงกว๋อ (Chiang Ching-kuo) ผู้นำจีนและผู้นำไต้หวัน ณ ขณะนั้น มีแผนที่จะเจรจาสันติภาพร่วมกัน ซึ่งเจียงจิงกว๋อก็ได้ส่งผู้แทนอย่างเป็นทางการไปยังจีนเพื่อเจรจาในเบื้องต้นแล้ว นับว่าเป็นสัญญาณที่ดีที่บ่งบอกถึงความพยายามในการลดความตึงเครียดของทั้งสองฝ่าย ทว่าก่อนที่การเจรจางจะเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ เจียงจิงกว๋อถึงแก่อสัญกรรมไปเสียก่อน¹⁵⁰ อย่างไรก็ตาม ก่อนที่เจียงจิงกว๋อจะถึงแก่อสัญกรรมไม่กี่เดือน เจียงจิงกว๋อได้ตัดสินใจอนุญาตให้ประชาชนชาวไต้หวันสามารถกลับไปเยี่ยมครอบครัวหรือญาติพี่น้องที่จีนได้เป็นครั้งแรกนับตั้งแต่สงครามกลางเมือง

¹⁴⁶ Chyan Yang and Shiu-Wan Hung, "Taiwan's Dilemma across the Strait: Lifting the Ban on Semiconductor Investment in China," *Asian Survey* 43, 4 (July/August 2003): 681-96.

¹⁴⁷ Kristine Yeh Koopman, "Taiwan's Path to Independence: Resolving the "One China" Dispute," *Cardozo Journal of Conflict Resolution* 18, 1 (Fall 2016): 221-48.

¹⁴⁸ Douglas B. Fuller, "The Cross-Strait Economic Relationship's Impact on Development in Taiwan and China: Adversaries and Partners," *Asian Survey* 48, 2 (March/April 2008): 239-64.

¹⁴⁹ Norris, *Chinese Economic Statecraft*, p. 116.

¹⁵⁰ Gang Lin and Weixu Wu, "Taiwan and China: Fitful Embrace," in *Chinese National Identity under Reconstruction*, ed. Lowell Dittmer (University of California Press, 2017).

ปี 1949¹⁵¹ นโยบายเปิดประเทศของจีน ผนวกกับการตัดสินใจของเจียงจิงกั๋วก่อนที่จะออกสัญกรณนี้ ทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นนี้มีรากฐานมาจาก ความผูกพันของประชาชน, สายสัมพันธ์ต่อบ้านเกิดเมืองนอน, ความรู้สึกร่วมในชาติพันธุ์ รวมไปถึง เหตุผลในเชิงธุรกิจด้วยเช่นกัน¹⁵²

ปี 1988-1989 นักลงทุนจากไต้หวันเข้าไปลงทุนในจีนมากยิ่งขึ้นโดยมุ่งไปยังเมืองที่มีความใกล้ชิดกับชาวไต้หวันเป็นสำคัญ เช่น เมืองเซี่ยเหมิน (Xiamen) และเมืองฟู่โจว (Fuzhou)¹⁵³ ทั้งสองเมืองเป็นเมืองที่ชาวไต้หวันอพยพมาตั้งแต่สมัยที่พรรคก๊กมินตั๋งย้ายมาจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่ไต้หวัน ความผูกพันของประชาชนในเมืองเหล่านี้กับไต้หวันจึงเป็นลักษณะเครือญาติ ความผูกพันเช่นนี้จึงทำให้ชาวไต้หวันเริ่มต้นเข้ามาลงทุนในจีนได้โดยสะดวก การลงทุนในจีนจึงเจริญเติบโตขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งปี 1990 ไต้หวันตัดสินใจยกระดับการเคลื่อนย้ายทุนและเทคโนโลยีสู่ประเทศจีน โดยกำหนดให้กลุ่มทุนมูลค่ากว่า 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐต้องจดทะเบียนกับคณะกรรมการการลงทุน สังกัดกระทรวงเศรษฐกิจแห่งไต้หวัน¹⁵⁴

กล่าวได้ว่าในระหว่างที่นานาประเทศระงับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับจีนภายหลังจาก เหตุการณ์ที่จัตุรัสเทียนอันเหมินในปี 1989 ไต้หวันได้เข้ามาช่วยเติมเต็มช่องว่างทางเศรษฐกิจนี้ โดยในปีวิสาหกิจไต้หวันกว่า 1,600 แห่ง ได้เข้าไปลงทุนในจีนมูลค่ากว่า 1,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในช่วงต้นปี 1990 การค้าทางอ้อมกับจีน (Indirect Trade)¹⁵⁵ มีมูลค่ากว่า 3,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งไม่เพียงแคไต้หวันจะมีบทบาทสำคัญที่เข้าไปมีส่วนร่วมในเศรษฐกิจจีนเท่านั้น รัฐบาลจีนเองก็มักจะ คอยให้การสนับสนุนการลงทุนเหล่านี้โดยการมีนโยบายที่เอื้อประโยชน์ต่างๆแก่ไต้หวัน เช่น การสร้าง สาธารณูปโภคเพื่อสนับสนุนการค้าและการทางเศรษฐกิจ การออกกฎหมายสิทธิทางทรัพย์สินและ กฎหมายคุ้มครอง เป็นต้น¹⁵⁶ ดังนั้น แม้ว่าการเข้าไปลงทุนในประเทศจีนจะมีความสำคัญกับเศรษฐกิจ ของไต้หวัน แต่การลงทุนของไต้หวันนี้ก็มีความสำคัญกับจีนเองด้วยเช่นกัน รัฐบาลจีนรายงานว่า ไต้หวันคือ 1 ใน 5 ชาติที่เข้ามาลงทุนในประเทศจีนมากที่สุด โดยฮ่องกงเป็นเมืองที่มีความสำคัญกับ

¹⁵¹ Chien-Min Chao, "Will Economic Integration between Mainland China and Taiwan Lead to a Congenial Political Culture?," *Asian Survey* 43, 2 (March/April 2003): 280-304.

¹⁵² Lin and Wu, "Taiwan and China: Fitful Embrace," p. 78.

¹⁵³ Norris, *Chinese Economic Statecraft*, p. 116.

¹⁵⁴ Fuller, "The Cross-Strait Economic Relationship's Impact."

¹⁵⁵ จีนยังไม่ค่อยเปิดความสัมพันธ์ทางการค้ากับไต้หวันมากนัก การค้าทางอ้อมจึงเกิดจากไต้หวันทำการค้ากับประเทศที่ 3 เพื่อให้ประเทศนั้นไปค้าขายกับจีนแทนไต้หวัน

¹⁵⁶ Norris, *Chinese Economic Statecraft*, pp. 116-117.

การลงทุนของไต้หวัน และฮ่องกงก็ทำให้จีนเป็นเมืองที่มีกลุ่มการลงทุนมากที่สุดในจีน¹⁵⁷ ขณะที่สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นคือชาติลำดับถัดมาที่มีขนาดของการลงทุนขนาดใหญ่ภายในประเทศจีน¹⁵⁸

ช่วงปลายทศวรรษ 1980 ไต้หวันจึงได้กลายเป็นหนึ่งในสี่เสือเศรษฐกิจแห่งเอเชีย (ประกอบไปด้วย ฮ่องกง, สิงคโปร์, เกาหลีใต้ และ ไต้หวัน) ซึ่งแนวนโยบายเศรษฐกิจในแต่ละช่วงทศวรรษตามที่กล่าวข้างต้น ไม่เพียงทำให้อุตสาหกรรมภายในไต้หวันเติบโตอย่างรวดเร็วเท่านั้น แต่ยังทำให้ไต้หวันเป็นแหล่งเงินทุนสำรองระหว่างประเทศขนาดใหญ่ที่สุดในโลกตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 1980 อีกด้วย¹⁵⁹ การที่ไต้หวันมีขีดความสามารถทางเศรษฐกิจนี้ ไต้หวันก็ได้ใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการสร้างคุณูปการแก่รัฐต่างๆ เพื่อให้รัฐเหล่านั้นตระหนักถึงสถานะของไต้หวัน เช่น การเยือนประเทศในกลุ่มอาเซียนของประธานาธิบดีไต้หวัน หลี่เต็งฮุย (Lee Teng-hui) ในปี 1994 แม้การเจรจาทางการเยือนจะมีเรื่องเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานของการเจรจา แต่ฝั่งไต้หวันก็มักจะเน้นย้ำถึงสถานะของไต้หวันตลอดการเจรจา หรือตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนว่าไต้หวันสามารถใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการดึงดูดรัฐต่างๆไม่ให้หันไปหาจีน เช่น Guinea-Bissau และ Papua New Guinea ที่ถอยห่างจากจีนแผ่นดินใหญ่ และหันมามีความสัมพันธ์กับไต้หวันแทนเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ¹⁶⁰ ความพยายามของไต้หวันที่จะส่งเสริมนโยบายสองจีน (Two China Policy) ทำให้รัฐบาลจีนไม่พอใจ รัฐบาลจีนจึงกดดันไต้หวันโดยการทดสอบขีปนาวุธในบริเวณน่านน้ำของไต้หวัน ในปี 1996 ผลกระทบจากท่าทีของจีนนี้ นอกจากจะทำให้ชาวไต้หวันไม่พอใจแล้ว ยังทำให้สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศภายในภูมิภาคเกิดความตึงเครียดมากยิ่งขึ้นอีกด้วย¹⁶¹

อย่างไรก็ตาม เมื่อเศรษฐกิจของจีนพัฒนาไปมากยิ่งขึ้น บรรดาประเทศต่างๆก็พากันทยอยยุติความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันและยอมรับนโยบายจีนเดียวโดยเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแทน อีกทั้ง การที่จีนได้ฮ่องกงคืนมาจากอังกฤษในปี 1997 และได้มาเก๊าจากโปรตุเกสในปี

¹⁵⁷ Fuller, "The Cross-Strait Economic Relationship's Impact."

¹⁵⁸ Chao, "Will Economic Integration."

¹⁵⁹ JING Bo-jiun, *Taiwan and Southeast Asia: Opportunities and Constraints of Continued Engagement* (Maryland: University of Maryland School of Law, 2016), p. 46.

¹⁶⁰ Leszek Buszynski, "Taiwan's Economic Diplomacy Towards Asean," *CUTS International*, n.d., <http://www.cuts-citee.org/CDS02/pdf/CDS02-Session5-03.pdf> [19 March, 2019].

¹⁶¹ สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่ตึงเครียดนี้ ได้ทำให้สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ตื่นตัวกับเหตุการณ์ดังกล่าวและทำให้ ASEAN มีความใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้น รวมไปถึงญี่ปุ่นที่เป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา ก็กระชับความสัมพันธ์แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น รายละเอียดเพิ่มเติมใน Norris, *Chinese Economic Statecraft*, p. 120.

1999¹⁶² ก็ทำให้จีนย้ำเตือนตนเองถึงการมีอยู่ของไต้หวันและเริ่มสนใจแนวคิดเกี่ยวกับการรวมประเทศโดยสันติ (Peaceful Reunification)¹⁶³ ความตึงเครียดของทั้งสองฝ่ายเกี่ยวกับการรวมประเทศจึงทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ดังจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

ในด้านการค้า ข้อมูลในปี 2017 จากสำนักงานการค้าและสถิติการค้าไต้หวัน ระบุว่าคู่ค้าสำคัญของไต้หวัน 5 อันดับแรกคือ จีน, สหรัฐอเมริกา, ญี่ปุ่น, ฮองกง และเกาหลีใต้ตามลำดับ โดยแหล่งนำเข้าสินค้าสำคัญของไต้หวัน 5 อันดับแรกคือ จีน, ญี่ปุ่น, สหรัฐอเมริกา, เกาหลีใต้ และเยอรมนีตามลำดับ ในขณะที่แหล่งส่งออกสินค้าสำคัญของไต้หวัน 5 อันดับแรกคือ จีน, ฮองกง, สหรัฐอเมริกา, ญี่ปุ่น และสิงคโปร์ตามลำดับ¹⁶⁴ จากข้อมูลนี้จะเห็นได้ว่าจีนมีความสำคัญกับการค้าของไต้หวันอย่างยิ่งไม่ว่าจะในมุมมองของการนำเข้าสินค้าหรือการส่งออกสินค้า โดยสินค้าสำคัญที่ไต้หวันนำเข้าจากจีน 5 อันดับแรกคือ สินค้าในกลุ่มเครื่องจักรและเครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้า¹⁶⁵, กลุ่มสินค้าเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์¹⁶⁶, เหล็กและเหล็กกล้า, เคมีภัณฑ์เบ็ดเตล็ด และ กลุ่มอุปกรณ์ที่ใช้ในทางทัศนศาสตร์¹⁶⁷ ขณะที่สินค้าสำคัญที่ไต้หวันส่งออกไปยังจีน 5 อันดับแรกคือ สินค้าในกลุ่มเครื่องจักรและเครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้า, กลุ่มอุปกรณ์ที่ใช้ในทางทัศนศาสตร์, กลุ่มสินค้าเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์, พลาสติกและของที่ทำด้วยพลาสติก และเคมีภัณฑ์อินทรีย์¹⁶⁸ ทางด้านมูลค่าการค้า ในปี 2017 นี้ การส่งออกของไต้หวันไปยังจีนมีมูลค่าประมาณ 73,878 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขณะที่การนำเข้าของไต้หวันจากประเทศจีนมีมูลค่า 43,989 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่งผลให้ไต้หวันได้ดุลการค้าจากจีนเป็นมูลค่า 29,889 ล้านดอลลาร์สหรัฐ¹⁶⁹

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁶² Naughton, *The Chinese Economy*, p. 22.

¹⁶³ "Hold High the Great Banner of Deng Xiaoping Theory for an All-Round Advancement of the Cause of Building Socialism with Chinese Characteristics' into the 21st Century".

¹⁶⁴ The Bureau of Foreign Trade of Taiwan, "Trade Statistics," n.d., <https://cus93.trade.gov.tw/FSCE010F/FSCE010F#> [3 January, 2019].

¹⁶⁵ สินค้าในกลุ่มเครื่องจักรและเครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้า ได้แก่ เครื่องจักร เครื่องอุปกรณ์ไฟฟ้า และส่วนประกอบของเครื่องดังกล่าว เครื่องบันทึกและเครื่องถอดภาพและเสียงทางโทรทัศน์ รวมทั้งส่วนประกอบและอุปกรณ์ประกอบของเครื่องดังกล่าว

¹⁶⁶ กลุ่มสินค้าเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ ได้แก่ เครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ บอยเลอร์ เครื่องจักร เครื่องใช้กล และส่วนประกอบของเครื่องดังกล่าว

¹⁶⁷ กลุ่มอุปกรณ์ที่ใช้ในทางทัศนศาสตร์ ได้แก่ อุปกรณ์และเครื่องอุปกรณ์ที่ใช้ในทางทัศนศาสตร์ การถ่ายรูป การถ่ายภาพยนตร์ การวัด การตรวจสอบ การวัดความเที่ยง การแพทย์หรือศัลยกรรม รวมทั้งส่วนประกอบและอุปกรณ์ประกอบของของดังกล่าว

¹⁶⁸ The Bureau of Foreign Trade of Taiwan, "Trade Statistics," [3 January, 2019].

¹⁶⁹ Ibid.

ในด้านการลงทุน คณะกรรมการการการลงทุน กระทรวงเศรษฐกิจแห่งไต้หวัน (Ministry of Economic Affairs Investment Commission: MOEAIC) เผยข้อมูลการลงทุนว่าในปี 2017 การลงทุนของไต้หวันในต่างประเทศมีมูลค่าประมาณ 11,573 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งในปริมาณนี้เป็นการลงทุนในประเทศจีนมูลค่าประมาณ 9,248 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขณะที่การลงทุนจากต่างประเทศในไต้หวันมีมูลค่าประมาณ 7,513 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งในปริมาณนี้เป็นการลงทุนจากประเทศจีนมูลค่าประมาณ 265 ล้านดอลลาร์สหรัฐ¹⁷⁰

ปี	การส่งออก จากไต้หวันไปจีน	การนำเข้า จากจีนมาไต้หวัน	การลงทุน ของไต้หวันในจีน	การลงทุน ของจีนในไต้หวัน
2007	62,416.41	28,014.12	9,970.545	ไม่มีข้อมูล
2008	66,883.03	31,390.47	10,691.389	ไม่มีข้อมูล
2009	54,248.10	24,422.66	7,142.593	37.486
2010	76,934.58	35,945.08	14,617.872	94.345
2011	83,959.40	43,595.78	14,376.624	51.625
2012	80,713.76	40,907.43	12,792.077	331.583
2013	81,787.64	42,588.41	9,190.090	349.479
2014	82,119.32	48,038.90	10,276.569	334.631
2015	71,209.42	44,183.01	10,965.485	244.067
2016	73,878.36	43,989.68	9,670.731	247.628
2017	88,980.54	50,041.39	9,248.862	265.705

ตารางที่ 2 มูลค่าการค้าการลงทุนระหว่างจีนกับไต้หวัน (หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ)¹⁷¹

ในด้านประชากรและการท่องเที่ยว ข้อมูลจากสำนักงานการท่องเที่ยว กระทรวงการคมนาคมและการสื่อสารของไต้หวัน เปิดเผยว่าในปี 2017 ชาวจีนได้เข้ามาท่องเที่ยวในไต้หวันเป็นจำนวนมากเป็นอันดับหนึ่ง อันดับรองลงมาได้แก่ชาวญี่ปุ่น ฮองกง/มาเก๊า เกาหลีใต้ และ

¹⁷⁰ Ministry of Economic Affairs Investment Commission of Taiwan, "Overseas Chinese & Foreign Investment," 2018, https://www.moeaic.gov.tw/business_category.view?seq=0&lang=en [3 January, 2019].

¹⁷¹ The Bureau of Foreign Trade of Taiwan, "Trade Statistics," [3 January, 2019].

สหรัฐอเมริกา ตามลำดับ โดยประชาชนชาวจีนเข้ามาท่องเที่ยวในไต้หวันถึง 2,732,549 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 25.4 จากนักท่องเที่ยวต่างประเทศทั้งหมด¹⁷²

4.2 แนวคิดของจีนเกี่ยวกับการรวมไต้หวัน

แนวคิดของจีนเกี่ยวกับการรวมไต้หวัน เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และสงครามที่เกิดขึ้นก่อนศตวรรษที่ 19 ซึ่งส่งผลต่อสิทธิในการปกครองไต้หวัน แม้ว่ารัฐบาลก๊กมินตั๋งจะย้ายออกจากจีนมาจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่ไต้หวันในปี 1949 แต่ชนพื้นเมืองชาวไต้หวันก็ได้กล่าวอ้างสิทธิที่จะแยกตัวออกจากจีนมาโดยตลอด ดังนั้น เนื้อหาในหัวข้อนี้จึงต้องกล่าวย้อนอดีตไปไกลกว่าหัวข้อที่ผ่านมา เพื่อชี้ให้เห็นถึงที่มาของแนวคิดเกี่ยวกับการรวมไต้หวันซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของข้อพิพาทในกรณีศึกษา

ในสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับจีนปี 1895 ญี่ปุ่นบังคับจีนซึ่งขณะนั้นอยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ชิง ให้ลงนามในสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมชื่อว่าสนธิสัญญาชิโมโนเซกิ (Shimonoseki) และยึดครองไต้หวันเอาไว้ ต่อมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ปี จีนประกาศสงครามต่อต้านญี่ปุ่นและประกาศให้นานาประเทศรับรู้ว่ามีสนธิสัญญาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นจำเป็นที่จะต้องถูกยกเลิก ซึ่งรวมไปถึงสนธิสัญญาชิโมโนเซกิด้วย ต่อมาในปี 1943 ปฏิญญาไคโรที่ประกาศโดยจีน, สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ ได้กำหนดเงื่อนไขให้ญี่ปุ่นต้องคืนดินแดนทั้งหมดที่เคยยึดครองจากจีนไปซึ่งประกอบไปด้วยพื้นที่บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน, ไต้หวัน และ หมู่เกาะ Penghu จนกระทั่งวันที่ 25 ตุลาคม ปี 1945 จีนได้รับไต้หวันและหมู่เกาะ Penghu กลับคืนมาและมีสิทธิในอธิปไตยเหนือพื้นที่ดังกล่าว¹⁷³

วันที่ 5 มกราคม ปี 1950 ประธานาธิบดีทรูแมนของสหรัฐอเมริกาออกแถลงว่า “สหรัฐอเมริกาและประเทศพันธมิตรอื่นๆ ยอมรับว่าจีนมีอำนาจอธิปไตยเหนือไต้หวันตั้งแต่ปี 1945” ซึ่งจีนในปี 1945 ปกครองโดยรัฐบาลก๊กมินตั๋ง แต่ผลของสงครามกลางเมืองปี 1949 ทำให้รัฐบาลก๊กมินตั๋งถูกขับไล่โดยพรรคคอมมิวนิสต์ จึงต้องย้ายออกมากจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่ไต้หวันและพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้ปกครองจีนแผ่นดินใหญ่แทน ดังนั้น เพื่อต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ ในเดือนมิถุนายนปี 1950 สหรัฐอเมริกาจึงใช้ไต้หวันเป็นยุทธศาสตร์เพื่อโดดเดี่ยวจีนในสงครามเกาหลี ทั้งยังพยายาม

¹⁷² Ministry of Transportation and Communications: Tourism Bureau of Taiwan, "Tourism Statistics," n.d., <https://admin.taiwan.net.tw/> [3 January, 2019].

¹⁷³ Chai, "Document 12: Prc White Paper."

เสนอแนวคิดจีนสองประเทศให้กับประชาคมระหว่างประเทศได้รับรู้ด้วย ในเวลาต่อมา จีนได้พยายามแสดงความชอบธรรมในการปกครองไต้หวันด้วยการสานสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ โดยในปี 1972 จีนกับญี่ปุ่นร่วมลงนามในแถลงการณ์ร่วมกันเพื่อเปิดความสัมพันธ์ทางการทูต ซึ่งในแถลงการณ์ก็ระบุว่า ญี่ปุ่นยอมรับว่าไต้หวันคือส่วนหนึ่งของจีน ญี่ปุ่นเข้าใจและยอมรับในเจตนาของจีนนี้¹⁷⁴ ในปีเดียวกันนี้ จีนยังเชิญประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ริชาร์ด นิกสัน (Richard Nixon) เยือนประเทศจีนเพื่อสานสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา ขณะเดียวกันสหรัฐอเมริกาก็ต้องการสานสัมพันธ์กับจีนเพื่อเป็นยุทธศาสตร์ในถ่วงดุลอำนาจกับสหภาพโซเวียต¹⁷⁵

การเยือนจีนของประธานาธิบดีนิกสันนำมาซึ่งแถลงการณ์ร่วมกัน (joint communique 1972) โดยมีเนื้อหาช่วงหนึ่งกล่าวว่าแม้จะมีจีนทั้งสองฝั่งของช่องแคบ แต่ทั้งสองฝั่งนี้หมายถึงจีนเดียว (One China) และไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน¹⁷⁶ นโยบายที่สหรัฐอเมริกายึดถือต่อประเทศจีนในขณะนั้น จึงเรียกได้ว่าเป็นนโยบายจีนเดียว (One China Policy) อย่างไรก็ตาม การที่สหรัฐอเมริกาใช้นโยบายนี้แต่ไม่ได้ให้คำจำกัดความที่ชัดเจนได้ทำให้จีนตีความนโยบายจีนเดียวตามหลักการจีนเดียว (One China Principle) ของจีนเอง¹⁷⁷ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว หลักการจีนเดียวจีนให้ความหมายว่า จีนมีเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้นบนโลกนี้ ไต้หวันเป็นเพียงส่วนหนึ่งของจีนซึ่งจีนมีความชอบธรรมในการปกครองทุกส่วนที่เป็นของจีน¹⁷⁸ อย่างไรก็ตาม หลักการจีนเดียวที่สหรัฐอเมริกาหมายถึงคือ สหรัฐอเมริกายอมรับว่าจีนได้อ้างสิทธิ์เหนือไต้หวันซึ่งหมายถึงการยอมรับว่ารัฐบาลจีนที่มีความชอบธรรมมีเพียงหนึ่งเดียวคือจีนแผ่นดินใหญ่ แต่สหรัฐอเมริกาไม่ได้ระบุถึงว่าจีนจะสามารถมีอธิปไตยเหนือไต้หวัน¹⁷⁹ นั่นจึงหมายความว่าทั้งสองฝ่ายมีนโยบายจีนเดียวตามหลักการจีนเดียวของตนเอง และด้วยหลักการจีนเดียวที่แต่ละฝ่ายตีความต่างกันไปนี้ ทำให้นโยบายจีนเดียวที่แต่ละฝ่ายยึดถือต่างกันไปด้วย

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ America's Library, "President Nixon Goes to China February 21, 1972," n.d., http://www.americaslibrary.gov/jb/modern/jb_modern_nixchina_1.html [28 March, 2019].

¹⁷⁶ The Joint Communique of the United States of America and the People's Republic of China, 27 February 1972,

¹⁷⁷ Y. Frank Chiang, "One-China Policy and Taiwan," *Fordham International Law Journal* 28, 1 (2004): 1-87.

¹⁷⁸ Richard C. Bush, "A One-China Policy Primer," *East Asia Policy Paper* 10 (March 2017): 1-25.

¹⁷⁹ Formosan Association for Public Affairs, "'One China Policy Vs One China Principle'," 12 May 2017, <https://fapa.org/wp/2017/05/may-12-2017-one-china-policy-vs-one-china-principle/> [28 March, 2019].

นอกจากนโยบายจีนเดียว หรือ แนวคิดจีนเดียวแล้ว จีนยังมีแนวคิดเกี่ยวกับการรวมประเทศ โดยสันติ (Peaceful Reunification) โดยปี 1979 รัฐบาลจีนได้รับเอาแนวคิดของเติ้งเสี่ยวผิง ซึ่งเป็นแนวคิดที่พัฒนาไปพร้อมกับแนวคิดหนึ่งประเทศสองระบบ ใจความสำคัญของแนวคิดเป็นการชี้ให้นโยบายของจีนสอดคล้องกับการรวมประเทศโดยสันติ กล่าวคือจีนจะพยายามอย่างสุดความสามารถ เพื่อให้เกิดการรวมประเทศโดยสันติและจะไม่ใช้กำลังทหารในการบังคับ ซึ่งการรวมประเทศนี้กล่าวรวมถึงการสนับสนุนความสัมพันธ์ในด้านต่างๆข้ามช่องแคบทั้งในแง่ระหว่างประชาชนกับประชาชน เศรษฐกิจ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การค้า การคมนาคมทั้งทางเรือ ทางอากาศ เป็นต้น การรวมประเทศโดยสันตินี้จีนกล่าวว่าสามารถบรรลุได้ด้วยการเจรจาและการยึดถือนโยบายจีนเดียว ซึ่งภายหลังจากการรวมประเทศ รัฐบาลจีนวางแผนไว้ว่าแนวคิดหนึ่งประเทศสองระบบจะถูกนำมาปฏิบัติใช้ และรัฐบาลจีนจะไม่ส่งทหารหรือบุคลากรไปปกครองไต้หวัน¹⁸⁰

ช่วงต้นทศวรรษ 1980 จีนให้ความสนใจกับการรวมประเทศโดยสันติและแนวคิดหนึ่งประเทศสองระบบ โดยรัฐบาลจีนได้พยายามเจรจากับ Margaret Thatcher นายกรัฐมนตรีอังกฤษ เพื่อนำแนวคิดดังกล่าวไปปรับใช้กับฮ่องกง ในปี 1984 การเจรจาสำเร็จและนำไปสู่การออกปฏิญญาร่วมกันระหว่างจีนกับอังกฤษ ทำให้จีนใช้ประเด็นนี้เสนอต่อไต้หวันเพื่อให้ไต้หวันมองแนวคิดดังกล่าวในเชิงบวกมากยิ่งขึ้น¹⁸¹ ต่อมาปี 1987 การเจรจาแนวคิดดังกล่าวเริ่มเป็นไปในทางที่ดีเมื่อจีนและไต้หวันมีแผนที่จะเจรจาสันติภาพร่วมกัน โดยฝ่ายไต้หวันได้ส่งผู้แทนไปเจรจาในเบื้องต้นและเตรียมพร้อมที่จะเปิดการเจรจาอย่างเป็นทางการแล้ว แต่เจียงจิงกวอ ผู้นำไต้หวัน ณ ขณะนั้น ถึงแก่อสัญกรรมไปเสียก่อน¹⁸²

ในปี 1988 หลังจากเจียงจิงกวอถึงแก่อสัญกรรม หลี่เต็งฮุย ที่เป็นรองประธานาธิบดีก็ก้าวขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีแทนเจียงจิงกวอ หลี่เป็นประธานาธิบดีคนแรกที่เกิดที่ไต้หวัน ด้วยความที่เป็นชาวพื้นเมืองไต้หวันทำให้หลี่มีอุดมการณ์เกี่ยวกับการแยกตัวออกจากประเทศจีน ในขณะที่พรรคก๊กมินตั๋งแต่เดิมที่ไม่ได้ต้องการแยกตัวออกมาจากจีนมาก่อน อุดมการณ์ของพรรคโน้มเอียงไปทางการรวมประเทศกับจีน โดยเฉพาะในสมัยประธานาธิบดีเจียงจิงกวอที่กำลังจะเจรจาสันติภาพกับจีน อย่างไรก็ตาม การที่หลี่ก้าวขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีแทนเจียงจิงกวอ หลี่จึงต้องสนับสนุนแนวคิดการ

¹⁸⁰ Chai, "Document 12: Prc White Paper."

¹⁸¹ C. L. Chiou, "Dilemmas in China's Reunification Policy toward Taiwan," *Asian Survey* 26, 4 (April 1986): 467-82.

¹⁸² Lin and Wu, "Chinese National Identity under Reconstruction," p. 78.

ไม่พยายามแยกตัวออกจากจีนเพื่อที่ตนจะได้มีบทบาทในการเลือกตั้งประธานาธิบดีครั้งต่อไป¹⁸³ พิธีรับตำแหน่งประธานาธิบดีอย่างเป็นทางการของหลี่ จัดขึ้นในปี 1990 หลี่ได้กล่าวแถลงว่า “ไต้หวันคือส่วนหนึ่งของจีน ทั้งจีนและไต้หวันเป็นดินแดนที่ไม่สามารถแบ่งแยกจากกันได้ อีกทั้งประชาชนชาวจีนทุกคนไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็ถือเป็นชนชาติเดียวกัน”¹⁸⁴

แม้ว่าหลี่จะมีท่าทีสนับสนุนนโยบายเกี่ยวกับการรวมชาติของจีน แต่ในความเป็นจริงแล้วความตั้งใจของหลี่คือการสนับสนุนการแยกตัวออกจากจีน โดยในปี 1990 สำนักประธานาธิบดีของไต้หวันได้จัดตั้ง คณะกรรมการกิจการจีนแผ่นดินใหญ่ (Mainland Affairs Council: MAC), มูลนิธิเพื่อการแลกเปลี่ยนระหว่างช่องแคบไต้หวัน (Straits Exchange Foundation: SEF) หน่วยงานเหล่านี้ แม้จะดูเหมือนว่าเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนการรวมชาติ แต่หลี่ได้ใช้กลไกของหน่วยงานเหล่านี้ในการสนับสนุนนโยบายการแยกตัวออกจากจีน เช่น ใช้กลไกของ MAC ที่สามารถดูแลความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนชาวจีนและไต้หวัน ในการควบคุมการเดินทางแลกเปลี่ยนการอยู่อาศัยระหว่างชาวไต้หวันและชาวจีน ใช้กลไกของ SEF ที่สามารถจัดการประเด็นต่างๆข้ามช่องแคบได้ เพื่อกีดกันไม่ให้หน่วยงานอื่นๆของไต้หวันที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆข้ามช่องแคบ เข้ามามีบทบาทในประเด็นดังกล่าวได้¹⁸⁵ ลักษณะของการใช้ประโยชน์จากหน่วยงานต่างๆเหล่านี้ จึงเปรียบเสมือนความพยายามที่จะสนับสนุนการแยกตัวออกจากจีนภายใต้หน่วยงานที่ดูเหมือนว่าจะเป็นแกนหลักสำคัญในการสนับสนุนการรวมประเทศ

พัฒนาการการรวมประเทศระหว่างจีนกับไต้หวันดำเนินมาถึงการมีฉันทามติระหว่างจีนกับไต้หวันเกี่ยวกับนโยบายจีนเดียว ที่เกิดขึ้นในเดือนพฤศจิกายน ปี 1992 สมาคมความสัมพันธ์ข้ามช่องแคบไต้หวัน (Association for Relations Across the Taiwan Strait: ARATS) ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดของจีน และ SEF ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดของไต้หวัน สามารถสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างจีนกับไต้หวันได้ โดยอ้างว่าการตกลงในความเข้าใจนี้ ทั้งจีนและไต้หวันจะยึดถือนโยบายจีนเดียว และทั้งสองฝ่ายจะร่วมกันผลักดันการรวมชาติ¹⁸⁶ จากฉันทามติปี 1992 นี้ ส่งผลให้ในเดือนเมษายนปีถัดมา ทั้งสองฝ่ายต่างร่วมลงนามในข้อตกลงเป็นจำนวนมากเพื่อปกป้องสิทธิ์และผลประโยชน์ที่จะ

¹⁸³ Chia-chi Lin, "Lee Teng-Hui's Political Cross-Straits Policy and Mainland China's Reaction" (Doctoral thesis, University of Pretoria, 2004).

¹⁸⁴ J. Bruce Jacobs and I-hao Ben Liu, "Lee Teng-Hui and the Idea of "Taiwan"," *The China Quarterly* 190 (June 2007): 375-93.

¹⁸⁵ Lin, "Lee Teng-Hui's Political Cross-Straits Policy and Mainland China's Reaction," pp. 145-146.

¹⁸⁶ *Ibid.* pp. 147-148.

เกิดขึ้นต่อทั้งสองฝ่าย¹⁸⁷ อย่างไรก็ตาม ทั้งจีนและไต้หวันต่างก็ตีความฉันทามติปี 1992 ที่แตกต่างกันออกไป นโยบายจีนเดียวคือการที่ทั้งสองยอมรับว่าจีนมีเพียงหนึ่งเดียว แต่คำจำกัดความคำว่า “จีน” จีนตีความว่า “จีน” ในที่นี้มีไต้หวันเป็นมณฑลหนึ่งของจีน ขณะที่ไต้หวันตีความว่า “จีน” ในที่นี้หมายถึงจีนแผ่นดินใหญ่เท่านั้น¹⁸⁸

ตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ประธานาธิบดีหลี่เริ่มสนับสนุนแนวทางการแยกตัวออกจากจีนและไม่สนใจนโยบายจีนเดียว ฉันทามติที่เกิดขึ้นในปี 1992 ก็เป็นการตีความว่านโยบายจีนเดียวคือการมีจีนแผ่นดินใหญ่เพียงหนึ่งเดียว ไต้หวันก็คือจีนไต้หวันไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับจีนแผ่นดินใหญ่ แนวคิดการแยกตัวออกจากจีนของหลี่ยังได้รับการสนับสนุนภายในไต้หวันเป็นอย่างดี จากกลุ่มที่ต้องการแยกตัวออกจากจีนทั้งประชาชนชาวพื้นเมืองไต้หวันเอง แม้แต่ภายในพรรคก๊กมินตั๋งเองก็ไม่ได้ต้องการสนับสนุนการรวมประเทศกับจีนทั้งหมด ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการแยกตัวออกจากจีนจึงแพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ภายใต้การนำของหลี่ ไต้หวันยังมีกลไกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแยกตัวเพื่อสร้างไต้หวันให้เป็นรัฐเอกราช¹⁸⁹ โดยประธานาธิบดีหลี่ยพยายามที่จะสานสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ทั้งยังพยายามหลายครั้งที่จะเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ¹⁹⁰

ความสัมพันธ์ข้ามช่องแคบเริ่มตึงเครียดเมื่อจีนมีมาตรการการฝึกซ้อมปฏิบัติการทางทหาร และทดสอบขีปนาวุธใกล้น่านน้ำของไต้หวันตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ปี 1995 ถึงเดือนมีนาคม ปี 1996¹⁹¹ การที่ประธานาธิบดีหลี่กลับไปเยือนมหาวิทยาลัยคอร์เนล ที่สหรัฐอเมริกาในปี 1995 ซึ่งเป็นสถาบันที่เขาเคยศึกษาเล่าเรียนมา ทางกรจีนตีความว่าการเยือนครั้งนี้เป็นนโยบายที่ไต้หวันพยายามเข้าหาสหรัฐอเมริกาเพื่อพยายามแบ่งแยกเป็นจีน 2 ประเทศ (Two Chinas) หรือแบ่งแยกเป็นหนึ่งจีนหนึ่งไต้หวัน (One China, One Taiwan) เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้จีนไม่พอใจและเริ่มทดสอบขีปนาวุธและมีมาตรการการฝึกซ้อมปฏิบัติการทางทหาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้พยายามเจรจากับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีนโดยกล่าวว่าสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีเจตนาละเลยนโยบายจีนเดียว การเยือนของไต้หวันและความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐกับไต้หวันเป็นแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งความสัมพันธ์แบบนี้จะยังคงดำเนินต่อไป แม้ว่า

¹⁸⁷ Chai, “Document 12: Prc White Paper.”

¹⁸⁸ Koopman, “Taiwan's Path to Independence.”

¹⁸⁹ Chai, “Document 12: Prc White Paper.”

¹⁹⁰ T. Y. Wang, “Cross-Strait Relations after the 2000 Election in Taiwan,” *Asian Survey* 41, 5 (September/October 2001): 716-36.

¹⁹¹ Ibid.

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีนจะพึงพอใจต่อท่าทีของสหรัฐฯ¹⁹² แต่ในช่วงเวลาถัดมาไม่กี่เดือน การที่หลี่เติงฮุยได้รับความนิยมนในการเลือกตั้งประธานาธิบดีเดือนมีนาคม ปี 1996 ทำให้จีนไม่พอใจและเริ่มทดสอบขีปนาวุธใหม่อีกครั้ง ในครั้งนี้สหรัฐอเมริกาได้ส่งกองเรือรบมาที่ช่องแคบไต้หวัน เพื่อเตือนให้จีนหยุดใช้กำลังข่มขู่ไต้หวัน¹⁹³ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้เจรจากับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศจีนหลายครั้งนำมาซึ่งการตกลงร่วมกันว่าจีนจะรวมประเทศโดยสันติวิธีและไม่ใช้กำลังในการบังคับไต้หวัน¹⁹⁴

นโยบายของจีนในช่วงเวลานี้ จึงถูกพิจารณาว่าเป็นยุคของจีนที่ใช้ความรุนแรงและอำนาจทางทหารเพื่อคุกคามไต้หวัน¹⁹⁵ ซึ่งก็อาจมีสาเหตุมาจากความจำเป็นในการตอบโต้กับความพยายามแยกตัวออกจากจีนของประธานาธิบดีหลี่ที่ดำเนินนโยบายเพื่อแยกตัวออกจากจีนเรื่อยมาตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 1990 และแม้จะเป็นปลายทศวรรษ 1990 ประธานาธิบดีหลี่ก็ยังคงเคลื่อนไหวเพื่อแยกตัวออกจากจีน เช่น การตีพิมพ์หนังสือชื่อ *The Road to Democracy* อีกทั้งยังเป็นตัวแทนของกองกำลังแยกตัวออกจากจีนในไต้หวันอีกด้วย¹⁹⁶

4.3 จีนกับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรองกับไต้หวัน

เนื้อหาในส่วนก่อนหน้านี้ได้แสดงถึงการใช้อำนาจทางทหารเพื่อพยายามกดดันไม่ให้ไต้หวันเลือกหลี่เติงฮุยจากพรรคก๊กมินตั๋งขึ้นมาเป็นประธานาธิบดี ซึ่งแม้ว่าพรรคนี้อาจมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับรัฐบาลจีนมาก่อน แต่หลี่กลับมีทัศนคติเกี่ยวกับการแยกประเทศ อย่างไรก็ตาม นโยบายทางทหารนี้ก็ส่งผลกระทบต่อในเชิงลบย้อนกลับมาที่จีน เพราะการแสดงแสนยานุภาพทางการทหารทำให้สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศเกิดความตึงเครียดมากขึ้น เช่น การที่สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ตื่นตัวกับเหตุการณ์ดังกล่าวและทำให้ ASEAN มีความใกล้ชิดกับ

¹⁹² Gary Klintworth, "Crisis Management: China, Taiwan and the United States - the 1995-96 Crisis and Its Aftermath," *The Australian Parliament House*, n.d., https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/RP9697/97r p14#PARTII [5 April, 2019].

¹⁹³ James Risen, "U.S. Warns China on Taiwan, Sends Warships to Area," *Los Angeles Times*, 11 March 1996, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1996-03-11-mn-45722-story.html> [3 April, 2019].

¹⁹⁴ Klintworth, "Crisis Management," *The Australian Parliament House*, [5 April, 2019].

¹⁹⁵ Shu Keng and Gunter Schubert, "Agents of Taiwan-China Unification? The Political Roles of Taiwanese Business People in the Process of Cross-Strait Integration," *Asian Survey* 50, 2 (March/April 2010): 287-310.

¹⁹⁶ Chai, "Document 12: Prc White Paper."

สหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้น, การที่ญี่ปุ่น กระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาอย่างแนบแน่นยิ่งขึ้น และ การเกิดการเจรจาความมั่นคงของภูมิภาคระหว่างญี่ปุ่นและออสเตรเลีย¹⁹⁷

แม้ว่าจีนจะใช้เครื่องมือทางทหารเพื่อกดดันไม่ให้หลี่เติงชู่ได้รับการเลือกตั้งเป็น ประธานาธิบดี แต่การที่หลี่ชนะการเลือกตั้งจึงพิจารณาได้ว่าเครื่องมือทางทหารเช่นนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื้อหาในส่วนนี้จะนำเสนอความพยายามของจีนในการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อต่อรองหรือกดดันให้ไต้หวันให้ไต้หวันยึดถือนโยบายจีนเดียวตามแนวทางของจีน โดยรูปแบบของการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนได้ปรากฏทั้งในแง่ของการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการลงโทษทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากเหตุการณ์ต่างๆ ดังนี้

การตอบโต้ของจีนต่อผลการเลือกตั้งไต้หวันปี 2000

พรรคการเมืองสำคัญที่แข่งขันกันในการเลือกตั้งไต้หวันปี 2000 คือ พรรคประชาธิปไตยก้าวหน้า (Democratic Progressive Party: DPP) โดยมีเฉินชู่เปี่ยน (Chen Shui-bian) เป็นผู้สมัครเลือกตั้งซึ่งตำแหน่งประธานาธิบดี กับพรรคก๊กมินตั๋ง (Kuomintang: KMT) โดยมีเหลียนชาน (Lien Chan) เป็นผู้สมัครเลือกตั้งซึ่งตำแหน่งประธานาธิบดี แม้ว่าประธานาธิบดีหลี่จะมาจากพรรคก๊กมินตั๋ง แต่เนื้อหาข้างต้นก็ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่าประธานาธิบดีหลี่มีความพยายามที่จะแยกตัวออกจากจีนซึ่งเป็นแนวคิดที่ตรงกันข้ามกับพรรคก๊กมินตั๋ง ดังนั้นประธานาธิบดีหลี่จึงให้ความสนใจกับพรรค DPP ที่อุดมการณ์พรรคโน้มเอียงไปที่ความพยายามที่จะแยกตัวออกจากจีน

เมื่อการเลือกตั้งไต้หวันมีตัวแสดงที่ชัดเจนที่มีความพยายามที่จะแยกตัวออกจากจีน ทำให้จีนไม่พอใจและพยายามข่มขู่เพื่อป้องกันไม่ให้ไต้หวันมีผู้นำที่มาจากพรรค DPP Zhu Rongji นายกรัฐมนตรีจีนในขณะนั้น กล่าวในวันที่ 15 มีนาคม ซึ่งเป็นวันก่อนการเลือกตั้ง 3 วันผ่านรายการทางโทรทัศน์ในจีนว่า “ไม่อนุญาตให้ประชาชนชาวไต้หวันเลือกผู้สมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีที่พยายามแสวงหาเอกราชให้กับไต้หวัน และผู้ที่ยึดถือนโยบายจีนเดียวเท่านั้นจึงจะได้รับการสนับสนุนจากจีน”¹⁹⁸ คำกล่าวนี้แม้จีนจะไม่ระบุชื่อว่าเป็นใคร แต่ประชาชนชาวไต้หวันก็รู้กันดีว่าหมายถึงเงิน

¹⁹⁷ Klintworth, "Crisis Management," *The Australian Parliament House*, [5 April, 2019].

¹⁹⁸ Larry Diamond, "Taiwan's Presidential Politics: Democratization and Cross-Strait Relations in the Twenty-First Century," in *Anatomy of an Electoral Earthquake: How the Kmt Lost and the Dpp Won the 2000 Presidential Election*, ed. Muthiah Alagappa (U.S.A: Library of Congress, 2001).

สูญเสียเงิน ค่ากล่าวนี้จึงทำให้ประชาชนไม่พอใจเงินและหันมาสนับสนุนเงินสูญเสียเงินมากขึ้นจนทำให้เงินสูญเสียเงินขณะการเลือกตั้งในปี 2000¹⁹⁹

การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนในครั้งนี้จะปรากฏกับกลุ่มธุรกิจชาวไต้หวัน เดิมทีประธานาธิบดีหลี่ มีแนวนโยบายมุ่งใต้ (go south policy) มาตั้งแต่ปี 1994 แล้ว เพื่อชะลอไม่ให้นักลงทุนเข้าไปลงทุนที่จีนมากเกินไป และเพื่อส่งเสริมให้นักธุรกิจมุ่งลงทุนกับกลุ่มประเทศทางตอนใต้ เช่น ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลี่ยังได้ประโยชน์ทางการเมืองจากนโยบายมุ่งใต้ด้วยเช่นกัน เพราะการทูตเชิงเศรษฐกิจ (trade diplomacy) ได้ช่วยให้เกิดการเยือนระดับประธานาธิบดีหรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงของไต้หวันกับประเทศคู่เจรจาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสนับสนุนการลงทุนและความร่วมมือทางเศรษฐกิจด้านต่างๆ²⁰⁰ อย่างไรก็ตาม นักลงทุนก็ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำดังกล่าวแล้วแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากความแตกต่างของ ภาษา สังคม และวัฒนธรรม การที่กลุ่มทุนของไต้หวันผูกพันกับจีนเช่นนี้ ทำให้การตอบโต้ของจีนต่อผลการเลือกตั้งไต้หวันปี 2000 เริ่มต้นจากการที่จีนตรวจสอบว่ากลุ่มธุรกิจไหน จะลงคะแนนเสียงให้กับพรรคไต้หวัน และใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อลงโทษต่อกลุ่มธุรกิจนั้นๆ²⁰¹

กลุ่มธุรกิจสำคัญที่ถูกจีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการลงโทษ มีอาทิ 1. Stan Shih นอกจากจะดำรงตำแหน่งประธานบริษัทผู้ผลิตคอมพิวเตอร์ Acer แล้ว ยังดำรงตำแหน่งที่ปรึกษา นโยบายแห่งชาติในสมัยประธานาธิบดีหลี่ และดูเหมือนว่าจะมีความสัมพันธ์อันดีกับ เงินสูญเสียเงิน ผู้สมัครเลือกตั้งซึ่งดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี เมื่อเงินชนะการเลือกตั้ง สินค้าของบริษัท Acer ในจีนถูกสั่งห้ามขายในแผ่นดินใหญ่ ทำให้ Shih ต้องเข้าไปเจรจาและประกาศสนับสนุนการรวมประเทศ Stan Shih ยังถูกเจ้าหน้าที่อาวุโสของจีนปฏิเสธการเข้าพบ เมื่อเขาเข้าร่วมประชุมเทคโนโลยีที่กรุงปักกิ่งในเดือนเมษายนปี 2000²⁰² แม้การกระทำของ Shih จะนำมาซึ่งเสียงวิจารณ์ในเชิงลบจากประชาชนชาวไต้หวัน แต่ภายหลังการเลือกตั้ง Shih ก็ยังคงให้การสนับสนุนจีนต่อไป 2. Chang Yung-fa ผู้บริหารสูงสุดของบริษัทขนส่งสินค้าทางเรือ Evergreen และเป็นผู้สนับสนุนการเรียกร้องเอกราชของไต้หวัน อีกทั้งยังมีส่วนสำคัญที่ทำให้เงินชนะการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีได้ การค้าระหว่างจีนกับไต้หวันมักจะเป็นการค้าทางอ้อม โดยผ่านทางฮ่องกงเป็นหลัก ดังนั้น He Zhiming ผู้ประสานงาน

¹⁹⁹ Norris, *Chinese Economic Statecraft*, p. 122.

²⁰⁰ Tsun-tzu Kristy Hsu, "A Review of Taiwan's Old and New Go South Policy: An Economic Perspective," *Prospect Journal* 18 (2017): 63-88.

²⁰¹ Norris, *Chinese Economic Statecraft*, pp. 121-122.

²⁰² Tanner, *Chinese Economic Coercion against Taiwan*, p.115.

ของจีนกับฮ่องกงจึงเตือนฮ่องกงไม่ให้มีความสัมพันธ์กับคู่ค้าที่มีทัศนคติโน้มเอียงไปทางการแยกตัวออกจากจีน ภายหลังจากเลือกตั้งปี 2000 Chang ปรับเปลี่ยนทัศนคติไม่สนับสนุนการเรียกร้องเอกราชของไต้หวันอีกต่อไป เพื่อแลกกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้นกับจีน 3. Hsu Wen-lung ผู้บริหารสูงสุดของบริษัทพลาสติกและปิโตรเคมี Chi Mei เป็นที่รู้จักกันดีในไต้หวันว่าเขา มีทัศนคติเกี่ยวกับการเรียกร้องเอกราช และยังเป็นทีที่ปรึกษาให้กับประธานาธิบดีหลี่ Hsu เป็นแกนนำสำคัญที่สนับสนุนเงินในการเลือกตั้ง และเคยขึ้นแถลงว่าเงินจะเป็นทายาทของประธานาธิบดีหลี่ที่จะเป็นประธานาธิบดีที่ดีที่สุดเท่าที่เคยมีมา Hsu ยังยอมรับตำแหน่งที่ปรึกษาด้านนโยบาย ถ้าหากเงินได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีอีกด้วย ภายหลังจากเลือกตั้ง โรงงานและฐานปฏิบัติการของ Chi Mei ถูกตรวจสอบในด้านต่างๆ ทั้งตรวจสอบการทำลายสิ่งแวดล้อม ภาษี ศุลกากร และการตรวจสอบแรงงานรัฐบาลจีนยังแถลงข่มขู่บริษัท Chi Mei อย่างเปิดเผยว่าจะขึ้นภาษีแก๊สในโรงงานทั้ง 6 แห่งของ Chi Mei ในประเทศจีน²⁰³ สิ่งนี้ Hsu ถูกจีนคุกคามนี้ แม้จะดูเหมือนไม่รุนแรงเท่าบริษัทอื่นๆ ตามที่กล่าวมาข้างต้น แต่ภายหลังจากเลือกตั้งปี 2000 Hsu ขยายการผลิตไปสู่การผลิตจอ LCD TV ทำให้จำเป็นต้องขยายโรงงานผลิตในประเทศจีน ซึ่งการขยายโรงงานนี้ยังคงมีอุปสรรคเป็นการถูกจีนคุกคามด้วยการตรวจสอบอยู่ตลอดเวลาที่ Hsu มีทัศนคติโน้มเอียงไปทางการแยกประเทศด้วย²⁰⁴

China Securities Market Research and Planning Center ณ กรุงปักกิ่ง ได้ตีพิมพ์บทความโจมตีนักธุรกิจเหล่านี้ลงในหนังสือพิมพ์ *The Financial and Economics Times* เมื่อวันที่ 11 เมษายน ปี 2000 ซึ่งนำเสนอว่า “นี่หรือคือสิ่งที่นักธุรกิจไต้หวันทำ? สร้างมูลค่าทางการเงินเป็นจำนวนมากในประเทศจีนเพื่อเอากลับไปสนับสนุนการเรียกร้องเอกราช” โดยบทความได้ให้ข้อมูลของกลุ่มธุรกิจที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในจีนเช่น บริษัทคอมพิวเตอร์ Acer ของ Stan Shih คือหนึ่งในยี่ห้อคอมพิวเตอร์ที่ขายดีที่สุดในประเทศจีน ซึ่งเป็นบริษัทที่จะมีแผนลงทุนใน Internet portal ของจีน และยังมีแผนที่จะลงทุนในตลาดจีนเป็นมูลค่ากว่า 3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ บริษัทขนส่ง Evergreen ของ Chang Yung-fa นอกจากจะเป็นหนึ่งในบริษัทขนส่งที่ใหญ่ที่สุดรวมถึงสายการบิน EVA Airways แล้ว บริษัทของเขายังมีสำนักงานในจีน 14 แห่งที่ยึดโยงกับบริษัทขนส่งสำคัญของจีนเพื่อสามารถขนส่งสินค้าข้ามช่องแคบไต้หวันผ่านทางท่าเรือกลาง (ซึ่งเป็นการขนส่งที่ไม่ได้รับอนุญาตจากจีน) และสายการบิน EVA Airways ก็มีผู้โดยสาร 15,600 คนต่อสัปดาห์จากไต้หวันมายังมาเก๊า

²⁰³ Chun-Yi Lee, "The Changing Dynamics of the Relations among China, Taiwan, and the United States," in *The Color of Taiwanese Businesses in China: Blue, Green or Red?*, ed. Cal Clark (United Kingdom: Cambridge Scholars, 2011).

²⁰⁴ Norris, *Chinese Economic Statecraft*, pp. 122-124.

เพื่อที่จะเข้ามาภายในประเทศจีน บริษัทเคมีภัณฑ์ของ Hsu Wen-lung ได้ขนส่งปิโตรเคมีภัณฑ์จาก ไต้หวันเข้ามายังจีนปีละกว่า 1 ล้านตัน และร้อยละ 40 ของปิโตรเคมีภัณฑ์ที่จีนนำเข้าก็มาจากแหล่งนี้ รวมไปถึง Chi Mei ยังมีโรงงานผลิตโพลีเอสเตอร์ในมณฑล Zhenhai ซึ่งผลิตได้ปีละกว่า 3 แสนตัน²⁰⁵

จากบทความดังกล่าวสามารถพิจารณาได้ว่า นักธุรกิจไต้หวันที่ไปลงทุนต่างประเทศ นอกจากจะเป็นตัวแสดงสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไต้หวันแล้ว ยังเป็นตัวแปรสำคัญของความสำเร็จทางเศรษฐกิจของไต้หวันด้วย ตัวแสดงเหล่านี้เข้าไปลงทุนและผูกพันกับเงินในเชิงลึก จึงสามารถใช้ประโยชน์จากสถานะนี้ได้ ผู้นำธุรกิจเหล่านี้มีบทบาททางการเมืองที่สำคัญต่อนโยบายเศรษฐกิจของพรรค DPP อันเป็นนโยบายสำคัญที่มีไว้เพื่อตอบโต้ต่อสถานการณ์ต่างๆในจีน อีกทั้งผู้นำบริษัทเหล่านี้ยังสนับสนุนการเป็นสมาชิกเข้าชิงตำแหน่งประธานาธิบดีของเฉินในช่วงการเลือกตั้งปี 2000 คำกล่าวของนายกรัฐมนตรีนิน Zhu Rongji ที่กล่าวก่อนการเลือกตั้งไม่กี่วันว่า “ผู้ที่ยึดนโยบายจีนเดียวเท่านั้นจึงจะได้รับการสนับสนุนจากจีน” หลังจากการเลือกตั้งปี 2000 การที่จีนใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการลงโทษกลุ่มธุรกิจเหล่านี้ได้ทำให้กลุ่มธุรกิจเหล่านี้ถอยห่างจากประธานาธิบดีเฉิน²⁰⁶

อย่างไรก็ตาม ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนชาวไต้หวันโดย National Chengchi University เผยว่า เดิมทีในปี 2000 ประชาชนชาวไต้หวันสนับสนุนการแยกตัวออกจากจีน คิดเป็นร้อยละ 64.7 แต่ในปี 2003 ประชาชนชาวไต้หวันสนับสนุนการแยกตัวออกจากจีนมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 72.6²⁰⁷ คำกล่าวของนายกรัฐมนตรีนิน Zhu Rongji จึงไม่เพียงทำให้ประชาชนชาวไต้หวันไม่พอใจเท่านั้น ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนชาวไต้หวันนี้ยังชี้ให้เห็นว่าประชาชนชาวไต้หวันสนับสนุนการแยกตัวออกจากจีนมากขึ้นอีก ซึ่งสอดคล้องกับการที่ประธานาธิบดีเฉินได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีอีกครั้งในปี 2004 ผลการเลือกตั้งเฉินมีคะแนนนำอยู่ที่ 29,518 คะแนน จากคะแนนทั้งหมดประมาณ 13.25 ล้านคะแนน ซึ่งคิดเป็นร้อยละประมาณ 51²⁰⁸ นั้นหมายความว่า แม้ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนชาวไต้หวันจะสนับสนุนการแยกตัวออกจากจีน แต่ก็มีประชาชน

²⁰⁵ John Tkacik, "The Costs of Conflict: The Impact on China of a Future War," in *Taiwan Dependence: The Strategic Dimension of Cross-Strait Trade and Investment*, ed. Andrew Scobell (Pennsylvania: U.S. Army War College, 2011).

²⁰⁶ Tanner, *Chinese Economic Coercion against Taiwan*, p. 115.

²⁰⁷ Keng and Schubert, "Agents of Taiwan-China Unification?."

²⁰⁸ Keith Bradsher and Joseph Kahn, "Taiwan's Leader Wins Re-Election; Tally Is Disputed," *The New York Times*, 21 March 2004, <https://www.nytimes.com/2004/03/21/world/taiwan-s-leader-wins-re-election-tally-is-disputed.html> [15 April, 2019].

ชาวไต้หวันเกือบครึ่งหนึ่งที่ไม่สนับสนุนเฉิน ซึ่งประชาชนชาวไต้หวันในส่วนนี้ จะมีบทบาทสำคัญสำหรับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนต่อการเลือกตั้งไต้หวันในปี 2008

การค้าผลไม้กับการเลือกตั้งภายหลังปี 2004

นอกจากจีนจะใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในเชิงลงโทษไต้หวันแล้ว จีนยังใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในเชิงให้ประโยชน์แก่ไต้หวันอีกด้วย โดยการจูงใจ/โน้มน้าวตัวแสดงในไต้หวันที่มีผลกับการเลือกตั้ง (Lobby) ด้วยการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ตัวแสดงนั้นเพื่อให้ตัวแสดงนั้นมีท่าทีโอนอ่อนต่อจีน ซึ่งผลการเลือกตั้งปี 2004 มีประชาชนเกือบครึ่งหนึ่งที่ไม่สนับสนุนเฉิน ดังนั้น ตัวแสดงที่จีนให้ความสำคัญเพื่อที่จะจูงใจ/โน้มน้าวก็คือกลุ่มประชาชนที่เป็นฐานเสียงของพรรค DPP เพื่อให้ประชาชนเหล่านั้นหันมาสนับสนุนพรรค KMT แทน

เมื่อพิจารณาผลการเลือกตั้งปี 2004 ในมณฑลที่เป็นฐานเสียงที่สำคัญที่สุดของพรรค DPP แล้ว พบว่ามณฑลเหล่านี้มีความสามารถในการผลิตผลไม้ส่งออกจนได้ชื่อว่าเป็น “ตะกร้าผลไม้ของไต้หวัน” มณฑลเหล่านี้ประกอบไปด้วยมณฑล Yunlin, Chiayi, Tainan, Kaohsiung และ Pingtung โดยผลการเลือกตั้งในปี 2004 คะแนนทั้งหมดของประชาชนชาวไต้หวันที่เลือกพรรค DPP มาจากมณฑล Pingtung และ Kaohsiung ประมาณร้อยละ 15-20 และมาจากมณฑล Yunlin, Chiayi และ Tainan มากกว่าร้อยละ 20²⁰⁹

ชาวสวนผลไม้ของไต้หวันจึงถูกจีนพิจารณาว่าเป็นตัวแสดงที่สามารถ Lobby แล้วจะเกิดผลประโยชน์ต่อจีนที่มุ่งหวังจะให้ประชาชนชาวไต้หวันหันมาสนับสนุนพรรค KMT แทนพรรค DPP ซึ่งการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชาวสวนผลไม้ไต้หวัน นอกจากจะมีผลต่อการเลือกตั้งในไต้หวันแล้ว ยังมีส่วนช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับไต้หวันในเชิงเศรษฐกิจผ่านการค้าผลไม้ด้วย ขณะที่ทางไต้หวันเอง ชาวสวนผลไม้ต่างก็มองว่าจีนเป็นแหล่งตลาดสำคัญในการบริโภคผลไม้ จึงหาทางที่จะเข้าไปค้าขายกับจีน และเพื่อสนับสนุนการเข้าถึงตลาดผลไม้ในจีน ในปี 2004 ชาวสวนผลไม้จึงพยายามสร้างสาธารณูปโภคเพื่อสนับสนุนการค้า เช่น การศึกษาเส้นทางการขนย้ายสินค้า กรรมวิธีการตรวจสอบคุณภาพ และกระบวนการทางศุลกากร ชาวสวนผลไม้ดำเนินการเหล่านี้ผ่านทางสมาคมผู้ค้าผลไม้ส่วนมณฑลของไต้หวัน (Taiwan Provincial Farmers Association: TPFA) ที่นำโดยตัวแทนจากพรรคก๊กมินตั๋ง ทว่า ระบบตลาดผลไม้ในไต้หวันยังกระจุกกระจาย และมีกลุ่มผู้ค้า

²⁰⁹ Norris, *Chinese Economic Statecraft*, p. 142.

ผลไม้กว่า 3 ล้านกลุ่ม ประกอบกับเทคนิคการทำสวนผลไม้ที่พัฒนาอยู่ตลอดเวลา รวมไปถึงการพัฒนาเครื่องมือทางเทคโนโลยีทางการเกษตร ทำให้ยอดการผลิตผลไม้อยู่ในปริมาณสูง ซึ่งสวนทางกับราคาผลไม้ภายในประเทศที่ลดลงมากกว่าร้อยละ 30-40²¹⁰ ชาวสวนผลไม้จึงต้องหาทางเลือกอื่นๆเพื่อให้ได้เปรียบต่อการแข่งขันกับผู้ค้าผลไม้ภายในไต้หวันเอง

ในช่วงที่จีนยังไม่ได้ให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชาวสวนผลไม้ไต้หวัน เมื่อพิจารณาว่าไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน ทางฝั่งจีนจึงมองว่าการค้าผลไม้ระหว่างไต้หวันกับจีนเป็นเรื่องของกิจการภายในประเทศ จึงไม่มีความจำเป็นใดๆที่จะต้องเจรจากับ DPP ของไต้หวันให้ดูเหมือนว่าเป็นการเจรจาระดับระหว่างรัฐ การค้าผลไม้ของจีนกับไต้หวันในช่วงต้นนี้เป็นการค้าที่จำกัด มีผลไม้เพียง 5 ชนิดเท่านั้นที่อนุญาตให้ไต้หวันนำเข้าไปยังชายฝั่งที่จีนได้ การเข้าถึงตลาดผลไม้ของชาวสวนผลไม้ไต้หวันจึงใช้กลวิธีการค้าทางอ้อมแทน โดยค้าผลไม้ผ่านทางฮ่องกง ต่อมา Hsu Wen-lung ผู้บริหารสูงสุดของบริษัทพลาสติกและปิโตรเคมี Chi Mei ที่เคยสนับสนุน DPP ก่อนที่จะออกห่างและหันมามีความสัมพันธ์ที่เข้าหาจีนแทนตามที่ได้กล่าวในหัวข้อก่อนหน้านี้ Hsu มีกำหนดการเยือนประเทศจีนในเดือนพฤษภาคม ปี 2004 เพื่อเป็นตัวแทนในการเจรจการค้าผลไม้กับจีน ผลของการเยือนครั้งนี้ทำให้จีนอนุญาตให้ไต้หวันนำเข้าผลไม้เข้ามาได้เพิ่มอีก 7 ชนิด กลายเป็น 12 ชนิด ท้ายที่สุด Lien Chan อดีตผู้สมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีสังกัดพรรคก๊กมินตั๋ง ได้เยือนประเทศจีนในเดือนพฤษภาคม ปี 2005 ผลของการเยือนครั้งนี้ก็ได้ทำให้จีนอนุญาตการนำเข้าผลไม้จาก 12 ชนิดไปเป็น 18 ชนิด และใน 18 ชนิดนี้ จะงดเว้นภาษี 15 ชนิด²¹¹ การที่จีนให้ประโยชน์ทางการค้าผลไม้แก่ไต้หวัน จึงเป็นการช่วยชาวสวนผลไม้ไต้หวันซึ่งนอกจากจะมีชาวสวนผลไม้เป็นจำนวนมากแล้ว ยังผลิตผลไม้ออกมาเป็นปริมาณมาก การให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจนี้จึงไม่เพียงสนับสนุนความสัมพันธ์ข้ามช่องแคบ แต่ยังสามารถ Lobby ชาวสวนผลไม้ด้วยการสร้างคุณูปการทางเศรษฐกิจแก่ชาวสวนผลไม้

Li Weiyi โฆษกประจำสำนักงานกิจการไต้หวัน ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดของจีนได้แถลงว่า “ที่ผ่านมาจีนได้ช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ไต้หวันโดยการนำเข้าผลไม้จากไต้หวันมากขึ้น และทยอย

²¹⁰ Ibid. p. 147.

²¹¹ Ministry of Commerce of the People's Republic of China, "Ministry of Commerce Spokesperson Announced That It Will Implement Zero-Tariff Measures for Importing 15 Kinds of Taiwanese Fruits (in Chinese)," 28 July 2005, <http://www.mofcom.gov.cn/article/ae/ag/200507/20050700206437.shtml> [15 April, 2019].

ลดาภิเษกเรื่อยๆ” Li Weiyi ยังกล่าวอีกว่า “หากพรรค DPP หยุดนโยบายที่สนับสนุนการแยกตัวออกจากจีน ท่าทีปฏิบัติของจีนต่อไต้หวันก็จะดีมากยิ่งขึ้นกว่านี้”²¹²

เพื่อที่จะใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการแทรกแซงการเลือกตั้ง ทางการเงินจึงให้ความสำคัญกับ TPFA ซึ่งมีความใกล้ชิดกับพรรคก๊กมินตั๋ง โดยสมาคมเพื่อการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและการค้าข้ามช่องแคบไต้หวัน (Association for Economic and Trade Exchange across the Taiwan Strait: AETATS) สังกัดกระทรวงพาณิชย์ของจีน ได้เชิญ TPFA เพื่อเจรจาการค้าผลไม้ถึงสองครั้งในเดือนมิถุนายนและกรกฎาคม ปี 2005 DPP มองว่าการที่จีนใช้แผนผลไม้เชิงรุกนี้เพราะว่า DPP ชนะการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงที่มาจากกลุ่มจังหวัดทางตอนใต้ของไต้หวันเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งกลุ่มจังหวัดเหล่านี้มีความสามารถทางด้านการผลิตผลไม้ส่งออก²¹³

ภาคการเกษตรของไต้หวันเป็นภาคที่รัฐบาลไต้หวันให้ความสำคัญมาโดยตลอด เมื่อจีนใช้แผนผลไม้เชิงรุกและพยายามเจรจาการค้าผลไม้ถึงสองครั้งในเดือนมิถุนายนและกรกฎาคม ปี 2005 ทางฝ่าย DPP ก็มีแผนรับมือเพื่อที่จะป้องกันไม่ให้ TPFA ของไต้หวันไปเจรจากับ AETATS ของจีน แผนแรกก็คือการอ้างพระราชบัญญัติความสัมพันธ์ระหว่างรัฐของประชาชนชาวไต้หวันและประชาชนชาวจีน (Act Governing Relations between Peoples of the Taiwan Area and the Mainland Area) ซึ่งใจความสำคัญระบุว่าปัจเจกบุคคล, นิติบุคคล, องค์กรหรือสถาบันใดก็ตามในไต้หวัน ไม่สามารถเจรจาหรือดำเนินการในข้อตกลงใดๆที่เกี่ยวข้องกับอำนาจของรัฐกับประเทศจีนได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐบาลไต้หวัน²¹⁴ เมื่อ TPFA ของไต้หวัน รับคำเชิญจาก AETATS ของจีน จึงทำให้ Mainland Affairs Council ของไต้หวันเตือน TPFA ว่าเพื่อไม่ให้เป็นการละเมิดพระราชบัญญัติดังกล่าว ห้ามลงนามในข้อตกลงใดๆกับจีน อีกหนึ่งแผนของ DPP ที่รับมือกับแผนผลไม้เชิงรุกของจีนคือการที่ DPP ไม่ให้การสนับสนุนทางการค้ากับ TPFA เอง ในช่วงต้นเดือนกรกฎาคม ปี 2005 สภาเกษตรกรกรรมของไต้หวันเปิดเผยข้อมูลว่ารัฐบาลไต้หวันได้ระงับการช่วยเหลือทางการค้ามูลค่ากว่า 12 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯแก่ TPFA วันที่ 24 กรกฎาคม จีนเชิญ TPFA เพื่อเจรจา

²¹² Xinhua News Agency, "Taiwan Bid by Chen Lashed," *China Daily*, 31 May 2005, http://www.china.org.cn/government/briefings/2007-05/31/content_1212470.htm [15 April, 2019].

²¹³ Wei, "China's Economic Offensive and Taiwan's Defensive Measures."

²¹⁴ Laws & Regulations Database of The Republic of China, "Act Governing Relations between the People of the Taiwan Area and the Mainland Area," 2015, <https://law.moj.gov.tw/ENG/LawClass/LawAll.aspx?pcode=Q0010001> [15 April, 2019].

การค้าผลไม้อีกครั้ง แต่แรงกดดันจาก DPP ทำให้ TPFA ปฏิเสธการเข้าร่วมเนื่องจากความกลัวว่าจะไม่ได้รับการสนับสนุนทางการค้าจากรัฐบาลอีกครั้ง²¹⁵

การอ้างพระราชบัญญัติความสัมพันธ์ระหว่างรัฐของประชาชนชาวไต้หวันและประชาชนชาวจีน และการที่รัฐบาลไต้หวันกดดัน TPFA ไม่ให้เข้าร่วมเจรจาการค้ากับจีน ทำให้จีนไม่สามารถเจรจาการค้ากับ TPFA ได้โดยตรง รัฐบาลไต้หวันเสนอให้เจรจาการค้าผ่านทาง Taiwan External Trade Development Council (TAITRA) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายในของรัฐบาลไต้หวันเท่านั้น เพื่อยกระดับให้เป็นการเจรจาระดับรัฐบาลกับรัฐบาล เมื่อจีนยินยอมเจรจากับ TAITRA วันที่ 1 สิงหาคม ปี 2005 ผลไม้จากไต้หวันที่จะนำเข้ามาয়จีน ได้ถูกยกเลิกภาษีลงทั้งหมด²¹⁶

ในปี 2001-2004 มูลค่าการส่งออกผลไม้ของไต้หวันไปยังจีนโดยเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณปีละ 164,000 ดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละโดยเฉลี่ยในแต่ละปีอยู่ที่ร้อยละ 0.4 ของผลไม้ทั้งหมดที่ไต้หวันส่งออก อย่างไรก็ตาม หลังจากการให้สิทธิพิเศษทางการค้าผลไม้ ในปี 2005-2008 มูลค่าการส่งออกผลไม้ของไต้หวันไปยังจีนเติบโตขึ้นโดยเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณปีละ 6.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละโดยเฉลี่ยในแต่ละปีอยู่ที่ร้อยละ 5.1 ของผลไม้ทั้งหมดที่ไต้หวันส่งออก อีกทั้งเมื่อพรรค DPP แพ้การเลือกตั้งในปี 2008 ให้กับพรรคก๊กมินตั๋ง ปี 2009-2010 มูลค่าการส่งออกผลไม้ของไต้หวันไปยังจีนโดยเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณปีละ 8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละโดยเฉลี่ยในแต่ละปีอยู่ที่ร้อยละ 15.75 ของผลไม้ทั้งหมดที่ไต้หวันส่งออก²¹⁷

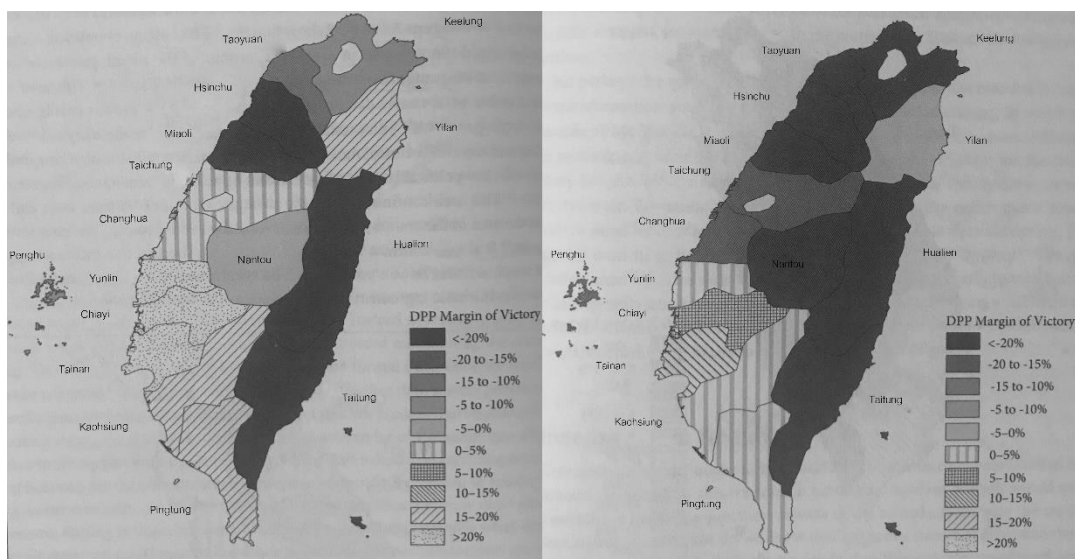
การที่พรรค DPP แพ้การเลือกตั้งให้กับพรรคก๊กมินตั๋ง ส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะมณฑลที่เป็นตระกร้าผลไม้เหล่านี้ให้การสนับสนุนน้อยลงกว่าเดิมมาก โดยมณฑล Pingtung, Kaohsiung และ Yunlin มีประชาชนชาวไต้หวันประมาณร้อยละ 0-5 ได้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับ DPP มณฑล Chiayi มีประชาชนชาวไต้หวันประมาณร้อยละ 5-10 ได้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับ DPP และมณฑล Tainan เพียงมณฑลเดียวเท่านั้นที่มีประชาชนชาวไต้หวันประมาณร้อยละ 10-15 ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับพรรค DPP²¹⁸

²¹⁵ Wei, "China's Economic Offensive and Taiwan's Defensive Measures."

²¹⁶ John Q. Tian, *Government, Business, and the Politics of Interdependence and Conflict across the Taiwan Strait* (United Kingdom: Palgrave Macmillan, 2006), p. 53.

²¹⁷ Wei, "China's Economic Offensive and Taiwan's Defensive Measures."

²¹⁸ *Ibid.* p. 151.

รูปภาพที่ 4 ภาพแสดงผลการเลือกตั้งได้หวันปี 2004 (ซ้าย) และปี 2008 (ขวา)²¹⁹

การกระชับความสัมพันธ์ทางการทูตกับนานาประเทศเพื่อโดดเดี่ยวไต้หวัน

นอกจากจีนจะใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในเชิงลงโทษและให้ประโยชน์แก่ไต้หวันแล้ว ยังพบว่าจีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจโดยการให้ประโยชน์ต่อประเทศต่างๆที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน เพื่อให้ชาติเหล่านั้นยุติความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน และหันมายึดแนวทางจีนเดียวโดยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนเพียงชาติเดียวแทน ช่วงต้นปี 2019 ไต้หวันเหลือความสัมพันธ์ทางการทูตกับชาติต่างๆเพียง 17 ประเทศ²²⁰

ไต้หวันคงสถานะความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศที่เหลืออยู่ด้วยการให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาประเทศ ทว่า จีนที่ก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจได้เข้ามาแข่งขันช่วงชิงความสัมพันธ์ทางการทูตจากประเทศเหล่านั้นไปด้วยการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพื่อแลกกับการกำหนดให้ประเทศเหล่านั้นตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันและยึดถือตามแนวคิดจีนเดียวของ

²¹⁹ Norris, *Chinese Economic Statecraft*, p. 142, 151.

²²⁰ ไต้หวันมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับชาติต่างๆ ทั้งหมด 17 ประเทศ ได้แก่ Republic of Kiribati, Republic of the Marshall Islands, Republic of Nauru, Republic of Palau, Solomon Islands, Tuvalu, Kingdom of Eswatini, The Holy See, Belize, the Republic of Guatemala, the Republic of Haiti, the Republic of Honduras, the Republic of Nicaragua, the Republic of Paraguay, The Federation of Saint Christopher and Nevis, Saint Lucia และ Saint Vincent and the Grenadines รายละเอียดเพิ่มเติมใน Republic of China (Taiwan) Ministry of Foreign Affairs, "Diplomatic Allies," n.d., <https://www.mofa.gov.tw/en/AlliesIndex.aspx?n=DF6F8F246049F8D6&sms=A76B7230ADF29736> [15 April, 2019].

จีน การแข่งขันระหว่างไต้หวันกับจีนนี้จึงเป็นลักษณะ diplomatic money game²²¹ เช่น กรณีของ Saint Lucia ประเทศที่เป็นเกาะ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของทะเลแคริบเบียน สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันในปี 1984 คุญูปการที่ไต้หวันมอบให้คือการช่วยขยายพันธุ์ใหม่ของผักและผลไม้ อีกทั้งยังถ่ายทอดเทคนิคในเกษตรกรรม ต่อมา ปี 1997 Saint Lucia หันไปสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแทน ซึ่งการสถาปนาความสัมพันธ์ในครั้งนี้ Saint Lucia ได้รับความช่วยเหลือต่างๆจากจีนมากมาย เช่น สาธารณูปโภคเพื่อสนับสนุนการค้าเสรี (อาคารคลังสินค้า) อาคารสำนักงานกว่า 12 แห่ง และ สนามกีฬาแห่งชาติ George Odum และท้ายที่สุด ปี 2007 จนกระทั่งปี 2019 นี้ Saint Lucia หันกลับมาสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันอีกครั้ง โดยคาดหวังว่าไต้หวันจะให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับ การแปรรูปเกษตรกรรม การกระตุ้นการท่องเที่ยว การพัฒนาระบบปศุสัตว์ และ ช่วยสร้างศูนย์การเรียนรู้เทคโนโลยีและสารสนเทศ²²² การที่ Saint Lucia หันเหความสัมพันธ์ทางการทูตแบบกลับไปกลับมาะหว่างไต้หวันกับจีน จึงสะท้อนการแข่งขันโดยใช้ Dollar Diplomacy หรือการให้ความช่วยเหลือที่ไม่ได้กล่าวถึงในเรื่องเงินเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจในด้านอื่นๆ แม้ว่าเดิมที Saint Lucia จะมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน แต่เมื่อจีนให้ข้อเสนอทางเศรษฐกิจ Saint Lucia ก็หันความสัมพันธ์ทางการทูตเข้าหาจีนแทน และหันความสัมพันธ์ทางการทูตกลับมาหาไต้หวัน เมื่อต้องการความช่วยเหลือจากไต้หวัน

นอกจาก Saint Lucia ที่มีที่หันความสัมพันธ์ไปมาระหว่างไต้หวันกับจีนแล้ว ไต้หวันยังมีประเทศคู่ความสัมพันธ์ทางการทูตที่ยังไม่เคยเปลี่ยนท่าทีความสัมพันธ์ด้วยเช่นกัน เช่น กรณีของ Solomon Islands ตั้งแต่เปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันปี 1983 ไต้หวันได้สร้างคุญูปการแก่ Solomon Islands มากมาย เช่น การให้ความช่วยเหลือในภาคเกษตรกรรม การศึกษา และ สาธารณสุข ในปี 2017 ไต้หวันยังให้ความช่วยเหลือทางการเงิน โดยมอบเงินทุนให้กว่า 29.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐแก่กองทุน Rural Constituency Development Fund ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไต้หวันและ Solomon Islands ยังคงดำเนินมาจนถึงต้นปี 2019 แต่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่าง Solomon Islands กับจีนอาจทำให้ Solomon Islands หันเหความสัมพันธ์ทางการทูตไปหาจีนได้ โดยตลาดส่งออกที่ใหญ่ที่สุดของ Solomon Islands ก็คือจีน ซึ่งในปี 2017

²²¹ Kevin Ponniah, "Taiwan: How China Is Poaching the Island's Diplomatic Allies," *BBC*, 14 June 2017, <https://www.bbc.com/news/world-asia-40263581> [15 April, 2019].

²²² Center for Strategic & International Studies, *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States: Competition and Cooperation in the Developing World* (2009), p. 99.

คิดเป็นร้อยละ 65.2 ของการส่งออกทั้งหมด หรือคิดเป็นมูลค่ากว่า 326 ล้านดอลลาร์สหรัฐ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ทางการค้าแล้ว จีนยังมีแผนการลงทุนในอุตสาหกรรมเหมืองแร่ของ Solomon Islands ด้วย ซึ่งในปี 2017 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมและเหมืองแร่ได้เข้าไปเยือนจีนเพื่อเจรจาเรื่องการลงทุนดังกล่าว²²³ ได้วันก็ยังคงแข่งขันเพื่อคงสถานะความสัมพันธ์ทางการทูตกับ Solomon Islands ไว้ด้วยเช่นกัน โดยได้วันมุ่งเน้นสร้างความสัมพันธ์กับชนชั้นนำของ Solomon Islands ผ่านการเยือนระดับสูงของเจ้าหน้าที่ระดับต่างๆของรัฐบาลได้วัน²²⁴

อย่างไรก็ตาม diplomatic money game ระหว่างจีนกับไต้หวันดูเหมือนว่าจีนจะเป็นฝ่ายได้เปรียบมากขึ้นเรื่อยๆ ก่อนที่ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไต้หวันกับประเทศต่างๆจะเหลือเพียง 17 ประเทศ Dominican Republic คือประเทศล่าสุดที่หันความสัมพันธ์ทางการทูตเข้าหาจีนแทนไต้หวัน ในเดือนพฤษภาคมปี 2018 โดยจีนได้เสนอความช่วยเหลือมูลค่ากว่า 3.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ผ่านทางการลงทุนและเงินกู้แก่ Dominican Republic รัฐมนตรีต่างประเทศของจีน Wang Yi กล่าวว่า Dominican Republic คือประเทศคู่ค้าที่ใหญ่ที่สุดของจีนในคาบสมุทรแคริบเบียน การพัฒนาเศรษฐกิจและการขยายตลาดของจีน จะเป็นประโยชน์ต่อ Dominican Republic²²⁵ และยังคงกล่าวอีกว่าใน diplomatic money game จีนมีความชำนาญที่จะเล่นเกมนี้ ทางฝ่ายไต้หวันไม่สามารถยึดความสัมพันธ์ทางการทูตกับ Dominican Republic ได้อีกต่อไป ทำได้เพียงถลุงความไม่พอใจเช่น ค่าถลุงช่วงหนึ่งในเดือนพฤษภาคมปี 2018 ณ สำนักงานประธานาธิบดีของไต้หวันว่า การกระทำดังกล่าวของจีนจะทำให้ความสัมพันธ์ข้ามช่องแคบย่ำแย่ลง และการกระทำนี้ไม่ใช่สิ่งที่มีควมรับผิดชอบต่อประชาคมระหว่างประเทศควรทำ²²⁶ รัฐมนตรีต่างประเทศไต้หวัน Joseph Wu ถลุงความไม่พอใจต่อ Dominican Republic แก่สำนักข่าว CNN ภายหลังจาก Dominican

²²³ Denghua Zhang, "Diplomatic Switch? Solomon Islands Relations with Taiwan or China," *Lowy Institute*, 18 March 2019, <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/diplomatic-switch-solomon-islands-relations-taiwan-or-china> [15 April, 2019].

²²⁴ "Taiwan's Ties to Pacific Allies at Stake in Solomon Islands Election," *South China Morning Post*, 21 March 2019, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3002660/taiwans-ties-pacific-allies-stake-solomon-islands-election> [15 April, 2019].

²²⁵ Jorge Pineda, "China Opens Embassy in Dominican Republic after Break with Taiwan," *Reuters*, 22 September 2018, <https://www.reuters.com/article/us-dominican-diplomacy-china/china-opens-embassy-in-dominican-republic-after-break-with-taiwan-idUSKCN1M12IF> [15 April, 2019].

²²⁶ Catherine Wong, "Why China Hopes Taiwan's Loss of Support from Dominican Republic Will Give the Us Pause," *South China Morning Post*, 1 May 2018, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2144232/why-china-hopes-taiwans-loss-dominican-republics> [15 April, 2019].

Republic สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนในเดือนพฤษภาคมปี 2018 ว่า การกระทำของ Dominican Republic เป็นการกระทำที่ไม่คำนึงถึงความช่วยเหลือจากไต้หวันในอดีตที่ผ่านมาตั้งแต่สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่าง Dominican Republic กับไต้หวัน และหลงเชื่อคำสัญญาที่ไม่เป็นจริงจากจีนที่จะให้ความช่วยเหลือและการลงทุนจากจีน²²⁷ ประเทศต่างๆเหล่านี้ เป็นหนึ่งในตัวอย่างที่เห็นความสัมพันธ์ไปหาจีนแทนไต้หวัน ซึ่งแนวโน้มในอนาคตก็มีที่ท่าว่าจะเกิดเหตุการณ์เช่นนี้มากขึ้นเรื่อยๆ

4.4 พิจารณาการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน

มาตรการการใช้เศรษฐกิจกดดันของจีน

ตามที่กล่าวว่าในช่วงที่ระบบเศรษฐกิจของจีนยังพัฒนาไม่มาก การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันดูเหมือนว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อไต้หวัน เพราะระบบเศรษฐกิจของไต้หวันมีความเข้มแข็งมาก่อนจีนสำหรับจีนแล้ว การที่ไต้หวันเข้าไปลงทุนในจีนในช่วงต้นของการเปิดประเทศจีน ก็สามารถพิจารณาได้ว่าจีนพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับไต้หวัน เมื่อจีนมีการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง และความสามารถทางเศรษฐกิจที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ประกอบกับการลงทุนของไต้หวันที่มีความเข้มข้นในระดับโครงสร้างของจีน และความสอดคล้องกันของ ภาษา สังคม และวัฒนธรรม ทำให้ในช่วงต้นของการเปิดประเทศจีน ปัจจัยต่างๆเหล่านี้ช่วยเกื้อหนุนให้ไต้หวันโน้มเอียงการลงทุนไปยังจีนมากกว่าการลงทุนในแหล่งอื่นๆ ท้ายที่สุด เมื่อเศรษฐกิจของจีนพัฒนาไปไกลมากขึ้น การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันกลับกลายเป็นให้ประโยชน์แก่จีนมากกว่า

ภายหลังจากการเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีของเดนิส เปียน พรรค DPP ปี 2000 การที่จีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจข่มขู่กลุ่มธุรกิจของไต้หวัน เพื่อให้ผู้นำธุรกิจเหล่านั้นยกเลิกการสนับสนุนเงินที่มีทัศนคติเกี่ยวกับการแยกตัวออกจากจีน และทำให้ผู้นำธุรกิจเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กับจีนและมีทัศนคติเกี่ยวกับการรวมประเทศแทน เหตุการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการใช้ economic statecraft หรือการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศตามที่ David Baldwin ได้อธิบายไว้²²⁸ เมื่อนโยบายของจีนคือการรวมประเทศโดยสันติและการใช้นโยบายจีนเดียว การใช้เศรษฐกิจเพื่อข่มขู่และชักนำให้ผู้นำกลุ่มธุรกิจเหล่านี้ มีทัศนคติที่สอดคล้องกับการรวมประเทศโดยสันติ จึงเป็นการใช้ economic statecraft

²²⁷ Steven Jiang, "China Snatches Dominican Republic from Taiwan in Diplomatic Blow," *CNN*, 1 May 2018, <https://edition.cnn.com/2018/05/01/asia/china-taiwan-dominican-republican-int/index.html> [15 April, 2019].

²²⁸ Baldwin, *Economic Statecraft*, pp. 38-39.

ลักษณะของการใช้ economic statecraft ของจีนเป็นการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อข่มขู่และกดดัน ทั้งจากเจ้าหน้าที่รัฐ หรือเจ้าหน้าที่อาวุโสของรัฐ เช่น รัฐบาลจีนเตือน Stan Shih ว่าการที่ Shih เป็นที่ปรึกษาทางด้านเทคโนโลยีให้กับเฉิน อาจนำมาซึ่งผลกระทบในเชิงลบต่อบริษัท Acer ในประเทศจีน²²⁹ และเมื่อเฉินชนะการเลือกตั้งได้หวั่นปี 2000 สินค้าของบริษัท Acer ในจีนถูกสั่งห้ามขายในแผ่นดินใหญ่ทันที Shih ยังถูกเจ้าหน้าที่อาวุโสของจีนปฏิเสธการเข้าพบ เมื่อเขาเข้าร่วมประชุมเทคโนโลยีที่กรุงปักกิ่งในเดือนเมษายนปี 2000²³⁰ He Zhiming ตัวแทนจากหน่วยงานของจีนที่ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการกองกิจการได้หวั่นที่ China's Liaison Office ประจำฮ่องกง กล่าวว่ากลุ่มธุรกิจที่เข้ามาหาผลประโยชน์จากกิจกรรมทางเศรษฐกิจบนแผ่นดินใหญ่ ขณะเดียวกันกลุ่มธุรกิจเหล่านี้ก็สนับสนุนให้ได้หวั่นแยกตัวออกจากจีนไปด้วย ดังนั้น จีนจะไม่ยินยอมให้ฮ่องกงทำธุรกิจกับกลุ่มธุรกิจเหล่านี้ แม้ว่า He จะไม่ได้ระบุอย่างแน่ชัดว่าหมายถึงกลุ่มธุรกิจไหน แต่ในกลุ่มธุรกิจต่างก็รู้กันดีว่าหมายถึง Evergreen ของ Chang Yung-fa และ Chi Mei ของ Hsu Wen-lung²³¹ โรงงาน Chi Mei ยังถูกตรวจสอบในด้านต่างๆโดยเจ้าหน้าที่รัฐของจีนได้แก่ เจ้าหน้าที่งานจัดเก็บภาษี, พนักงานตรวจสอบความปลอดภัย, พนักงานศุลกากร และ ตำรวจ ในเดือนพฤษภาคมปี 2000 เจ้าหน้าที่เหล่านี้ก็ได้ยืนยันแก่ผู้จัดการโรงงานของ Chi Mei ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นเพราะ Hsu ให้การสนับสนุนเฉิน²³²

เมื่อพิจารณาระหว่างแนวคิดการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียม กับสาเหตุว่าทำไมกลุ่มธุรกิจเหล่านี้ถึงยอมจำนนต่อการข่มขู่ทางเศรษฐกิจของจีนก็จะพบว่ากลุ่มธุรกิจได้หวั่นพึ่งพาการลงทุนภายในประเทศจีนสูง โดยพิจารณาได้จาก บทความโจมตีธุรกิจเหล่านี้ที่ตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์ *The Financial and Economics Times* เมื่อวันที่ 11 เมษายน ปี 2000 โดย China Securities Market Research and Planning Center ณ กรุงปักกิ่ง ซึ่งนำเสนอถึงสิ่งที่กลุ่มธุรกิจเหล่านี้สร้างผลประโยชน์บนแผ่นดินใหญ่ให้แก่ตนเอง ได้แก่ บริษัทคอมพิวเตอร์ Acer ของ Stan Shih ที่เป็นหนึ่งในยี่ห้อคอมพิวเตอร์ที่ขายดีที่สุดในจีน อีกทั้งยังมีแผนลงทุนใน Internet portal ของจีนและตลาดในจีนมูลค่ากว่า 3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ, บริษัทขนส่ง Evergreen ของ Chang Yung-fa เป็นบริษัทขนส่งแห่งหนึ่งที่ใหญ่ที่สุดซึ่งยังยึดโยงกับบริษัทขนส่งที่สำคัญๆในจีน อีกทั้งยังมีสายการบิน

²²⁹ "China's Political Pressure Doesn't Worry Acer's Shih," *Taipei Times*, 28 March 2002, <http://www.taipetimes.com/News/biz/archives/2002/03/28/129600> [15 April, 2019].

²³⁰ Tanner, *Chinese Economic Coercion against Taiwan*, p.115

²³¹ Todd Crowell and Yulanda Chung, "Between China and Taiwan Cross-Strait Tensions Roil a Delicate Relationship," *CNN*, 2000, <http://edition.cnn.com/ASIANOW/asiaweek/magazine/2000/0616/nat.hktai.html> [15 April, 2019].

²³² Tkacik, *The Costs of Conflict*, p. 40

EVA Airways ที่ขนส่งผู้โดยสารเป็นจำนวนมากจากไต้หวันมายังมาเก๊าเพื่อที่จะเข้ามาในจีน และบริษัทเคมีภัณฑ์ของ Hsu Wen-lung ที่นำเข้าเคมีภัณฑ์มาในปริมาณ อีกทั้งยังผลิตเคมีภัณฑ์เหล่านี้ในจีนเป็นปริมาณมากด้วยเช่นกัน²³³

การที่กลุ่มธุรกิจจีนพึ่งพาดตลาดในจีนเช่นนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Albert Hirschman ที่กล่าวถึงกรณีผลประโยชน์จากการค้าที่รัฐ B ได้จากรัฐ A และกรณีผลกระทบจากการรบกวนทางการค้า ตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 ผลประโยชน์ที่กลุ่มธุรกิจเหล่านี้สร้างขึ้นในแผ่นดินใหญ่ เมื่อถูกรบกวนการค้าโดยจีน ทำให้ทางเลือกของกลุ่มธุรกิจต้องหาวิธีการเพื่อไม่ให้ถูกรบกวนการค้า และเพื่อรักษาผลประโยชน์ที่จะสามารถสร้างขึ้นต่อไปได้อีกในอนาคตบนแผ่นดินใหญ่ กลุ่มธุรกิจจึงโอนอ่อนต่อจีนและถอยห่างจากการสนับสนุนเงิน เพื่อให้จีนยกเลิกการรบกวนการค้านี้ ดังนั้น เมื่อเกิดการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันเช่นนี้แล้ว จีนจึงสามารถใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการข่มขู่กลุ่มธุรกิจไต้หวันได้

การใช้ economic statecraft ของจีน ไม่ได้เป็นการใช้เพื่อบ่อนทำลายกลุ่มธุรกิจ หรือมุ่งเข้าครอบงำไต้หวันให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของจีน แต่การใช้ economic statecraft ของจีนเป็นการแสดงให้เห็นว่าการสนับสนุนผู้นำที่มีทัศนคติไปทางการแยกตัวออกจากจีนของกลุ่มธุรกิจไต้หวันเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง สิ่งที่ถูกต้องการมีทัศนคติเกี่ยวกับการรวมประเทศและการหันมาความสัมพันธ์ที่ดีกับจีน ดังจะเห็นจากเหตุการณ์ข้างต้นว่าจีนใช้การข่มขู่ทางเศรษฐกิจเมื่อการกระทำของกลุ่มธุรกิจทำให้จีนไม่พอใจ แต่จีนก็ได้ให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเมื่อการกระทำของกลุ่มธุรกิจทำให้จีนพอใจด้วยเช่นกัน ซึ่งการควบคุมต้นทุน/ผลประโยชน์ (cost/benefit) ที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มธุรกิจนี้ ก็สอดคล้องกับแนวคิดการใช้ economic statecraft ด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ผลของการใช้ economic statecraft ของจีนในครั้งนี้ กลับไม่เป็นไปดังที่จีนคาดหวังไว้ เพราะการเลือกตั้งประธานาธิบดีของไต้หวันในปี 2004 ส่งผลให้เงินก้าวขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีอีกสมัยหนึ่ง แนวคิดการใช้ economic statecraft จะพิจารณาปรากฏการณ์นี้อย่างไร เมื่อผลของการใช้ economic statecraft ไม่เป็นไปตามที่คาดไว้?

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน

หากพิจารณาองค์ประกอบของความสำเร็จในการบรรลุนโยบายการรวมประเทศโดยสันติ เหตุการณ์การเลือกตั้งปี 2004 คือเหตุการณ์หนึ่งที่บ่งบอกว่าประชาชนชาวไต้หวันไม่เห็นด้วยกับการรวมประเทศโดยสันติ นั่นจึงหมายความว่า การที่จีนใช้ economic statecraft เพื่อข่มขู่หรือให้

²³³ Ibid. pp. 39-40.

ประโยชน์แก่กลุ่มธุรกิจไต้หวัน ไม่ได้ทำให้ประชาชนชาวไต้หวันมีทัศนคติต่อจีนในทางที่ดีขึ้นเลย อีกทั้งเหตุการณ์การใช้อำนาจทางทหารข่มขู่ไต้หวันในสมัยประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมินของจีน ก็ไม่ได้ส่งผลให้ประชาชนชาวไต้หวันมีแนวคิดคล้ายตามกับจีน ตรงกันข้าม ทัศนคติของประชาชนชาวไต้หวันกลับโน้มเอียงไปที่การแยกตัวมากยิ่งขึ้น²³⁴

Harrison Wagner ที่นำงานของ Hirschman มาต่อยอดในเรื่องผลกระทบจากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ การที่จีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจแล้วส่งผลให้ประชาชนชาวไต้หวันยังคงมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อจีน เป็นเหตุการณ์ที่เห็นได้ชัดว่าผลกระทบที่ไม่คาดคิดจากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจอาจเกิดขึ้นได้ จีนอาจจะคิดว่าการที่จีนสามารถควบคุมทัศนคติของกลุ่มธุรกิจไต้หวันได้ย่อมส่งผลให้ประชาชนมีทัศนคติตามผู้นำธุรกิจเหล่านี้ สิ่งสำคัญที่ Hirschman กล่าวถึงเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจคือการมีข้อมูลว่าควรจะใช้เครื่องมือใด และควรจะใช้กับใคร²³⁵ การที่จีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจต่อกลุ่มนักธุรกิจไต้หวันในครั้งนี้ จึงดูเหมือนว่าจะไม่ได้เป็นการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพมากนัก เพราะจีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพกับตัวผู้นำกลุ่มธุรกิจไต้หวันเท่านั้น ทำให้ผู้นำธุรกิจไต้หวันตีตัวออกห่างจากพรรค DPP และหันมาสนับสนุนจีนแทน ในขณะที่ประชาชนไต้หวันยังคงสนับสนุนพรรค DPP โดยพิจารณาได้จากผลการเลือกตั้งในปี 2004 ที่พรรค DPP ยังคงชนะการเลือกตั้ง หากจีนจะใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อบรรลุนโยบายการรวมประเทศโดยสันติ จีนต้องเข้าไปมีอิทธิพลในทัศนคติของชาวไต้หวัน เช่น การจัดสรรผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับชาวไต้หวัน โดยเฉพาะชาวสวนผลไม้

แม้ผลไม้ไต้หวันจะไม่ใช่อินค้าสำคัญในโครงสร้างการค้าระหว่างจีนกับไต้หวันเท่ากับสินค้าในกลุ่มอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ แต่ผลไม้ไต้หวันกลับเป็นสินค้าสำคัญที่มีผลต่อการเลือกตั้งในไต้หวัน เหตุการณ์ตามที่กล่าวข้างต้นได้ชี้ให้เห็นแล้วว่าชาวสวนผลไม้ไต้หวัน คือกลุ่มประชาชนที่มีบทบาทสำคัญในการเลือกเดินขึ้นมาเป็นประธานาธิบดี หากไม่มีคะแนนเสียงจากประชาชนกลุ่มนี้ ไต้หวันก็จะมีประธานาธิบดีที่มีทัศนคติไปทางการแยกตัวออกจากจีน การที่ AETATS ซึ่งสังกัดกระทรวงพาณิชย์ของจีน เชิญ TPFA ของไต้หวัน มาเจรจาการค้าผลไม้ และการทยอยให้สิทธิพิเศษทางการค้าไปจนถึงการประกาศยกเลิกภาษีโดยโฆษกกระทรวงพาณิชย์ของจีน เป็นเหตุการณ์ที่ช่วยปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การเลือกตั้งของไต้หวันและยังช่วยปรับเปลี่ยนผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการค้าให้แก่ชาวสวนผลไม้ อีกทั้งการที่ชาวสวนผลไม้เลือกหม่าอิงจิว (Ma Ying-jeou) ซึ่งมาจากพรรคก๊กมินตั๋ง เป็นประธานาธิบดีในปี 2008 ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่าชาวสวนผลไม้มีทัศนคติต่อจีนดีขึ้น ซึ่ง

²³⁴ Keng and Schubert, "Agents of Taiwan-China Unification?."

²³⁵ Hirschman, *National Power and the Structure of Foreign Trade*, pp. 17-18.

สอดคล้องกับงานของ Shu Keng และ Gunter Schubert ที่เสนอว่าทัศนคติของชาวไต้หวันจะโน้มเอียงไปทางรวมประเทศมากยิ่งขึ้น หากจีนเสนอการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ²³⁶

การใช้ economic statecraft ของจีนในครั้งนี้จึงมุ่งไปที่การให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากกว่าการข่มขู่ การตอบโต้ของรัฐบาลไต้หวันใช้วิธีที่ Hirschman กล่าวถึงในกรณีผลกระทบจากการแทรกแซงการค้า ซึ่งก็คือการใช้การค้าผลไม้กับประเทศอื่นๆ แทน ได้แก่ ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา เฉินจึงไม่สนับสนุนให้เกิดการค้าผลไม้กับจีนหากการเจรจาการค้าไม่เป็นไปในระดับรัฐบาลต่อรัฐบาล อีกทั้งยังกล่าวว่าการค้าผลไม้สามารถเกิดขึ้นกับประเทศอื่นแทนได้²³⁷ นอกจากนี้ รัฐบาลไต้หวันยังบรรลุนโยบายการเจรจาทางการค้าผลไม้เพื่อลดการจำกัดโควตา กำแพงภาษี และมาตรการการตรวจสอบสินค้ากับนิวซีแลนด์ด้วย²³⁸

ในความเป็นจริงแล้ว หากมองในมุมจีนก็จะพบว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชาวสวนผลไม้ไต้หวัน ซึ่งก็มีความต้องการการค้าผลไม้ในตลาดใหญ่ๆ แต่รัฐบาลไต้หวันมองว่าสิ่งที่จีนทำคือการพยายามเข้ามามีอิทธิพลต่อทัศนคติของประชาชนชาวไต้หวัน รัฐบาลไต้หวันจึงพยายามอย่างที่สุดเพื่อไม่ให้กลุ่ม TPFA มีข้อตกลงหรือสนธิสัญญาใดๆ กับจีน และความพยายามของรัฐบาลไต้หวันก็ถือว่าประสบความสำเร็จที่สามารถควบคุมการกระทำของ TPFA ได้ ผลกระทบจากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนทำให้ไต้หวันมองหาแหล่งการค้าผลไม้ในประเทศอื่นทดแทน เช่น ญี่ปุ่น, สหรัฐอเมริกา และ นิวซีแลนด์ แต่หากพิจารณาการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนจะพบว่าประสบความสำเร็จที่เห็นได้ชัดเจนมากกว่า เพราะสามารถโน้มน้าวทัศนคติของชาวไต้หวันให้ไปทางการรวมประเทศได้ และสามารถทำให้ชาวไต้หวันหันมาสนับสนุนพรรค KMT ซึ่งเป็นพรรคที่มีความสัมพันธ์อันดีกับจีนมากกว่าพรรค DPP ได้

นอกจากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการให้ประโยชน์ทางการค้าแก่ชาวสวนผลไม้ไต้หวันแล้ว จีนยังให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชาติต่างๆ เพื่อให้ชาติเหล่านั้นยุติความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน และหันมาสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแทน การใช้ economic statecraft ของจีนในครั้งนี้จึงเป็นการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจผ่านการเสนอตัวเลือกทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าไต้หวัน economic statecraft ของจีนจึงเป็นการใช้ economic statecraft ต่อนานาชาติ เพื่อมุ่งหวังให้ผลกระทบจากการใช้ economic statecraft ไปตกอยู่ที่ไต้หวัน หรือสามารถกล่าวได้ว่าเป็นการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจโดยการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจในรัฐหนึ่ง เพื่อบรรลุนโยบายต่างประเทศที่

²³⁶ Keng and Schubert, "Agents of Taiwan-China Unification?."

²³⁷ Jewel Huang, "Chen Downplays China Fruit Market," *Taipei Times*, 4 July 2005, <http://www.taipeitimes.com/News/front/archives/2005/07/04/2003262128> [12 December, 2018].

²³⁸ Wei, "China's Economic Offensive and Taiwan's Defensive Measures."

จะมีต่ออีกรัฐหนึ่ง บริบทของการพึ่งพาทางเศรษฐกิจในครั้งนี้อาจแตกต่างออกไปจากแนวคิดของ Hirschman ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมเพื่อมีจุดประสงค์จะเข้าไปมีอิทธิพลในรัฐนั้นๆ บริบทของการพึ่งพาทางเศรษฐกิจในครั้งนี้เป็นไปในลักษณะของการแข่งขันระหว่างจีนกับไต้หวันว่าใครจะเป็นที่พึ่งพาทางเศรษฐกิจได้มากกว่ากัน โดยเป็นการพึ่งพาภายใต้เงื่อนไขที่ว่าหากเลือกจีน ก็ต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของจีนโดยการยอมรับหลักการจีนเดียว

ปี 2000-2007 เป็นช่วงเวลาที่ไต้หวันปกครองโดยพรรค DPP ซึ่งมีนโยบายมุ่งเน้นไปที่การแยกตัวออกจากจีน ช่วงเวลานี้ไต้หวันสูญเสียความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศต่างๆ จำนวน 9 ประเทศ จนกระทั่งหม่าอิงจิวจากพรรค KMT ชนะการเลือกตั้งประธานาธิบดีไต้หวันปี 2008 การสูญเสียความสัมพันธ์ทางการทูตกับชาติต่างๆ จึงหยุดชะงักลง Dr Dafydd Fell ผู้เชี่ยวชาญจาก School of Oriental and African Studies (SOAS) กล่าวว่า ภายหลังจากที่หม่าเป็นประธานาธิบดีไต้หวันไม่ได้พยายามนำความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศต่างๆ กลับคืนมา แต่มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาความสัมพันธ์กับจีนแทน²³⁹ สิ่งนี้ก็สามารถพิจารณาได้ว่าไต้หวันต้องการสานสัมพันธ์กับจีนจึงไม่จำเป็นต้องมองหาความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัฐอื่นๆ เพราะการมองหาความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัฐอื่นๆ เป็นสิ่งบ่งบอกว่าไต้หวันต้องการแยกประเทศ อีกทั้งการที่ประเทศที่ยังคงความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันยังไม่หันไปหาจีนเพราะ จีนกับไต้หวันมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน จีนจึงยังไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อดึงดูดประเทศเหล่านั้นให้หันเหความสัมพันธ์ทางการทูตมาทางจีน

อย่างไรก็ตาม พรรค DPP ชนะการเลือกตั้งไต้หวันปี 2016 การแข่งขันเพื่อช่วงชิง ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างจีนกับไต้หวันได้ส่งผลให้นานาประเทศหันเหความสัมพันธ์ทางการทูต ออกจากไต้หวัน การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนเพื่อดึงดูดให้นานาประเทศหันมาสถาปนา ความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแทนเพื่อโดดเดี่ยวและลงโทษไต้หวันที่ต้องการแยกตัวออกจากจีน ใน ความเป็นจริงแล้ว การที่จีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเช่นนี้กลับส่งผลต่อภาพลักษณ์ในเชิงสันติภาพ ของจีนด้วยเช่นกัน

ในกรณีการหันเหความสัมพันธ์ทางการทูตไปหาจีนของ Dominican Republic สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศพันธมิตรต่อไต้หวัน ได้เรียกทูตเข้าประชุมเพื่อเตือนว่าการให้ประโยชน์ ทางเศรษฐกิจของจีนจะต้องแลกมาด้วยการถูกจีนเข้าครอบงำ²⁴⁰ Robin Bernstein ทูตสหรัฐอเมริกา ประจำ Dominican Republic ได้แถลงภายหลังจากการหันเหความสัมพันธ์ทางการทูตไปหาจีนของ

²³⁹ Ponniah, "Taiwan: How China Is Poaching the Island's Diplomatic Allies," *BBC*, [15 April, 2019].

²⁴⁰ Pineda, "China Opens Embassy in Dominican Republic," *Reuters*, [15 April, 2019].

Dominican Republic ว่าในการเรียกทูตเข้าประชุม Robin Bernstein ถูกถามถึงบทบาทของจีนในแถบทะเลแคริบเบียน ซึ่ง Robin Bernstein หวังว่าไม่เพียง Dominican Republic แต่กล่าวโดยรวมถึงประเทศต่างๆจะสามารถเข้าใจเป้าหมายระยะยาวของจีนได้²⁴¹ การที่ไต้หวันมีสหรัฐอเมริกาคอยหนุน และคำแถลงจากไต้หวันที่ประณามการกระทำของจีน เช่น คำแถลงจากสำนักงานประธานาธิบดีของไต้หวันว่าการกระทำเช่นนี้ไม่ใช่สิ่งที่ผู้มีความรับผิดชอบต่อประชาคมระหว่างประเทศควรทำ²⁴² สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ภาพลักษณ์ของจีนดูแย่ลง และ การหันเหความสัมพันธ์ทางการทูตออกจากไต้หวันในอนาคตก็อาจเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น

4.5 สรุป

ไต้หวันพยายามอย่างยิ่งที่จะได้รับการยอมรับจากนานาชาติประเทศว่าตนเองเป็นรัฐเอกราช จึงพยายามพัฒนาประเทศและสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจจนได้ชื่อว่าเป็นเสือเศรษฐกิจแห่งเอเชีย อุตสาหกรรมของไต้หวันภายในประเทศถึงจุดที่ต้องแข่งขันกันเอง ส่งผลให้การมองหาประเทศอื่นๆ เป็นแหล่งลงทุนเพื่อลดค่าใช้จ่ายเป็นทางเลือกที่น่าสนใจ ขณะนั้น จีนซึ่งเริ่มมีนโยบายเปิดประเทศ จึงรับกลุ่มทุนจากไต้หวันเข้ามา กลุ่มทุนจากไต้หวันมีส่วนสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจของจีนพัฒนาไปอย่างรวดเร็วจึงกล่าวได้ว่าในช่วงนี้จีนเป็นฝ่ายที่จะต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับไต้หวัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อเศรษฐกิจของจีนพัฒนารุดหน้าไปมาก และการลงทุนของไต้หวันผูกพันกับระบบเศรษฐกิจจีนและกลุ่มธุรกิจไต้หวันก็พึ่งพาเศรษฐกิจในจีน การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันนี้ได้เปิดโอกาสให้จีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อให้บรรลุนโยบายการรวมประเทศโดยสันติระหว่างจีนกับไต้หวัน ซึ่งไต้หวันพยายามที่จะต่อต้านนโยบายดังกล่าวและพยายามเรียกร้องเอกราชมาโดยตลอด โดยเฉพาะผู้นำไต้หวันที่มาจากพรรคประชาธิปไตยก้าวหน้าซึ่งถือว่าเป็นแกนหลักสำคัญในการเรียกร้องเอกราชของไต้หวัน การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนนี้จึงปรากฏในความพยายามตอบโต้ผลการเลือกตั้งปี 2000 เพื่อไม่ให้ไต้หวันมีประธานาธิบดีที่มีทัศนคติไปทางการแยกตัวออกจากจีนขึ้นมา มีบทบาทในการเลือกตั้งครั้งต่อไปในอนาคต

การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนมีทั้งรูปแบบของการข่มขู่และการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ไต้หวัน จึงพิจารณาได้ว่าจีนไม่ได้ต้องการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อรุกรานไต้หวัน แต่อาจเป็นการสร้าง status quo ด้วยเช่นกัน เพื่อไม่ให้ไต้หวันมีท่าทีที่ตื่นตัวในการเรียกร้องเอกราช

²⁴¹ "China Opens Embassy in Dominican Republic," *The Financial Express*, 22 September 2018, <https://www.thefinancialexpress.com.bd/public/world/china-opens-embassy-in-dominican-republic-1537591396> [15 April, 2019].

²⁴² Wong, "Why China Hopes Taiwan's Loss of Support," *South China Morning Post*, [15 April, 2019].

มากเกินไป แต่หากมองอีกมุมหนึ่งการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจที่ไม่ประสบความสำเร็จในช่วงแรก อาจเป็นเพราะจีนมุ่งใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อข่มขู่ เมื่อจีนพิจารณาตัวแสดงที่สำคัญที่มีผลต่อทัศนคติของประชาชนชาวไต้หวันแล้ว ก็กล่าวได้ว่าจีนสามารถทำให้ทัศนคติเหล่านี้โน้มเอียงมาที่การรวมประเทศกับจีนได้มากยิ่งขึ้นด้วยการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการให้ประโยชน์ สิ่งเหล่านี้ล้วนชี้ให้เห็นว่า เครื่องมือทางเศรษฐกิจสามารถนำไปใช้กับความขัดแย้งระหว่างประเทศได้ แต่ต้องพิจารณาถึงปัจจัยหรือองค์ประกอบที่สามารถทำให้การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเป็นไปโดยสำเร็จ อีกทั้งยังต้องพิจารณาถึงผลกระทบในเชิงลบที่อาจย้อนกลับมาทำร้ายผู้ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจด้วย

สำหรับไต้หวันแล้ว อำนาจทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่จะต้องพึงรักษาตลอดเวลาเพื่อไม่ให้ถูกจำกัดอยู่กับที่ใดที่หนึ่ง และการพึ่งพาทางเศรษฐกิจก็ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ทางด้านอื่นๆที่อาจถูกนำมาเป็นประเด็นในการต่อรอง เพราะหากปราศจากการพิจารณาในประเด็นดังกล่าวแล้ว ก็จะต้องพบกับความยากลำบากจากการรับมือการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรอง

ไม่เพียงเท่านั้น จีนที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจมากขึ้นเรื่อยๆ ได้ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจต่อประเทศต่างๆ เพื่อโน้มน้าวให้ประเทศเหล่านั้นตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน อย่างไรก็ตาม การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนแม้จะประสบความสำเร็จหากพิจารณาถึงการชนะการเลือกตั้งปี 2008 ของพรรค KMT และ การที่หลายประเทศหันเหความสัมพันธ์ทางการทูตมาที่จีนแทนความสำเร็จของจีนเหล่านี้กลับส่งผลให้ภาพลักษณ์ของจีนดูไม่เป็นมิตรและพร้อมจะใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อบรรลุนโยบายของตน ลักษณะการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน จึงชี้ให้เห็นว่าจีนมีความย้อนแย้งระหว่างการขึ้นมามีอำนาจโดยสันติ กับการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจเพื่อข่มขู่คุกคาม

บทที่ 5

บทสรุป

งานวิจัยชิ้นนี้ นำเอาแนวคิดการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ (economic statecraft) มาอธิบายแนวทางดำเนินนโยบายของจีนที่ใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือไปสู่ความสำเร็จของนโยบายนั้นๆ เพื่อตอบคำถามวิจัยที่ว่าจีนใช้ศักยภาพทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการต่อรองเชิงผลประโยชน์หรือเชิงยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนืออย่างไร? และการใช้เครื่องมือเหล่านี้ ส่งผลอย่างไร? ซึ่งการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศนี้ อาจเป็นไปได้ตั้งแต่การมีนโยบายเศรษฐกิจที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศ ไปจนถึงความตั้งใจที่จะมีนโยบายเศรษฐกิจเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายต่างประเทศ เมื่อพิจารณาในมุมมองของจีนแล้วจะพบว่า นโยบายการเปิดประเทศที่เกิดขึ้นภายหลังช่วงปลายทศวรรษ 1970 การเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษในช่วงเวลาดังกล่าวก็มีความสอดคล้องกับความต้องการเปิดประเทศเพื่อรับการลงทุนและขับเคลื่อนการพัฒนาภายในประเทศ

งานวิจัยชิ้นนี้ยังนำแนวคิดการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน (asymmetrical interdependence) มาพิจารณาเพื่อช่วยขยายความการนำแนวคิด economic statecraft ในการอธิบายเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในบริบทที่การพึ่งพาระหว่างรัฐเกิดขึ้น การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันเป็นบริบทที่เกิดขึ้นได้ทั่วไปในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่การศึกษาการใช้ประโยชน์จากการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันนี้จะทำให้เห็นแนวทางที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตว่าบทบาทของรัฐที่พึ่งพาน้อยกว่าต่อรัฐที่พึ่งพามากกว่าเป็นอย่างไร ซึ่งการที่รัฐที่พึ่งพามากกว่าต้องยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐที่พึ่งพาน้อยกว่าเพื่อคงสภาพการได้ผลประโยชน์จากการพึ่งพา การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจภายใต้บริบทของการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันจึงเป็นไปได้ทั้งการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อกรณีของรัฐที่พึ่งพามากกว่ายอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลต่อรัฐที่พึ่งพาน้อยกว่า และการกดดันทางเศรษฐกิจต่อกรณีของรัฐที่พึ่งพามากกว่าไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลต่อรัฐที่พึ่งพาน้อยกว่า นอกจากนี้ งานวิจัยชิ้นนี้ยังนำงานของ Harrison Wagner ที่นำแนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันมาพัฒนาต่ออย่างละเอียดและให้รายละเอียดเกี่ยวกับผลกระทบในเชิงลบที่ย้อนกลับมาสู่รัฐที่พึ่งพาน้อยกว่าได้ด้วยเช่นกัน ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้พิจารณาว่า แม้รัฐที่พึ่งพาน้อยกว่าจะสามารถใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจภายใต้บริบทของการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน แต่การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของรัฐที่พึ่งพาน้อยกว่านี้ก็อาจไม่ได้ประสบผลสำเร็จตามที่ต้องการเสมอไป เพราะในบางกรณีได้เกิดผลกระทบในเชิงลบที่ย้อนกลับมาสู่รัฐที่พึ่งพาน้อยกว่าได้ด้วยเช่นกัน

เศรษฐกิจของจีนที่เติบโตขึ้นมากได้ทำให้จีนกลายเป็นประเทศที่มีอำนาจและขีดความสามารถทางเศรษฐกิจสูง economic statecraft ของจีนในช่วงปลายทศวรรษ 1970 เป็นไปในรูปแบบของการสร้างความมั่งคั่งเพื่อพัฒนาประเทศเป็นหลัก แต่เมื่ออำนาจทางเศรษฐกิจมีมากขึ้น การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนจึงเป็นการแปรเปลี่ยนความมั่งคั่งไปสู่อำนาจในการสร้างกฎระเบียบระหว่างประเทศเพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน งานวิจัยชิ้นนี้จึงนำเสนอว่า เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนเป็นสิ่งที่ขาดต่างที่หวังพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับจีนจะต้องพึ่งระวัง เพราะเมื่อพิจารณาผ่านกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันแล้ว จีนก็เป็นชาติหนึ่งที่ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการแสวงหาผลประโยชน์ของตนผ่านการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน

แม้ว่าจะมีเอกสารหรืองานวิจัยต่างๆกล่าวยกย่องว่าจีนเป็นชาติมหาอำนาจที่มีความรับผิดชอบ (responsibility power) เป็นชาติมหาอำนาจที่คาดหวังสันติภาพและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รวมไปถึงสนับสนุนการพัฒนาาร่วมกันในเวทีระหว่างประเทศ แต่จากการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้พบว่าการไปพึ่งพาเศรษฐกิจกับจีนต้องระแวงระวังมากขึ้น เพราะการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และสนับสนุนการพัฒนาาร่วมกันในเวทีระหว่างประเทศเหล่านั้น แอบแฝงไปด้วยการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาตามกรอบแนวคิดการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจและการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันแล้ว พบว่าจีนเป็นชาติมหาอำนาจที่คาดหวังสันติภาพและสนับสนุนการพัฒนาาร่วมกันในเวทีระหว่างประเทศจริง แต่เมื่อผลประโยชน์ของจีนถูกคุกคาม จีนกลับใช้อำนาจทางเศรษฐกิจเหล่านั้นเป็นเครื่องมือในการต่อรอง ซึ่งบริบทการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรองมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละกรณี และงานวิจัยชิ้นนี้ได้ยกกรณีศึกษาขึ้นมา 2 กรณี ได้แก่ กรณีพิพาทจีน-ญี่ปุ่น ในประเด็นเกาะเซนกากุ และ กรณีพิพาทจีน-ไต้หวัน ในประเด็นการรวมไต้หวัน

กรณีพิพาทจีน-ญี่ปุ่น ในประเด็นเกาะเซนกากุ ทั้งจีนและญี่ปุ่นต่างก็เป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ และญี่ปุ่นก็เป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจมาก่อนจีน แต่ในปี 2010 เศรษฐกิจของจีนพัฒนาขึ้นมากจนทำให้จีนก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอันดับที่ 2 ของโลกแทนที่ญี่ปุ่น แม้ว่าอำนาจทางเศรษฐกิจของจีนและญี่ปุ่นจะมีขนาดใหญ่เช่นเดียวกัน แต่การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน อันเปิดโอกาสให้จีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจก็เกิดขึ้นได้เมื่อจีนเป็นแหล่งทรัพยากรสินแร่ที่มีธาตุโลหะหายาก (rare earth elements: REE) และร้อยละการผลิต REE ของโลกตกเป็นของจีนมากกว่าร้อยละ 90 จึงกล่าวได้ว่าจีนแทบจะเป็นผู้ผูกขาดทรัพยากรดังกล่าว

การใช้ REE เป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจในการต่อรองกับญี่ปุ่น เกิดขึ้นเมื่อจีนร้องขอให้ญี่ปุ่นปล่อยกัปตันเรือจีนจากเหตุการณ์ในปี 2010 แต่ญี่ปุ่นเพิกเฉยต่อคำร้องจากจีน ภายหลังจากการใช้ REE เป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจในการต่อรองกับญี่ปุ่น ทำให้ญี่ปุ่นตระหนักถึงการพึ่งพาทางเศรษฐกิจ

กับเงินที่มากเกินไป ทางเลือกที่เกิดขึ้นเมื่อญี่ปุ่นถูกจีนใช้ REE เป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจในการต่อรองคือญี่ปุ่นค้นหาแหล่ง REE ใหม่ ๆ เช่นการร่วมลงทุนในอุตสาหกรรม REE กับมองโกเลียและอินเดีย เพื่อลดระดับการพึ่งพา REE กับจีน และเพื่อท้าทายอำนาจผู้ผลิต REE อันดับ 1 ของโลกซึ่งก็คือจีนด้วย

ผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนนอกจากจะทำให้ญี่ปุ่นหันเหความสัมพันธ์ไปร่วมลงทุนในอุตสาหกรรม REE กับมองโกเลียและจีน เพื่อลดระดับการพึ่งพา REE กับจีนและเพื่อท้าทายอำนาจจีนแล้ว การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนเช่นนี้ก็เป็นกรกระทำที่ตรงข้ามกับภาพลักษณ์ในเชิงสันติภาพของจีน เพราะแม้ว่านายกรัฐมนตรีจีนจะแถลงว่าการจำกัดการส่งออก REE ไม่ใช่มาตรการตอบโต้ต่อข้อพิพาทเซนกากูกับญี่ปุ่น แต่สื่อต่างประเทศจำนวนมากยังรายงานว่าการจำกัดการส่งออก REE ของจีนมีความเชื่อมโยงกับเหตุการณ์การชนเรือที่เกาเซินกากู อีกทั้งยังมีนักวิเคราะห์พิจารณาว่าการที่จีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อต่อรองข้อพิพาทเช่นนี้เปรียบเสมือนสัญญาณเตือนแก่ประเทศต่าง ๆ ว่าควรมองหาแหล่งทรัพยากรในสถานที่อื่น ๆ แทนที่จีนเพื่อไว้ข้าง ดังนั้น แม้ว่าการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนจะสามารถทำให้ญี่ปุ่นตระหนักถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับจีนได้ แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนก็ได้ทำให้จีนสูญเสียภาพลักษณ์ในเชิงสันติภาพในเวทีระหว่างประเทศไปด้วย โดยเฉพาะการที่จีนเป็นแหล่งทรัพยากร REE ที่สำคัญในปริมาณมากกว่าร้อยละ 90 ของโลก ก็ยิ่งทำให้นานาประเทศหวงกังวลในการใช้ REE เป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจในการต่อรองข้อพิพาทกับญี่ปุ่น

กรณีพิพาทจีน-ไต้หวัน ในประเด็นการรวมไต้หวัน ไต้หวันนั้นเคยเป็นชาติมหาอำนาจทางเศรษฐกิจมาก่อนจีน ทั้งยังมีส่วนช่วยพัฒนาระบบเศรษฐกิจในประเทศจีนด้วย การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันในช่วงต้นของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างจีนกับไต้หวันจึงเอื้อประโยชน์ต่อไต้หวันในการสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจของไต้หวันเอง แต่เมื่อเศรษฐกิจของจีนพัฒนารุดหน้ามากขึ้นผนวกกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของไต้หวันที่ยึดโยงอยู่กับจีนมากเกินไป ทำให้การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันกลับกลายเป็นเอื้อประโยชน์ต่อจีนแทน จีนได้ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจผ่านบริบทการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน ช่มชู้และสร้างความกดดันแก่ไต้หวัน เพื่อสนับสนุนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการรวมไต้หวันกลับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของจีน

การเมืองภายในประเทศของไต้หวัน มีส่วนสำคัญต่อแนวคิดการแบ่งแยกไต้หวันออกจากจีน พรรคก๊กมินตั๋ง (Kuomintang: KMT) คือพรรคที่ย้ายออกจากจีนตั้งแต่สงครามกลางเมืองจีนปี 1949 มาจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นที่ไต้หวัน ซึ่งอุดมการณ์ของพรรคยังคงคาดหวังไว้ว่าจะได้รวมกลับเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของจีน ขณะที่พรรคประชาธิปไตยก้าวหน้า (Democratic Progressive Party: DPP) เป็นพรรค

ที่เกิดขึ้นใหม่และสมาชิกส่วนใหญ่มีเชื้อสายชาวไต้หวันพื้นเมือง จึงมีอุดมการณ์เกี่ยวกับการแยกตัวออกจากจีน งานวิจัยชิ้นนี้ได้นำเสนอการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนในบริบทของการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยมุ่งให้ความสำคัญไปที่การขัดขวางการจัดตั้งรัฐบาลของพรรค DPP ซึ่งผลการเลือกตั้งไต้หวันปี 2000 ได้ทำให้พรรค DPP ได้รับชัยชนะและสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ จีนได้ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อลงโทษกลุ่มธุรกิจชาวไต้หวันที่ทำให้การสนับสนุนพรรค DPP การพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกันทำให้กลุ่มธุรกิจชาวไต้หวันต้องพึ่งพาตลาดในจีนเพื่อผลประโยชน์ของธุรกิจตน การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนจึงประสบความสำเร็จในการชักนำไม่ให้นักธุรกิจเหล่านี้ใกล้ชิดพรรค DPP และหันมาสนับสนุนการรวมไต้หวันกลับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของจีนแทน แต่การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อลงโทษกลุ่มธุรกิจเหล่านี้กลับไม่ได้ประสบความสำเร็จในการยับยั้งพรรค DPP ให้ชนะการเลือกตั้งไต้หวันในปี 2004

ภายหลังจากปี 2004 จีนจึงหันมาใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจด้วยการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจภายใต้บริบทของการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยชาวสวนผลไม้ไต้หวันต้องการเข้าถึงตลาดผลไม้ในจีน และชาวสวนผลไม้เหล่านี้ยังเป็นฐานคะแนนเสียงที่สำคัญของพรรค DPP จีนเล็งเห็นความสำคัญของชาวสวนผลไม้ไต้หวันจึงพยายามที่จะใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจโดยการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชาวสวนผลไม้ไต้หวันเหล่านี้ เพื่อชี้ว่าหากสนับสนุนการรวมประเทศชาวไต้หวันก็จะได้รับผลประโยชน์จากจีนมากยิ่งขึ้น รัฐบาลไต้หวันซึ่งขณะนั้นปกครองด้วยพรรค DPP เมื่อเล็งเห็นว่าจีนพยายามชักนำชาวสวนผลไม้ไต้หวัน จึงตอบโต้ด้วยการกดดันชาวสวนผลไม้ไต้หวัน ทั้งการข่มขู่ว่าจะยกเลิกการให้เงินสนับสนุนแก่ชาวสวนผลไม้ และการอ้างพระราชบัญญัติ เพื่อไม่ให้ชาวสวนผลไม้ไต้หวันสร้างข้อตกลงทางการค้าใดๆกับจีน อีกทั้งยังเสนอแหล่งการค้าผลไม้กับประเทศอื่นๆแทน เช่น ญี่ปุ่น, สหรัฐอเมริกา และ นิวซีแลนด์ อย่างไรก็ตาม เมื่อจีนทยอยให้สิทธิพิเศษทางการค้าผลไม้แก่ชาวสวนผลไม้ไต้หวัน ข้อมูลที่งานวิจัยชิ้นนี้หยิบยกมา ได้เสนอว่าในการเลือกตั้งไต้หวันปี 2008 จังหวัดที่มีขีดความสามารถด้านการผลิตผลไม้ส่งออกและยังเป็นฐานคะแนนเสียงที่สำคัญของพรรค DPP กลับเลือกพรรค DPP น้อยลงกว่าเดิม ส่งผลให้พรรค KMT ชนะการเลือกตั้งไต้หวันในปี 2008 การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนจึงถือว่าประสบความสำเร็จที่สามารถยับยั้งการขึ้นมาอำนาจต่อของพรรค DPP ได้ และผลกระทบจากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจที่พรรค DPP พยายามตอบโต้กลับไม่เป็นผลเพียงพอที่จะทำให้พรรค DPP สามารถชนะการเลือกตั้งปี 2008

การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนต่อไต้หวันโดยการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ยังปรากฏในบริบทของการแข่งขันระหว่างจีนกับไต้หวัน เพื่อช่วงชิงความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศต่างๆ จีนได้ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจโดยการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ประเทศต่างๆ เพื่อให้ประเทศ

เหล่านั้ันระดับความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันและหันมาสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแทน บางประเทศยังมีท่าทีที่พลิกความสัมพันธ์ทางการทูตกลับไปกลับมาระหว่างจีนกับไต้หวันโดยขึ้นอยู่กับว่าใครให้ผลประโยชน์มากกว่า แต่ประเทศที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันมีแนวโน้มที่จะลดน้อยลงเรื่อยๆ โดยเฉพาะเมื่อพรรค DPP ขึ้นมาใช้อำนาจจัดตั้งรัฐบาลไต้หวัน อุดมการณ์การแยกตัวออกจากจีนของไต้หวัน ทำให้จีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ มากยิ่งขึ้นเพื่อที่จะโดดเดี่ยวไต้หวัน ซึ่งการกระทำของจีนเช่นนี้ทำให้ชาติพันธมิตรไต้หวันอย่างสหรัฐอเมริกาไม่พอใจ อีกทั้งการกระทำเช่นนี้ยังชี้ให้เห็นถึงการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจที่จีนมีต่อประเทศต่างๆ เมื่อผลประโยชน์ของจีนถูกคุกคามซึ่งเป็นท่าทีที่ตรงกันข้ามกับภาพลักษณ์ในเชิงสันติภาพของจีนด้วย

เมื่อพิจารณาทั้ง 2 กรณีศึกษาจะพบว่า แม้ว่าการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนต่อทั้ง 2 กรณีศึกษาจะชี้ให้เห็นผลกระทบในเชิงลบที่ย้อนกลับมาที่จีนเกี่ยวกับความอ่อนแอระหว่างภาพลักษณ์ในเชิงสันติภาพและภัยคุกคามของภูมิภาค แต่การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนในกรณีญี่ปุ่น ผลกระทบในเชิงลบที่ย้อนกลับมาที่จีน ดูเหมือนว่าจะส่งผลกระทบมากกว่าการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนในกรณีไต้หวัน เนื่องจากการระงับการส่งออก REE ของจีนไปยังญี่ปุ่น กลายเป็นประเด็นใน WTO ที่นานาประเทศร้องขอต่อ WTO ให้จีนยุติการระงับการส่งออก REE ประเด็น REE ของจีนจึงเป็นการกระตุ้นให้นานาประเทศตื่นตัวต่อการพึ่งพาทรัพยากร REE ของจีนว่าจะต้องเริ่มมองหาแหล่งทรัพยากร REE จากสถานที่อื่นๆ และลดการพึ่งพากับจีนให้น้อยลง ขณะที่การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนในกรณีไต้หวัน การเลือกตั้งไต้หวันปี 2000 และ 2004 ก็ได้ชี้ให้เห็นว่าจีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อกดดันไม่ให้ไต้หวันได้ประธานาธิบดีที่มาจากพรรค DPP ซึ่งการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในกรณีไต้หวันนี้ ปรากฏทั้งรูปแบบของการข่มขู่กดดันไต้หวัน และให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ไต้หวัน นอกจากนี้ การให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของจีนยังปรากฏในการแข่งขันกันระหว่างจีนกับไต้หวันเพื่อแย่งชิงความสัมพันธ์ทางการทูตอีกด้วย ภาพลักษณ์ในเชิงสันติภาพของจีนที่สูญเสียไปอันเป็นผลกระทบในเชิงลบที่ย้อนกลับมาจากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีการจำกัดการส่งออก REE แล้วจะเห็นได้ว่า กรณีการจำกัดการส่งออก REE เป็นการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างมากกว่าผลกระทบในเชิงลบที่ย้อนกลับมาที่ทำให้จีนสูญเสียภาพลักษณ์ในเชิงสันติภาพจึงมีมากกว่า อย่างไรก็ตาม การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนในกรณีไต้หวัน ก็ได้ชี้ให้เห็นด้วยเช่นกันว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จีนเสนอให้นั้น อาจแอบแฝงไปด้วยผลประโยชน์ทางการเมืองที่อยู่เบื้องหลัง ซึ่งท้ายที่สุดแล้ว ก็แสดงนัยยะว่าการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีน อาจไม่ได้นำเสนอภาพลักษณ์ในเชิงสันติภาพของจีนแต่เพียงอย่างเดียว

ดังนั้น การที่จีนพัฒนาเศรษฐกิจจนเข้มแข็งและเติบโตขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลก เศรษฐกิจที่เข้มแข็งของจีนได้ดึงดูดให้ชาติต่างๆ เข้ามาพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับจีน แม้ว่า การพึ่งพาทางเศรษฐกิจจะเป็นภาพลักษณ์ในเชิงสันติภาพที่ช่วยเหลือเกื้อกูลในเวทีระหว่างประเทศ แต่ การพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับมหาอำนาจเช่นจีน ก็ได้เปิดโอกาสให้จีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการ ต่อรองเมื่อเกิดข้อพิพาทหรือผลประโยชน์ของจีนถูกคุกคามได้ด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม การใช้ เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ แม้ว่าจีนจะใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจจน ประสบความสำเร็จตามนโยบายที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ แต่ผลกระทบที่ตามมาภายหลังจากการใช้ เครื่องมือทางเศรษฐกิจก็ชี้ให้เห็นแล้วว่าจีนเป็นชาติที่ย้อนแย้งระหว่างการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจเพื่อ สร้างสันติภาพอันเอื้อเพื่อแผ่แก่ประชาคมระหว่างประเทศ กับการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจเพื่อบีบ บังคับ, ข่มขู่ หรือกดดัน เมื่อผลประโยชน์ของจีนถูกคุกคาม

งานวิจัยชิ้นนี้จึงชี้ให้เห็นว่าการพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับจีนเป็นทั้งประโยชน์และโทษ เพราะ การพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับจีนที่มากเกินไปอาจนำไปสู่ความเปราะบางจากการถูกจีนกดดันในภายหลัง และการศึกษาการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจของจีนในบริบทของการพึ่งพาที่ไม่เท่าเทียมกัน เป็นการ ยกกรณีศึกษาขึ้นมาเพียง 2 กรณีศึกษาเท่านั้น ในความเป็นจริงแล้ว การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจใน การเจรจาต่อรองกำลังเป็นที่ได้รับความสนใจในบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่การพึ่งพา ที่ไม่เท่าเทียมกันก็ได้ช่วยอธิบายการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรองในแง่มุมที่ซับซ้อน มากยิ่งขึ้น และช่วยให้เห็นผลกระทบที่ตามมา

ผู้ที่สนใจการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรองสามารถนำเอากรณีศึกษาจาก งานวิจัยชิ้นนี้มาเปรียบเทียบกับมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอื่นๆ หรือกรณีศึกษาอื่นๆต่อไปได้ เช่น ความสำเร็จของจีนในการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจต่อเกาหลีเหนือ ซึ่งช่วงต้นปี 2019 นี้ การที่เกาหลี เหนือเอนเอียงความสัมพันธ์มาที่สหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้นอาจเป็นเพราะต้องการลดความสัมพันธ์จาก จีนลงก็เป็นได้ หรือแม้กระทั่งการเปรียบเทียบในเชิงการเจรจาต่อรองทางการค้า เพื่อพิจารณาว่า รูปแบบของการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ และผลกระทบจากการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจมีความ เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร วัตถุประสงค์ที่แอบแฝงของการให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นอย่างไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในงานชิ้นอื่นๆ ต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

- America's Library, "President Nixon Goes to China February 21, 1972," n.d., http://www.americaslibrary.gov/jb/modern/jb_modern_nixchina_1.html [2019, 28 March].
- Baldwin, David. *Economic Statecraft*. New Jersey: Princeton University Press, 1985.
- Blanchard, Jean-Marc F. The U. S. Role in the Sino-Japanese Dispute over the Diaoyu (Senkaku) Islands, 1945-1971. *The China Quarterly* 161 (March 2000): 95-123.
- Bo-jiun, JING. *Taiwan and Southeast Asia: Opportunities and Constraints of Continued Engagement*. Maryland: University of Maryland School of Law, 2016.
- Braaten, Øystein. What Can Explain Taiwan's Growth Miracle over the Period 1950-2000? Master's Thesis, Norwegian School of Economics.
- Bradsher, Keith, "Amid Tension, China Blocks Vital Exports to Japan," *The New York Times*, 22 September 2010, <https://www.nytimes.com/2010/09/23/business/global/23rare.html> [2018, 21 November].
- , "China Bans Rare Earth Exports to Japan Amid Tension," *CNBC*, 23 September 2010, <https://www.cnbc.com/id/39318826> [2019, 4 March].
- Bradsher, Keith, and Joseph Kahn, "Taiwan's Leader Wins Re-Election; Tally Is Disputed," *The New York Times*, 21 March 2004, <https://www.nytimes.com/2004/03/21/world/taiwan-s-leader-wins-re-election-tally-is-disputed.html> [2019, 15 April].
- "Build a Well-Off Society in an All-Round Way and Create a New Situation in Building Socialism with Chinese Characteristics (I)," *China's National English News Weekly*, 2 March 2011, http://www.bjreview.com.cn/document/txt/2011-03/24/content_360557.htm [2018, 25 May].
- "Build a Well-Off Society in an All-Round Way and Create a New Situation in Building Socialism with Chinese Characteristics (II)," *China's National English News Weekly*, 24 March 2011, http://www.bjreview.com.cn/document/txt/2011-03/24/content_360558.htm [2018, 25 May].

- "Build a Well-Off Society in an All-Round Way and Create a New Situation in Building Socialism with Chinese Characteristics (Iii)," *China's National English News Weekly*, 24 October 2011, http://www.bjreview.com.cn/document/txt/2011-03/24/content_360559.htm [2018, 25 May].
- Bush, Richard C. A One-China Policy Primer. *East Asia Policy Paper* 10 (March 2017): 1-25.
- Buszynski, Leszek, "Taiwan's Economic Diplomacy Towards Asean," *CUTS International*, n.d., <http://www.cuts-citee.org/CDS02/pdf/CDS02-Session5-03.pdf> [2019, 19 March].
- "Castro in China for First State Visit," *CNN*, 29 November 1995, http://edition.cnn.com/WORLD/9511/castro_china/index.html [2019, 20 May].
- Center for Strategic & International Studies. *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States: Competition and Cooperation in the Developing World*. 2009.
- Chai, Winberg. Document 12: Prc White Paper, "the One China Principle and the Taiwan Issue," 21february 2000. *Asian Affairs: An American Review* 27, 1 (Spring 2000): 38-54.
- Chao, Chien-Min. Will Economic Integration between Mainland China and Taiwan Lead to a Congenial Political Culture? *Asian Survey* 43, 2 (March/April 2003): 280-304.
- Chiang, Y. Frank. One-China Policy and Taiwan. *Fordham International Law Journal* 28, 1 (2004): 1-87.
- "China's Political Pressure Doesn't Worry Acer's Shih," *Taipei Times*, 28 March 2002, <http://www.taipeitimes.com/News/biz/archives/2002/03/28/129600> [2019, 15 April].
- "China and Kazakstan," *China Central Television*, n.d., <http://www.cctv.com/lm/1039/20/3.html> [2019, 20 May].
- "China Opens Embassy in Dominican Republic," *The Financial Express*, 22 September 2018, <https://www.thefinancialexpress.com.bd/public/world/china-opens-embassy-in-dominican-republic-1537591396> [2019, 15 April].
- "China Reassures Us on Key 'Rare Earth' Minerals," *BBC*, 30 October 2010, <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-11657982> [2019, 4 March].
- Chiou, C. L. Dilemmas in China's Reunification Policy toward Taiwan. *Asian Survey* 26, 4

(April 1986): 467-82.

Crowell, Todd, and Yulanda Chung, "Between China and Taiwan Cross-Strait Tensions Roil a Delicate Relationship," *CNN*, 2000,
<http://edition.cnn.com/ASIANOW/asiaweek/magazine/2000/0616/nat.hktai.html>
 [2019, 15 April].

Dawson, Chester, and Jason Dean, "Rising China Bests a Shrinking Japan," *The Wall Street Journal*, 14 February 2011,
<https://www.wsj.com/articles/SB10001424052748704593604576140912411499184>
 [2018, 21 November].

Department of International Trade Promotion of Thailand, "Factsheet China," n.d.,
http://www.ditp.go.th/ditp_pdf.php?filename=contents_attach/95228/95228.pdf&title=95228
 [2018, 25 October].

Diamond, Larry. Taiwan's Presidential Politics: Democratization and Cross-Strait Relations in the Twenty-First Century. In Muthiah Alagappa, *Anatomy of an Electoral Earthquake: How the Kmt Lost and the Dpp Won the 2000 Presidential Election*. U.S.A: Library of Congress, 2001.

Drifte, Reinhard. The Senkaku/Diaoyu Islands Territorial Dispute between Japan and China: Between the Materialization of the "China Threat" and Japan "Reversing the Outcome of World War II"? *UNISCI Discussion Papers* 32 (May 2013): 9-62.

Dyer, Gwynne, "Playing Chicken in the East China Sea over the Senkaku/Diaoyu Islands," *The Georgia Straight*, 27 November 2013,
<https://www.straight.com/news/538881/gwynne-dyer-playing-chicken-east-china-sea-over-senkaku-diaoyu-islands>
 [2019, 8 May].

Egberink, Fenna. Asean, China's Rise and Geopolitical Stability in Asia. *Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'* 2 (2011).

Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Lithuania, "Foreign Ministry Spokesperson Jiang Yu's Regular Press Conference on September 16, 2010," 17 September 2010, <http://www.chinaembassy.lt/eng/fyrth/t753517.htm>
 [2018, 21 November].

Embassy of the People's Republic of China in the United States of America, "Foreign Ministry Spokesperson Jiang Yu's Regular Press Conference on September 14,

- 2010," 15 September 2010, <http://www.china-embassy.org/eng/fyrth/t752673.htm> [2018, 21 November].
- Emmers, Ralf. *Geopolitics and Maritime Territorial Disputes in East Asia*. London: Routledge, 2010.
- External Trade Organization of Japan, "Japanese Trade and Investment Statistics," *External Trade Organization of Japan*, n.d., <https://www.jetro.go.jp/en/reports/statistics.html> [2018, 25 October].
- Formosan Association for Public Affairs, "'One China Policy Vs One China Principle'," 12 May 2017, <https://fapa.org/wp/2017/05/may-12-2017-one-china-policy-vs-one-china-principle/> [2019, 28 March].
- Foster, Peter, "China 'Places Unofficial Ban' on Key Metals Exports to Japan," *The Telegraph*, 23 September 2010, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/8020298/China-places-unofficial-ban-on-key-metals-exports-to-japan.html> [2019, 4 March].
- Fravel, Taylor M. Explaining Stability in the Senkaku (Diaoyu) Islands Dispute. *Global Summitry* 2, 1 (2016): 24-37.
- Fu-san, Huang. "A Brief History of Taiwan - a Sparrow Transforming into a Phoenix." edited by Taipei: Government Information Office, 2005.
- "Full Text of Hu Jintao's Report at 17th Party Congress," *China's National English News Weekly*, 25 October 2007, http://www.bjreview.com.cn/17thCPC/txt/2007-10/25/content_83051.htm [2018, 25 May].
- "Full Text of Jiang Zemin's Report at 14th Party Congress," *China's National English News Weekly*, 29 March 2011, http://www.bjreview.com.cn/document/txt/2011-03/29/content_363504.htm [2018, 25 May].
- Fuller, Douglas B. The Cross-Strait Economic Relationship's Impact on Development in Taiwan and China: Adversaries and Partners. *Asian Survey* 48, 2 (March/April 2008): 239-64.
- Geuss, Megan, "China's Restriction on Rare Earth Metal Export Is Unlawful, Wto Says," *Ars Technica*, 27 March 2014, <https://arstechnica.com/information-technology/2014/03/chinas-restrictions-on-rare-earth-metal-export-is-unlawful-wto-says/> [2019, 17 May].

- Goldstein, Steven. China in Transition: The Political Foundations of Incremental Reform. *The China Quarterly* 144 (December 1995): 1105-31.
- Hagstom, Linus. 'Power Shift' in East Asia? A Critical Reappraisal of Narratives on the Diaoyu/Senkaku Islands Incident in 2010. *The Chinese Journal of International Politics* 5 (2012): 267-97.
- Hickey, Dennis V. Taiwan and the Rising Tensions in the East China Sea a Mouse That Roared. *Asian Survey* 54, 3 (May/June 2014): 492-514.
- Hirschman, Albert O. *National Power and the Structure of Foreign Trade*. London: University of California Press, 1945.
- "Hold High the Great Banner of Deng Xiaoping Theory for an All-Round Advancement of the Cause of Building Socialism with Chinese Characteristics' into the 21st Century," *China's National English News Weekly*, 25 March 2011, http://www.bjreview.com.cn/document/txt/2011-03/25/content_363499.htm [2018, 25 May].
- Hong, Zhao. China's One Belt One Road: An Overview of the Debate. *Trends in Southeast Asia* 6 (2016): 1-33.
- Hsu, Tsun-tzu Kristy. A Review of Taiwan's Old and New Go South Policy: An Economic Perspective. *Prospect Journal* 18 (2017): 63-88.
- Huang, Jewel, "Chen Downplays China Fruit Market," *Taipei Times*, 4 July 2005, <http://www.taipetimes.com/News/front/archives/2005/07/04/2003262128> [2018, 12 December].
- Jacobs, J. Bruce, and I-hao Ben Liu. Lee Teng-Hui and the Idea of "Taiwan". *The China Quarterly* 190 (June 2007): 375-93.
- "Japan Eyes Rare Earth Deal with Myanmar," *The Japan Times*, 26 September 2011, <https://www.japantimes.co.jp/news/2011/09/26/national/japan-eyes-rare-earth-deal-with-myanmar/#.XNdc8BOzbX5> [2019, 12 May].
- "Japan Secures Access to Mongolian Rare Earth Resources," *EREAN*, 17 February 2015, <http://erean.eu/wordpress/japan-secures-access-to-mongolian-rare-earth-resources/> [2018, 17 October].
- Jeffrey R. Dundon Jr. Triggers of Chinese Economic Coercion. Master's Thesis, Naval Postgraduate School, 2014.

- Jiang, Steven, "China Snatches Dominican Republic from Taiwan in Diplomatic Blow," *CNN*, 1 May 2018, <https://edition.cnn.com/2018/05/01/asia/china-taiwan-dominican-republican-int/index.html> [2019, 15 April].
- Jiji, "Tensions High over Senkakus Amid Buildup of China's 'Second Navy'," *The Japan Times*, 27 February 2019, <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/02/27/national/tensions-high-senkaku-amid-buildup-chinas-second-navy/#.XNYA9xOzbX4> [2019, 11 May].
- JTB Tourism Research & Consulting Co., "Japan-Bound Statistics," n.d., <https://www.tourism.jp/en/tourism-database/stats/inbound/> [2018, 25 October].
- Keng, Shu, and Gunter Schubert. Agents of Taiwan-China Unification? The Political Roles of Taiwanese Business People in the Process of Cross-Strait Integration. *Asian Survey* 50, 2 (March/April 2010): 287-310.
- Klintworth, Gary, "Crisis Management: China, Taiwan and the United States - the 1995-96 Crisis and Its Aftermath," *The Australian Parliament House*, n.d., https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/RP9697/97rp14#PARTII [2019, 5 April].
- Koopman, Kristine Yeh. Taiwan's Path to Independence: Resolving the "One China" Dispute. *Cardozo Journal of Conflict Resolution* 18, 1 (Fall 2016): 221-48.
- Kurlantzick, Joshua. *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World*. New York: Yale University, 2007.
- Lai, Christina. Acting One Way and Talking Another: China's Coercive Economic Diplomacy in East Asia and Beyond. *The Pacific Review* 31, 2 (2018): 169-87.
- Lampton, David M. China's Rise in Asia Need Not Be at America's Expense. In David Shambaugh, *Power Shift: China and Asia's New Dynamics*. Berkeley: University of California Press, 2005.
- Laws & Regulations Database of The Republic of China, "Act Governing Relations between the People of the Taiwan Area and the Mainland Area," 2015, <https://law.moj.gov.tw/ENG/LawClass/LawAll.aspx?pcode=O0010001> [2019, 15 April].
- Lee, Chun-Yi. The Changing Dynamics of the Relations among China, Taiwan, and the United States. In Cal Clark, *The Color of Taiwanese Businesses in China: Blue,*

Green or Red? United Kingdom: Cambridge Scholars, 2011.

Lele, Ajey, "India-Japan Join Hands to Challenge China's Rare Earth Monopoly," *Institute for Defence Studies and Analyses*, 20 November 2012,

https://idsa.in/idsacomments/IndiaJapanJoinHandstoChallengeChinasREE_AjeyLele_201112 [2018, 17 October].

Lin, Chia-chi. Lee Teng-Hui's Political Cross-Straits Policy and Mainland China's Reaction. Doctoral thesis, University of Pretoria, 2004.

Lin, Gang, and Weixu Wu. Taiwan and China: Fitful Embrace. In Lowell Dittmer, *Chinese National Identity under Reconstruction*: University of California Press, 2017.

Lin, Yung-Lo, "Those Islands Belong to Taiwan," *The Foreign Policy*, 18 October 2012, <https://foreignpolicy.com/2012/10/18/those-islands-belong-to-taiwan/> [2019, 15 May].

Masahiro, Akiyama, "Geopolitical Considerations of the Senkaku Islands," *The Sasakawa Peace Foundation*, 7 August 2013,

<https://www.spf.org/islandstudies/research/a00007.html> [2019, 8 May].

Miiller, Andrew, "Controlling the Supply of These Valuable Metals Gives China Leverage over Technologies, Economies and Militaries," *The Trumpet*, 18 April 2019,

<https://www.thetrumpet.com/20546-china-controls-weaponizes-rare-earth-minerals> [2019, 11 May].

Ministry of Commerce of the People's Republic of China, "Ministry of Commerce Spokesperson Announced That It Will Implement Zero-Tariff Measures for Importing 15 Kinds of Taiwanese Fruits (in Chinese)," 28 July 2005,

<http://www.mofcom.gov.cn/article/ae/ag/200507/20050700206437.shtml> [2019, 15 April].

Ministry of Economic Affairs Investment Commission of Taiwan, "Overseas Chinese & Foreign Investment," 2018,

https://www.moeaic.gov.tw/business_category.view?seq=0&lang=en [2019, 3 January].

Ministry of Finance of Japan, "Trade Statistics of Japan," n.d.,

http://www.customs.go.jp/toukei/shinbun/happyou_e.htm [2018, 27 November].

Ministry of Foreign Affairs of Japan, "The Basic View on the Sovereignty over the

- Senkaku Islands," 8 May 2013, https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/senkaku/basic_view.html [2018, 20 November].
- , "Japan-China Relations (Basic Data)," October 2012, <https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/data.html> [2018, 25 October].
- , "Trends in Chinese Government and Other Vessels in the Waters Surrounding the Senkaku Islands, and Japan's Response," 7 June 2018, https://www.mofa.go.jp/region/page23e_000021.html [2018, 11 October].
- Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, "China and Japan Relations.," n.d., http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zjzg_663340/yzs_663350/gjlb_663354/2721_663446/ [2018, 11 October].
- , "Hu Jintao States China's Position on Relations with Japan, Diaoyu Islands," 9 September 2012, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/diaodao_665718/t969863.shtml [2018, 21 June].
- , "Set Aside Dispute and Pursue Joint Development.," n.d., https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18023.shtml [2018, 11 October].
- Ministry of Foreign Affairs, Republic of China (Taiwan), "Diplomatic Allies," n.d., <https://www.mofa.gov.tw/en/AlliesIndex.aspx?n=DF6F8F246049F8D6&sms=A76B7230ADF29736> [2019, 15 April].
- Ministry of Transportation and Communications: Tourism Bureau of Taiwan, "Tourism Statistics," n.d., <https://admin.taiwan.net.tw/> [2019, 3 January].
- Naughton, Barry J. *The Chinese Economy: Transition and Growth*. London: The MIT Press, 2007.
- Nolan, Peter, and Robert Ash. China's Economy on the Eve of Reform. *The China Quarterly* 144 (December 1995): 980-98.
- Norris, William J. *Chinese Economic Statecraft: Commercial Actors, Grand Strategy, and State Control*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 2016.
- Pineda, Jorge, "China Opens Embassy in Dominican Republic after Break with Taiwan," *Reuters*, 22 September 2018, <https://www.reuters.com/article/us-dominican->

[diplomacy-china/china-opens-embassy-in-dominican-republic-after-break-with-taiwan-idUSKCN1M12IF](#) [2019, 15 April].

Ponniah, Kevin, "Taiwan: How China Is Poaching the Island's Diplomatic Allies," *BBC*, 14 June 2017, <https://www.bbc.com/news/world-asia-40263581> [2019, 15 April].

Prime Minister of Japan and His Cabinet, "Press Conference by Prime Minister Yoshihiko Noda Friday, August 24, 2012," 24 August 2012, http://japan.kantei.go.jp/noda/statement/201208/24kaiken_e.html [2018, 12 October].

Rawski, Thomas. Implications of China's Reform Experience. *The China Quarterly* 144 (December 1995): 1150-73.

Risen, James, "U.S. Warns China on Taiwan, Sends Warships to Area," *Los Angeles Times*, 11 March 1996, <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1996-03-11-mn-45722-story.html> [2019, 3 April].

Salidjanova, Nargiza, Lacob Koch-Weser, and Jason Klanderma. China's Economic Ties with Asean: A Country-by-Country Analysis. *U.S.-China Economic and Security Review Commission* (March 2015): 1-43.

Sanger, David E., "China Party Chief Visits Japan Amid Tensions in Relations," *The New York Times*, 7 April 1992, <https://www.nytimes.com/1992/04/07/world/china-party-chief-visits-japan-amid-tensions-in-relations.html> [2018, 25 May].

———, "Japan's Emperor Tells China Only of His 'Sadness' on War," *The New York Times*, 24 October 1992, <https://www.nytimes.com/1992/10/24/world/japan-s-emperor-tells-china-only-of-his-sadness-on-war.html> [2019, 20 May].

Sen, Gautam. Post-Reform China and the International Economy: Economic Change and Liberalisation under Sovereign Control. *Economic and Political Weekly* 35, 11 (11-17 March 2000): 929-36.

Sohn, Yul. Japan's New Regionalism: China Shock, Values, and the East Asian Community. *Asian Survey* 50 (May/June 2010): 497-519.

"Speech by President Jiang Zemin of the People's Republic of China," *Asia Society*, 30 October 1997, <https://asiasociety.org/speech-president-jiang-zemin-peoples-republic-china> [2018, 24 May].

Stone, Maddie, "Don't Get Too Excited over Japan's New 'Semi-Infinite' Rare Earth

- Stash., "EARTHER, 4 December 2018, <https://earthier.gizmodo.com/dont-get-too-excited-over-japans-new-semi-infinite-rare-1825185977> [2018, 17 October].
- Sun, Yun. China and the Evolving Asian Infrastructure Investment Bank. In Daniel Bob, *Asian Infrastructure Investment Bank: China as Responsible Stakeholder?* Washington DC: Sasakawa Peace Foundation USA, 2015.
- Sung, Yun-wing, and Thomas Chan. China's Economic Reforms: The Debates in China. *The Australian Journal of Chinese Affairs* 17 (January 1987): 29-51.
- Suri, Manik V. Conceptualizing China within the Kantian Peace. *Harvard International Law Journal* 54, 1 (Winter 2013): 219-58.
- Tabuchi, Hiroko, "Block on Minerals Called Threat to Japan's Economy," *The New York Times*, 28 September 2010, <https://www.nytimes.com/2010/09/29/business/global/29rare.html> [2019, 4 March].
- , "Japan Recycles Minerals from Used Electronics," *The New York Times*, 4 October 2010, <https://www.nytimes.com/2010/10/05/business/global/05recycle.html?mtrref=undefined> [2019, 12 May].
- "Taiwan's Ties to Pacific Allies at Stake in Solomon Islands Election," *South China Morning Post*, 21 March 2019, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3002660/taiwans-ties-pacific-allies-stake-solomon-islands-election> [2019, 15 April].
- Tanner, Murray Scot. *Chinese Economic Coercion against Taiwan: A Tricky Weapon to Use*. California: RAND Corporation, 2007.
- The Bureau of Foreign Trade of Taiwan, "Trade Statistics," n.d., <https://cus93.trade.gov.tw/FSCE010F/FSCE010F#> [2019, 3 January].
- The Joint Communiqué of the United States of America and the People's Republic of China, 27 February 1972,
- The State Council of the People's Republic of China, "Diaoyu Dao, an Inherent Territory of China.," September 2012, http://english.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474983043212.htm [2018, 20 November].

- Tian, John Q. *Government, Business, and the Politics of Interdependence and Conflict across the Taiwan Strait*. United Kingdom: Palgrave Macmillan, 2006.
- Tkacik, John. The Costs of Conflict: The Impact on China of a Future War. In Andrew Scobell, *Taiwan Dependence: The Strategic Dimension of Cross-Strait Trade and Investment*. Pennsylvania: U.S. Army War College, 2011.
- Tse, Pui-Kwan, "China's Rare-Earth Industry," 2011,
<http://pubs.usgs.gov/of/2011/1042/of2011-1042.pdf> [2018, 23 May].
- Victoria, Brian A., "Raising the Senkaku Stakes?," *The Japan Times*, 21 February 2013,
<https://www.japantimes.co.jp/opinion/2013/02/21/commentary/japan-commentary/raising-the-senkaku-stakes/#.W8cWA3szbX5> [2018, 12 October].
- Wagner, Harrison R. Economic Interdependence, Bargaining Power, and Political Influence. *International Organization* 42, 3 (Summer 1988): 461-83.
- Walder, Andrew G. China's Transitional Economy: Interpreting Its Significance. *The China Quarterly* 144 (December 1995): 963-79.
- . Factory and Manager in an Era of Reform. *The China Quarterly* 118 (June 1989): 242-64.
- . Wage Reform and the Web of Factory Interests. *The China Quarterly* 109 (March 1987): 22-41.
- Wanandi, Jusuf. China and Asia Pacific Regionalism. In Kokubun Ryosei and Wang Jisi, *The Rise of China and a Changing East Asian Order*. Tokyo: Japan Center for International Exchange, 2004.
- Wang, T. Y. Cross-Strait Relations after the 2000 Election in Taiwan. *Asian Survey* 41, 5 (September/October 2001): 716-36.
- Wang, Xiaolu. Rethinking Thirty Years of Reform in China: Implications for Economic Performance. In Ligang Song and Wing Thye Woo, *China's Dilemma: The Economic Growth, the Environment and Climate Change*: Brookings Institution Press, 2008.
- Wei, Chi-hung. China's Economic Offensive and Taiwan's Defensive Measures: Cross-Strait Fruit Trade, 2005—2008. *The China Quarterly* 215 (September 2013): 641-62.
- Wharton University of Pennsylvania, "Rare Earths Trade Poses Challenges for China and

- Japan," 19 June 2013, <https://knowledge.wharton.upenn.edu/article/catch-22-rare-earths-trade-poses-challenges-for-china-and-japan/> [2019, 12 May].
- "What Is "Three Represents" Cpc Theory?," *China Through A Lens*, n.d., <http://www.china.org.cn/english/zhuanti/3represents/68735.htm> [2018, 23 May].
- Wong, Catherine, "Why China Hopes Taiwan's Loss of Support from Dominican Republic Will Give the Us Pause," *South China Morning Post*, 1 May 2018, <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2144232/why-china-hopes-taiwans-loss-dominican-republics> [2019, 15 April].
- World Tourism Organization, "Outbound Tourism of Japan - Market Profile," n.d., <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284404117> [2018, 25 October].
- World Trade Organization, "China — Measures Related to the Exportation of Rare Earths, Tungsten and Molybdenum," 20 May 2015, https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds431_e.htm [2019, 17 May].
- Wu, Yu-Shan. Taiwan's Domestic Politics and Cross-Strait Relations. *The China Journal* 53 (January 2005): 35-60.
- Xiaotong, Zhang, and James Keith. From Wealth to Power: China's New Economic Statecraft. *The Washington Quarterly* 40, 1 (Spring 2017): 185-203.
- Xinhua News Agency, "Taiwan Bid by Chen Lashed," *China Daily*, 31 May 2005, http://www.china.org.cn/government/briefings/2007-05/31/content_1212470.htm [2019, 15 April].
- Yang, Chyan, and Shiu-Wan Hung. Taiwan's Dilemma across the Strait: Lifting the Ban on Semiconductor Investment in China. *Asian Survey* 43, 4 (July/August 2003): 681-96.
- Zhang, Denghua, "Diplomatic Switch? Solomon Islands Relations with Taiwan or China," *Lowy Institute*, 18 March 2019, <https://www.lowyinstitute.org/the-interpretor/diplomatic-switch-solomon-islands-relations-taiwan-or-china> [2019, 15 April].

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ชินดนัย ธีระพันธุ์พิเชษฐ์
วัน เดือน ปี เกิด	7 กุมภาพันธ์ 2536
สถานที่เกิด	นครสวรรค์
วุฒิการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีในปี พ.ศ.2558 จาก คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
ที่อยู่ปัจจุบัน	558/181 หมู่ 9 ถนนสวรรค์วิถี ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ 60000

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY